

Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya
Wasaaradda Waxbarashada,
Hiddaha iyo Tacliinta Sare

HAGAHA

TABABARKA MACALLIMIINTA

Waxbarashada Aasaasiga ah
Sannadka 1aad

Daabacaadda

1

2025

Tusmada Buugga

Faallada Maaddada (Course Description)	1
Ujeedooyinka Maadada	1
Mirodhalka Maadada	2
Horudhac Guud	2
Cutubka 1aad	3
1.1 Hordhaca Cutubka	3
1.2 Ujeedooyinka Cutubka	3
1.3 Tusmada Cutubka	3
1.4. Fahamka Baraha	4
1.5 Doorarka Baraha ee Geeddi-socodka Waxbaridda	5
1.6 Caqabadaha ay la kulmaan Barayaasha Qarninga 21aad	8
1.7 Astamaha Macallinka Wanaagsan	11
1.8 Qiimeynta Cutubka	15
Cutubka 2aad	16
2.1 Horudhaca cutubka	16
2.2 Ujeedooyinka Cutubka	16
2.3 Tusmada Cutubka	17
2.4 Qeexidda Tababarka Macallimiinta	17
2.5 Ujeedooyinka Guud ee Tababarka Macallimiinta	19
2.6 Mabda'yada Tababarka Macallimiinta	20
2.7 Qaybaha Tababarka Macallimiintu/	22
2.8 Heerarka Tababarka Macallimiinta	24
2.8.1 Marxaladda Indha-indhaynta	25
2.8.2 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada	26

2.8.3 Marxaladda Dabaqidda/Fulinta	27
2.9 Habraacyada Tababarka Macallimiinta	28
2.10 Qiimeynta Cutubka	29
Cutubka 3aad	30
3.1 Horudhac	30
3.2 Ujeedooyinka Cutubka	31
3.3 Tusmo	31
3.4 Muhiimadda Qorsheynta Waxbaridda	34
3.4.1 Muhiimadda Qorsheynta ee Bare-ardayga.....	34
3.4.2 Muhimadda Qorsheynta ee Bare-ardayga	34
3.5 Asaasaasyada Qorshaha Waxbaridda.....	35
3.5.1 Hababka Lagu Qiimeeyo Waxbaridda Baraha	37
3.6 Fahamka Qorshaha Waxbaridda	38
3.6.1 Qeexidda Qorshaha Waxbaridda	39
3.6.2 Heerarka Qorshaha Waxbaridda	40
B. Qorshaha Waxbaridda Sanadlaha/Teeramka	42
T. Qorshaha Waxbaridda Cutub Gaar ah.....	43
J. Qorshaha Waxbaridda Maalinlaha ah	45
3.7 Wajiyada Qorsheynta Casharka.....	46
3.7.1 Wajiga Qorshaynta Casharka	47
3.7.2 Wajiga Fulinta Casharka	47
3.7.3 Wajiga Qiimeynta Casharka	49
3.8 Qaybaha Bandhigga Casharka	49
3.8.1 Qaybta Hordhaca	50
3.8.2 Bandhigga Nuxurka Casharka	50
3.8.3 Gabagabaynta	51

3.9 Misaanka/Saamiyada Cutubyada ama Mowduucyada	52
3.9.1 Habka Tirinta Bogagga Cutubka /Mowduuca	52
3.9.2 Habka Qiimeynta Nuxurka	54
3.9.3 Habka Qorsheynta Waaya-aragnimada ku Dhisan	55
3.10 Qiimenyta Cutubka	55
Cutubka 4aad	56
4.1 Horudhaca cutubka	56
4.2 Ujeedooyinka Cutubka	56
4.3 Tasmada Cutubka	57
4.4 Qeexidda Maareynta Fasalka	57
4.5 Maxaa sababa in ardayda hab dhaqan qaldan sameeyaan.....	59
4.6 Ka Dhigidda Jawiga Fasalka Mid Loo Wada Dhanyahay	62
4.7 Hirgelinta Istiraatiijiyadaha Maaraynta Habdhaqanka Wax Ku Oolka Ah.....	65
4.8 Xakameynta Mushkiladaha Habdhaqannada Aan Darneyn	67
4.9 Tallaabooyinka Xallinta Habdhaqannada Qaldan.....	68
4.10 Waxkabadelka Habdhaqanka Iyo Maamuliddiisa	70
4.10.1 Waxkabadelka Habdhaqanka	70
4.10.2 Si Adag U Maamulidda Fasalka	71
4.11 Uga Qeybgelinta Ardayda Casharka Kala Duwidda Habka Waxbaridda.....	72
4.12 Qiimeynta Cutubka	77
Cutubka 5aad	78
5.1 Horudhac	78
5.2 Ujeedooyinka Cutubka	78
5.3 Tusmo	79

5.4 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Cidda uu Ka Socdo Bare-ardaygu	79
5.5 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Maamulka Waxbarashada Dugsigu Hoos tago	81
5.6 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Dugsiyada Bare-ardaygu Ku Tababaranayo	82
5.7 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Hagaha Bare-ardayga.....	84
5.8 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Macallinka Tababarka	85
5.9 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Bare-ardayga.....	87
5.9.1 Waajibaadka Saaran Maamulka Dugsiga Lagu Tababaranayo	87
5.9.2 Masuuliyadaha Saaran Ardayga.....	88
5.9.3 Masuuliyadaha Saaran Macallinka Tababarka.....	89
5.9.4 Masuuliyadaha Saaran Jaamacadda Bare-ardayga.....	90
5.10 Qiimeynta Cutubka	91
Cutubka 6aad	93
6.1 Horudhac	93
6.2 Ujeedooyinka Cutubka	94
6.3 Tasmada Cutubka	95
6.4 Qeexidda Marxaladda Indha-indhaynta Waxbaridda	96
6.4.1 Fekradaha ugu Muhiimsan ee Qeexidda Marxaladda Indha-indhaynta Waxbaridda.....	97
6.4.1.1 Qorshaynta Daawashada Waxbaridda	98
6.4.1.2 Hirgelinta Daawashada Waxbaridda	98
6.3.1.3 Hirgelinta Daawashada Waxbaridda	99
6.5 Mabaadi'da Waxbarashada iyo Cilmi-nafsiga ee Marxaladda Indha-indhaynta Waxbaridda	100
6.6 Qaabka Geeddi-socodka Indha-indhaynta Waxbaridda.....	104

6.6.1 Qaabka Qorsheynta Indha-indhaynta Waxbaridda	105
6.6.2 Qaabka Hirgelinta Indha-indhaynta Waxbaridda	105
6.6.3 Qaabka Qiimaynta Indha-indhaynta Waxbaridda	106
6.7 Habraacyada Geeddi-socodka Indha-indhaynta Waxbaridda	106
6.8 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	108
6.8.1 Qeexitaanka Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	108
6.8.2 Nidaamka Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda ..	109
6.8.2.1 Qorshaynta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	110
6.8.2.2 Hirgelinta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	110
6.8.2.3 Qiimaynta Ka Qayb Qaadashada Iyo Taxliilinta Jawaab- celinta Waxbaridda	111
6.9 Mabaadi'da Waxbarashada iyo Cilmi-nafsiga Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	112
6.10 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	114
6.10.1 Qaabka Looga Qayb Qaadan Karo Waxqabadyada Ka Dhaca Fasalka Gudihiisa	114
6.10.2 Qaabka Looga Qayb Qaadan Karo Waxqabadyada Ka Dhaca Fasalka Bannaankiisa	115
6.10.3 Qaabka Qorshaynta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	115
6.10.4 Qaabka Fulinta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	115
6.10.5 Qaabka Qiimaynta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda	115
6.11 Marxaladda Fulinta Waxbaridda	116
6.11.1 Qeexidda Marxaladda Hirgelinta Waxbaridda	116

6.11.2 Tilmaamo Guud oo Hordhac u ah Marxaladda Fulinta Waxbaridda	116
6.12 Mabaadi'da Marxaladda Hirgelinta Waxbaridda	119
6.13 Qaabka Qiimaynta Marxaladda Fulinta	121
6.14 Anshaxa Xirfadda Macallinimada	122
6.15 Aaladaha Isqiimeynta Marxadallada Funlinta	122
6.15.1 Liisaska Hubinta Hawlaha Aan Waxbarashada Ahayn	123
6.15.2 Liiska Hubinta Waxqabadyada Fasalka Dhexdiisa	124
6.16 Aalladaha Kormeeraha/Maamuluhu Ku Qiimeeyaan Waxbaridda	124
Cutubka 7aad	127
7.1 Horudhaca Cutubka	127
7.2 Ujeedooyinka Cutubka	128
7.3 Tasmada Cutubka	128
7.4. Qiimeynta Horumarinta Waxbaridda	128
7.5 Noocyada Qiimeynta Horumarinta	130
7.6. Qiimeynta Gabogabada	131
7.7 Noocyada Qiimeynta Gabogabada	134
7.8 Jawaab Celin Waqtiyeysan	134
7.9 Dhiirigelinta Isqiimeynta iyo Jawaab Celinta Ardayda Dhexdooda	135
7.10 Qiimeynta Cutubka	136

Faalada Maaddada

Buugga tababarka baruhu waa buug loogu talagalay hagida bare-ardayga si loo horumariyo xirfadda fulinta baranimada, iyada oo la adeegsano hababka waxbaridda casriga ah. Guud ahaan, waxaa laga filayaa in ay bare-ardayga fursad u siiso maaddadani sidii uu u taabagelin lahaa aqoonta iyo waaya-aragnimada waxbaridda maadooyinkii uu soo bartay. Sidoo kale, aqoonta maaddada, takhasuska, dhaqanka, cilmi baarista, waxbarashada joogtada ah, iyo xirfadaha xallinta khilaafaadka. Maaddadan waxa lagu hirgelinayaa laguna qiimeynayaa iyada oo la raacayo iskaashiga ka dhexeeya xarumaha tababarka iyo kormeerayaasha bare-ardayga. Sidaa darteed, hirgelinta maaddadani waxa ay ku tiirsan tahay, iskaashi, is-dhexgal iyo isla xisaabtan. Bare-ardayga tababaran waxaa looga baahan yahay in uu u guto masuuliyada xilkiisa si hufan isaga oo adeegsana xirfadaha waxbaridda ee ku habboon heerka iyo aqoonta ardayga.

Buuggani waxa uu ka kooban yahay sagaal cutub kuwaas oo xoogga saaraya: Fahamka baraha ee waxbarashada casriga, gundhigga hirgelinta tababarashada, qorsheynta waxbaridda, maareynta fasalka, dhinacyada iskaashiga tababarka, marxalladaha tababarka waxbaridda, sida indha indheynta, ka qayb qaadashada iyo hirgelinta, sidoo kale cutubka sagaalaad waxa uu ka hadlayaa qiimeynta iyo jawaab celinta waxbaridda.

Ujeedooyinka Maaddada

Marka uu bare-ardaygu dhammeeyo maaddada tababarka baraha, waxaa uu awoodi doonaa in uu:

1. Hormariyo xirfadihiisa iyo kartidiisa waxbaridda.
2. Taabbageliyo mabaadiida waxbarashada.
3. Dejiyo qorshe hawleedyo ku habboon halwaha barista.
4. Adeegsado fekrado sahlaya iskaashiga iyo isdhexgalka.
5. Isticmaalo agabyada kala duwan ee waxbaridda.
6. Sameeyo daraasad ku saabsan caqabadah waxbarashada.
7. Qiimeeyo habka baris barashada uu adeegsaday.
8. Xirfad u yeesho xulashada habka ugu fican ee loo maamuli karo fasalka.
9. Ka qayb qaato hawlaha waxbarashada ee ka dhaca fasalka gudihiisa iyo banaankiisa.
10. La yeesho xiriir wanaagsan ardayda, shaqaalaha, waalidiinta iyo xubnaha kale ee bulshada.

Mirodhalka Maaddada

Buugga hagaha tababarka macallimiintu waxa uu bare-ardayga siinayaa waayo-aragnimo la taaban karo, taas oo kor u qaadaysa xirfaddooda iyo aqoontooda si ay u noqdaan macallimiin karti iyo xirfad u leh waxbaridda ardayga ee casriga ah. Hagahani waxa uu ka kooban yahay sagaal cutub, oo lagu soo koobay dhammaan waxyaabaha ka caawinaya bare-ardayga in uu guto waajibaadkiisa shaqo. Sidoo kale, waxa uu siinayaa tallaabooyinka habka diyaarinta, gudbinta iyo qiimaynta casharka, waxa uuna dhiirigelinayaa dhaqangelinta xirfadaha aasaasiga ah ee waxbaridda, iyada oo la adeegsanayo hababka kala duwan ee ku habboon heerka aqoonta iyo waxbarashada ardayga.

Hordhac Guud

Hagaha baraha macallimiintu waxa uu muhiim u yahay bare-ardayga, si loo horumariyo xirfada iyo waayo-aragnimada macallimiinta. Si kastaba ha ahaatee, hagahan waxa loogu talagalay in ay ka faa'iideystaan macallimiintu si uu uga caawiyo waxbaridda ardayga. Waxa uu soo koobayaa xogta iyo aragtiyaha kala duwan ee la xiriira waxbaridda ardayga. Sidaa darteed, hagahan waxa loo qaybiyey laba qaybood oo kala ah; (1) Aragtida waxbarashada iyo (2) Dhaqangelinta xirfadda waxbarashada. Haddaba, qaybta aragtida waxbarashadu waxa ay xoogga saaraysaa fahamka baraha waxbarashada casriga ah, qaybaha kala duwan ee qorshaynta waxbaridda, hababka kala duwan ee waxbaridda, maamulka fasalka iyo habdhaqanka ardayda. Qaybta dhagangelinta xirfadda waxbarashadu waxa ay ka kooban tahay saddex qaybood oo kala ah, indha-indhayn, ka qayb qaadasho iyo hirgelinta waxbaridda.

1.1 *Hordhaca Cutubka*

Cutubkani waxa uu diirada saarayaa fahamka guud ee bare-ardayga waxbarashada casriga ah, kuwaas oo door kuhiim ah ka ciyaara horumarinta tayada waxbarashada iyo kor u qaadidda fursadaha ardayda. Baraha casriga ah waxyaabaha lagu garto waxaa kamid ah adeegsiga tignoolajiyada iyo is-dhexgalka bulshada. Bare-ardayga waxa looga baahan yahay in uu yeesho astaamaha waxbaridu wanaagsan oo ay ka mid tahay cashar diyaarinta, habka gudbinta casharka iyo qiimeynta ardayga. Cutubkan waxa uu ka hadlayaa; qeexitaanka macallin, doorka uu macallinku kaga jiro waxbaridda, caqabadaha soo wajaha, sidoo kale tayada iyo xirfadaha looga baahan yahay macallimiinta.

1.2 *Ujeedooyinka Cutubka*

Dhammaadka cutubkan, bare-ardaydu waxa ay awoodi doonaan in ay:

1. Qeexaan waa kuma bare-ardayga waxbarashada casriga ah.
2. Sharaxaan waajibaadka iyo doorka ay macalimiintu ka ciyaaraan geedisocodka baris-barashada.
3. Falanqeeyaan caqabadaha haysta baraha qarniga 21^{aad}, sidoo kalena, sharaxaan siyaabaha wax looga qaban karo caqabadaas.
4. sheegaan astaamaha wanaagsan ee macallinka.
5. Qiimeeyaan awoodahooda togan iyo kuwa taban, iyaga oo samaynaya qorshe horumarineed lagu kobcinayo tayada iyo xirfadaha looga baahanyahay.

1.3 *Tusmada Cutubka*

1.1 Hordhaca Cutubka

1.2 Ujeedooyinka Cutubka

1.3 Tasmada Cutubka

1.4. Fahamka Baraha

1.5 Doorarka Baraha ee Geeddi-socodka Waxbaridda

1.6 Caqabadaha ay la kulmaan Barayaasha Qarninga 21aad

1.7 Astamaha Macallinka Wanaagsan

1.8 Qiimeynta Cutubka

1.4. Fahamka Baraha

Waxqabadka 1.1

Ka dooda, saameynta tiknoolajiyadu ku yeelatay fahamkii laga haystay baraha.

Baraha qarniga 21aad waxa ay leeyihiin xirfado casri ah oo la jaanqaaday baahiyaah ardayda iyo isbedelka aqoonta iyo tignoolajiyada. Baruhu waxa uu ahaan jiray awood la ixtiraamo lagana baqo, hasayeeshee casrigaan la joogo waxaa loo arkaa fududeeyaha waxbarashada ee ka caawiya ardayda horumarinta aqoontooda, iyo xirfadahooda ayku jirto mushkilo xallinta iyo hab fikirka toolmoon (Asogwa & Ali, 2023). Aafadii KOOFID-19, baahida waxbarasho ee fogaan aragga iyo shuruudaha looga baahanyahay baraha si internet-ka dadka wax loogu baro, waxay sii jaahwareerisay fahamka laga haystay macalin xirfad leh (Amir et al., 2020). Sida ay qabaan Thomas iyo saxibadiis (Thomas et al., 2018) Qarnigaan aynu ku jirno barayaashu waa in ay ciyaaraan door fududeeye ka caawiya ardayda inay horumariyaan xirfado fikir, xiriir iyo mushkilo xallin halkii ay ka ciyaari lahaayeen door awoodeed ama xukun la isku amro kaliya.

Hadaba aan isweydiinee waa ayo bare? Baruhu waa qofka ay bulshada iyo maamulka waxbarashada dalkaas u aqbalaan inuu u qalmo waxbaridda iyo barbaarinta carruurta, dhallinyarada iyo dadka waaweyn. Sida uu qabo Jessie Barrot iyo saaxiibadiisa (2021), Baraha wanaagsan waa midka fahmi kara dhibka ardayda ka haysta dhanka barashada iyo dhibaatooyinka kale ee ka baxsan barashada, ee hor istaagi kara hawlaha barashada.

Junaidi iyo Rosadi (2022) ayaa intaa ku daray in barayaashu ay tahay inay lahaadaan shahaadooyin waxbarasho iyo karti ay wakiil waxbaridda ku noqon karaan, sidoo kalena qabaan caafimaadk jireed iyo mid nafsadeed, awoodna u leeyihiin xaqiijinta yoolalka Waxbarashada Qaranka.

Baraha wanaagsan waa qof leh khibrad, hawl-karnimo, iyo joogteynta shaqada uu ku caawinaayo ardayda heerarka kala duwan, si ay u korto una kobacdo awooddooda xagga aqoonta, xirfadaha, iyo dabeecadaha (Pandey & Sharma, 2022). Haddaba, baruhu waxa uu u baahanyahay inuu fahmo kala duwanaanshaha fahamka laga haysto macalinka, tayadooda, iyo mas'uuliyadaha ka saaran gudaha iyo dibadda dugsiga, iyo filashooyinka ay bulshadu dul dhigto ee la xariira adeeg hufan. Aan ka bilowno kaalimaha laga rabo baharaha inuu ka dheelo geedisocodka baris-barashada.

1.5 ***Doorarka Baraha ee Geedisocodka Waxbaridda***

Waxqabadka 1.2

Sidaan casharki kore ku soo aragnayba fahamkii laga haysan jiray macalinka waa isbedelay qarniga 21aad. Maxay kulatahay meeqa door ama kaalin ayey tahay in macalinku ka dheelo fasalkiisa si loogaaro ujeedooyinka casharka?

Isbeddello badan ayaa ku yimid habdhisyada waxbarashada adduunka oo dhan dhawaanahan. Doorarka baraha ayaa sidoo kale isbeddel ku dhacay. Hadaba waa maxay doorarka baruhu ku leeyahay geedi socodka barista iyo barashada maanta?

Daraasado badan oo baaray doorarka ama kaalimaha kala duwan ee barahu ku leeyahay geedi socodka baris-barashada, waxay aqoonsadeen laba iyo toban (12) door ama kaalin, kuwaas oo loo qaybiyay lix (6) qaybood oo kala ah: (1) Cashar ama xog bixiye, (2) Tusaale wanaagga iyo shaqada, (3) fududeeyaha ama caawiyaha culeesyada bare-ardayga, (4) qiimeeyaha horumarka bare-ardayga, (5) qorsheeyaha casharada bare-ardayga iyo horumariyaha agabka taageera waxbarashada. Macalimiinta qaarkood kama ay warqabaan kaalimahaas laga sugaayo, qaarna si haboon ayey ugutaa

Kaalin Tusaale Wacan

Kaalin Cashar / xog
bixin

Kaalin Fududayn /
Caawin

Kaalin Agab Barasho
Diyarin

Kaalin Qiimeyn
Bartaha

Kaalin Qorshayn
Cashar

Jaantuska 1.1 waxa uu muujinayaa doorka baraha.

Lixdaas kaalin ee laga doonayo macalinka iyaga oo faahfaahsan hoos ayey ku qoranyihiin:

1. **Cashar ama xog bixiye:** Xog bixintu waa masuuliyad sooyaal ahaan lagu yaqaanno barayasha waana in bartuhu u gudbiyo bartayaasha xog, aqoonta iyo fahamka mawduuc ku habboon heerka waxbarashadooda. Inta badan barayaasha jamacadaha ayaa habkaan waxku bara bartayasha, hadana waa kaalin laga rabo bare kasta heerkow doono ha dhigee. Barayasha markay matalayaan doorka xog bixiye, waxa ay bare-ardayga u gudbiyaan xog inta badan macnaha guud leh.
2. **Tusaalewanaagsan:** Cilmi baarisyo badan ayaa diiwaangeliyey muhiimadda ay leedahay in baruhu noqdo tusaale wanaagsan. Daraasad uu sameeyey Walton (1985) wuxuu ku cadeeyey in tusaalaha wanaagsan ee barayaashu ka bixiyaan shaqadooda baris-barasho, ay si weyn uga saameeyso bare-ardayga dhinacyo badan, sida doorashada xirfadaha mustaqbalka, dabeecadahooda xirfadeed, iyo qiimaha aysiinayaan maadooyinka kala duwan. Bartayaashu

kaliya ma bartaan waxa barayashu sheegaan balse waxey sidoo kale bartaan habdhaqankooda waxbaridda, aqoontooda, xirfadaha iyo dabeecadaha ay muujiyaan. Sido kale barayaashu waxay wax ku bartaan u fiirsashada iyo ku dayashada barayasha ay la dhacaan oo ay qaddariyaan. Sidaas darted baruhu waa in uu yeeshaa tusaale wanaagsan markay cashar bixinayaan iyo marar kaleba.

3. Fududeeyaha Caqabadaha Haysta Bare-ardayga

Bare-ardayga wanaagsan waxa ay ciyaaraan kaalin fududeeyn iyo mid latalin haday u baahdaan bartayaashoodu. Si ay u fududeeyaan caqabadaha bare-ardayga, barayashu waxay abuuraan jawi bartayaashu udub dhexaad u yahiiin barashada laguna dhiirigaliyo ka qaybqaadashada firfircoon ee bare-ardayga si ay u curiyaan fikrado waxku ool ah. Waxa ay bare-ardayga ku hagaan geedi socodka wax-barashada, iyagoo siinaya taageero iyo jawaab-celin ku filan si ay u horumariyaan xirfado iyo aqoon cusub. Lataliye ahaan, barayashu si ka xeeldheer tacliinta fasalka, ayey usiiyaan bartayasha xikmad, talo, iyo taageero ka timid waayo-aragnimadooda iyo xidhiidhkooda si ay u kobcaan qof ahaan iyo xirfad ahaanba.

4. Qiimeeyaha Bare-ardayga

Barayaashu waxay door muhiim ah ka ciyaaraan qiimaynta iyo jawaab celinta waxbarashada bare-ardayga. Iyada oo loo marayo qiimaynta casharada dhexdooda iyo mid guud barayaashu waxa ay ururiyaan xogta horumarka bare-ardayga, waxayna aqoonsadaan meelaha ay ku wanaagsan yihiin iyo tan ay ku liitaan, kadibna waxey qaabeeyaan hab dhigista si waafaqsan xogta ay heleen. Tani waxay u oggolaanaysaa barayasha inay cabbiraan wxtarka hab-wax-bariddooda iyo inay ku gaarikaraan ujeedooyinka waxbarasho ee laga sugaayay xaqiijintooda.

5. Qorsheeyaha Casharrada Bare-ardayga

Sidaad maadada habdhigaalka ku soo aragtayba cashar dhigistu waxay martaa saddex (3) heer oo kala ha: qorshayn, bandhigid ama jeedin iyo qiimayn. Barayaashu waxay u adeegaan sidii manhajka iyo maadada loo horumarin lahaa, waxayna mas'uuliyad qaybeed ku leeyihiin dejinta,

hirgelinta iyo ka-qaybgalka, waaya-aragnimada waxbarasho ee waafaqsan heerarka bare-ardayga. Iyaga oo ka duulaya khibradooda mawduuca iyo aqoontooda barbaarineed, barayaashu si maangal ah ayay u doortaan una kala hurumariyaan xaqiiqoyinka, fikradaha, nuxurka casharada, iyo waxqabadyada ay bare-ardayga u gudbinayaan, si ay u abuuraan manhaj isku xidhan oo macno leh. Waxay falanqeeyaan ujeedooyinka waxbarashada, waxay saadaaliyaan baahiyaha iyo danaha bare-ardayga waxayna xushaan habab waxbarid ee ku haboon kobcinta faham qoto dheer.

6. Sameeyaha Agabka Waxbarashada

Barayaasha xirfadda leh waxay ardaydooda ugu adeegaan agab waxbarasho oo ku haboongaraadkooda. Barayashu iyagoo ka faa'iiday sanaya aqoontooda durugsan iyo xeeladaha waxbaridda kala duwan ee ay u leeyihiin maadada, waxay sameystaan agab waxbarasho soo dhoweyn kara fahamka bare-ardayga si ay u kobciyaan khibrada waxbarasho ee bartayaashooda. Sidoo kale, macallinka waxa laga helaa agabka waxbaridda maadaama uu yahay khabiir aqoon durugsan u leh mooduuuca ay dhigayaan, sidoo kalena garanayaa qaabka loo dhigo.

1.6 Caqabadaha ay La Kulmaan Barayaasha Qarninga 21aad

Waxqabadka 1.3

Sida caadiga ah fasalku waxa uu noqon karaa mid ardaydiisu kala duwan yihiin (heterogeneous class) dhanka heerka aqoonta, dhanka sooyaalka, dhanka awoodaha barashada. Hadaba adigoo ka faa'iiday sanaayo aqoontaada la xariirta habdhigisyada wax ku oolka ah, ka dooda sideebow macalinku ku xaqiijinkaraa ujeedooyinka casharka fasalka sidaas aynu soo sheegnay u kala duwan?

Baranimadu waa xirfad qiima badan laakiin waxay u tahay kuwa kabixi kara caqabadaha garasho iyo tan bulsho ee shaqada. Bulshada si guud waalidkana si gaar ah, waxay doonayaan dugsiyo ay ka shaqeeyaan barayaal xirfad iyo aqoon ku filan waxbaridda carruurtooda leh.

Sababtu waxay tahay, barayaasha ayaa qaabeeya jilka soo socda ee go'aamin doona sida mustaqbalka bulshadadaas u ekaan doonto. Hayeeshee shaqadaas sharafta leh caqabad la'aan ma ahan. Barayaal badan ayaa la kulma caqabado gudaha iyo mid dibadda fasalka ah, kuwaas oo inta badan ka dhigaya xirfadda waxbaridda mid adag. Caqabadaha ugu badan ee ay barayaashu la kulmaan maalin kasta qarnigaan aynu ku jirno waxa ka mid noqon kara:

1. Xaqiijinta waxbarasho loo dhan yahay (Diverse student need & Inclusive Education)

Halka fasal ayey wada dhigankaraan arday leh awoodo, heerar aqooneed, habab waxbarasho iyo dhaqamo kala duwan. Haday sidaas tahay suurta gal ma noqon karto in baruhu adeegsado qaab oo waxbaridda, isla markaana noqoto mid waxtar u wada leh dhammaan bartayaasha fasalka. Si loo helo waxbarasha loo dhanyahay, baahida kala duwan ee bartayaashana looga jawaabo barayaashu waa inay qaataan dhaqamada waxbarashada loo dhanyahay, sida adeegisiga qaabdhigis kala duwan iyo qiimeynta waxtarka midkasta, isla markaasna abuuraan jawi soo dhawayn leh oo aqbalaya kala duwanaanshaha. Sidoo kale waa in ay si xeeladaysan u xushaan qaabab wax-barid oo dabooli kara baahiyaha iyo awoodaha kala duwan ee bartayaasha marka ay qorshaynayaan casharka.

2. Kobcinta Xirfadaha Qarniga 21aad

Mid ka mid ah caqabadaha ugu waaweyn ee barayaasha qarniga 21aad waa kasoo dhalaalidda mas'uuliyadda ka saran kobcinta xirfadaha qarnigaan sida hab-fikirka toolmoon (critical thinking), xallinta mushkiladaha, isgaarsiinta, iskaashiga, iyo xirfadaha hal-abuurka ee bartayaashu u baahanyihiin. Naqshadeynta waayo-aragnimo barasho ee barbarin karta xirfadaha muhiimka u ah ka dhexshayqaynta bulshooyinka casrigaan aynu ku jirno ayaa ah waxa ka fududayn kara masuuliyadahaas baraha. Qiimaynta iyo ka warbixinta horumarrada xirfadaha kala duwan ee ardaydu sameynayaan.

3. Isticmaalka Tiknoolojiyada Waxbarashada

Waxqabadka 1.4

Tuuji maskaxdaa, ee aragti ka bixi sida la isku dhexgelinkaro teknoolojiyada iyo fasalka ama waxbarashada kala duwan sida tablets, sabuuradaha caqliga macmalka ah leh, waxbarashada onlaynka ah. Maxayse caqabad iyo faa'iido ku jira is dhexgalka teknoolojiyada iyo fasalka.

Baahidda tiknoolojiyada iyo interneedka ayaa albaabada u furay aqoon aan xad lahayn. Laqabsiga iyo u adeegsashada waxbarashada ayaana ah mid ka mid ah caqabadaha ugu waaweyn ee ay barayaashu wajahayaan casiragaan. Sidoo kale jiilka interneedka iyo tiknoolojiyada ku barbaaray, waxaa wax u dhigi kara bare tiknoolojiyada iyo u adeegideeda waxbarashada fahamsan. Si looga gudbo caqabadaan, barayaashu waa inay la socdaan isbeddellada tiknoolojiyada ugu dambeysay oo ay si joogto ah u horumariyaan xirfadaha la xariira isticmaalka tiknoolojiyada waxbarashada.

4. Ilaalinta Badqaba Maskaxeed ee Baraha iyo Bare-ardayga

Caafimaadka maskaxeed ee ardayda iyo tan barahaba labadaba caqabad ayaa soo wajahday sannadihii ugu dambeeyay. Cadaadiska waxbarashada, flashada bulshada, iyo gaarista halbeegyada adduunka casriga ah ayaa waxyeelleyn kara fayoobida maskaxeed ee barayaasha iyo ardaydooda hadaan si gaar ah loo daryeelin. Barayashu waa inay mudnaanta siiyaan is-daryeelk qofeed iskuna dheeli tiraan shaqada iyo nasiinada. Aqoonsiga calaamadaha walaaca iyo walwalka ardayga iyo abuurista jawi walwal la'aan ah ayaa yarayn kara caqabadahaan.

5. Maamulka Fasalka iyo Hab Dhaqanka Bare-ardayga

Maamulka fasalka waxa uu u qaybsamaa saddex qaybood oo kala ah: maamulka casharka, maamulka xeerarka fasalka iyo habdhaqannada ardayga. Maaraynta casharada, agabka barashada, xeerarka iyo nidaamka fasalka, la socodka manhajka, tan fasalka iyo sidoo kale dabeecadaha ardayga waa shaqo u baahan barasho iyo diyaargarow xoogan.

Abuurista xeerar iyo dhaqanka laga doonayo ardayda fasalka oo cadcad, xaqiijinta inuu ardaygu fahmo mudnaanta iyo ciqaabta ka dhalanaysa xeerarkaas, joogtaynta xiriirka togan ee baraha iyo ardayga iyo diyaarinta deegaan-waxbarasho oo loo isticmaalay habab-dhigisyo kala duwan ayaa yarayn kara caqabadaha ka yimaada maamulka fasalk.

6. Xaqiijinta Iskaashi Dhexmara Baraha iyo Waalidka Bare-ardayga

Qarnigaan 21aad waxa isbedel xooggan ku yimid xiriirka waalidka iyo macalinka. Hase yeeshee iskaashigaas ku qotoma toosinta iyo taageeradu, caqabado la'aan ma ahan. Waalidiinta qaarkood waa xog-ogaal waxayna rajo weyn ka qabaan waxbarashada ilmahooda baruhu masuuliyadiisa qaaday. Hadaba baruhu muxuu u baahanyahay si caqabaddaas looga gudbo? Barayaashu waxay u baahan yihiin inay la yeeshaan xidhiidh furan waalidiinta, sidoo kalena dalbadaan iskaashiga waalidka ku wajahan waxbaridda ardayga. Iskaashiga iyo wadhadalka togan ee dhexmara waalidka iyo baraha waxay abuuri karaan shabakad is taageerto oo faa'iido waxku ool ah u leh barashada ardayga iyo ka warqabkiisa.

1.7 Astaamaha Macallinka Wanaagsan

Sifooyin kala duwan ayaa macalinka wanaagsan ka sooca macallimiinta kale ee waxdhiga. Macallinka wanaagsan waa mid aqoon u leh maadada, habdhigisteeda, mabda'yada iyo xeerarka anshaxa iyo midka shaqo ee ay tahay in lagu dhaqmo si loo barbaariyo arday anshax ahaan iyo aqoon ahaanba wanaagsan. Astaamaha macalinka wanaagsan way farabadanyihiin haseyeeshee waxaan soo qaadaneynaa dhowr astaamood oo ay daraasadooda ku cadeeyeen Vincent Chidindu & Alfred Fana Tsikati (2023) in macalinka wanaagsan leeyahay:

1. Waa mid aqoon qoto dheer u leh maadada

Baraha wanaagsan waa mid aqoon durugsan u leh maadada, dhigisteeda, gudbinta casharka iyo maamulidda fasalka. In baruhu yeesho aqoon durugsan ee maadada waxay sahlaya ku xallinta caqabadaha maadada habab cusub, iyo soo saaridda awoodaha ardayga, ee markaasna sameeyaan koritaanka xirfadeed iyo kan faham ee la sugaayey. Waxbarashaddu waa xirfad dhinacyo badan leh, baraha wanaagsanina

waa mid leh xirfada waxbaridda oo badan. Cilmibaarisyo badan waxay muujiyeen in sababaha ay barayaasha cusub xirfadda waxbaridda uga tagaan ka mid tahay fahamdarro ka heysata dhinacyada habdhigista, aqoonta maadada iyo maamulka fasalka.

2. Xirfadda Isgaarsiinta

Haddii baruhu leeyahay xirfad xariir ee dhanka afka, jirka iyo indhahaba ah waxay si toogan u saameynkarta gudbinta aqoonta iyo fahamka, natiijooyin wanaagsanna waa lagu gaari karaa. Awoodaha isgaarsiineed ee baraha waxaa ka mid noqon kara, mid hadal, qorista, isticmaalka sawirrada iyo luqadda jirka, iyo qaabaynta fikradaha si cad oo la fahmi karo. Casrigaan la joogo awoodaha isgaarsiinta waxaa lagu tiriyaa xirfadaha ugu muhuumsan ee ay tahay in uu qofku yeesho, baraha aan lahaynna xirfadda waxbaridda ayaa ka maqan.

3. Xiriirka Ardayda oo Wanaagsan

Baraha kuma filna kaliya inuu jeclaado mawduuca ama maadada uu dhigaayo sidoo kale waa inuu kaalinta waalidka buuxiyaa, wanaaggana la jeclaadaa ardaydiisa. Daryeelidda ardayga, qaddarintiisa, ka flashada wanaagga iyo ka ilaalinta in lagu xadgudbo waa waxa dhiirrigaliya samaysanka xariir qotodheer ee dhexmara macallinka iyo bare-ardayga. Hadaba sifooyinkaas aan kor ku soo sheegnay ee leh daryeelka, qadarinta, filashada wanaagsan, xadgudub la'aanta waa kuwa laga rabo bare kastaa inuu ku sifoobo.

4. Xirfadaha Diyaarinta Casharka iyo Gudbintiisa

Xirfadaha cashar diyaarinta iyo gudbinta ayaa udub dhexaad u ah baris iyo barbaarin kasta oo mirodhal ah. Sidaad horayba ugu soo baratay maadooyinka manhajka iyo Hababka wax dhigista, qorsheynta casharka, dejinta mirodhalkiisa, hubinta ku filnaanshaha xaqiiqooyinka lagu soo bandhigaayo iyo kala hormarinta xaqiiqooyinkaas hab maangal ah waa sifooyin laga rabo cidkasta oo danaynaysa in ay baris iyo barbaarin xirfad laxariirta yeelato. Hadaba baruhu waa inuu yeeshaa xirfad cashar diyaarin, gudbin, qiimayn iyo sidoo kale horma-gelinta konsabtooyinka iyo fikradaha kala duwan ee casharka.

5. Akhlaaq Shaqo oo Wanaagsan

Xirfadda macalinnimadu waa mid masuuliyadeeda, walbahaarkeeda, iyo sidoo kale filashooyinka ardayda, waalidiinta, maamulka, iyo bulshadaba uu sarreeyo. Sababtuna waa in Macalinku u xilsaaran yahay wax-barida iyo qaabaynta maskaxda bare-ardayga, taas oo ah masuuliyad aad u wayn. Si taas u hirgasho waa inay lahaadaan dulqaad, hal abuur, una hogaansamaan mabda'yada iyo xeerarka shaqo ama anshax si loo xaqiijiyo masuuliyaadkaas adage kor lagusoo xusay. Macalimiintu waa inay ogaadaan ilaaliyaanna mabaadi'da iyo xeerarka shaqo iyo kuwa anshaxa ee looga baahan yahay si loo abuuro jawi waxbarasho oo waxtar leh. Dhaqanka suuban ee shaqadu waa muhiim sababtoo ah waxbariddu waa xirfad ku tiirsan kalsoonida iyo ixtiraamka u dhexeeya macalimiinta iyo ardayda iyo u hoggaansanaanta xeerarka dhaqan si loo hubiyo kalsoonida.

Jaantustaaska 1.2 waxa uu muujinayaa mabda'yada uu ku dhisanyahay anshaxa shaqada:

6. Kalsoonida Nafta iyo Degenaanshaha Shucuurta

Isku kalsoonida nafsadeed iyo degenaanshaha shucuureed waa sifooyin ay tahay in barahu uu yeesho. Macallinka si waafi ah u yaqaan mawduuca ama maadada uu dhigaayo, soona diyaariya qoraallada casharkiisa si waafaqsan xaaladda iyo heerka bare-ardayga waxa ay u badan tahay inuu isku kalsoon yahay. Kalsooni la'aan ayaa timaada haddii baruhu ku guuldareysto inuu u diyaargarooobo casharka. Kalsooni darradu waxay ka muuqan kartaa dabeecadda macalinka, codka oo ku istaaga, neefsashada degdegga ah iyo indho libirsiga ama libiqsiga joogtada ah. Hadaba macalinku waa inuu isku kalsoonaadaa daganaansho, dulqaad iyo aqoonna muujiyaan markay gudanayaan waajibka barista.

7. Filasho Sare Dhammaan Ardaydiisa

Horumarka iyo guusha ardayga waxaa si weyn u saameeya filashooyinka iyo halbeegyada sare ee macallimiintu ka rajeeyaan ardaydooda. Tani macnaheedu maaha inay ardayda oo dhan wada gaari doonaan hal heer oo isku mid ah, laakiin waxay ka warqabaan awoodaha kala duwan ee arday kasta iyo kashaqeynta sidii loo taageeri lahaay in ay gaadhaan awoodooda ugu sareysa.

8. Isticmaalka Agabka Waxbaridda Si Wax Ku ool ah

Isticmaalka agabyada waxbarashada si waxtar leh, waxay muhiim u tahay gudbinta nuxurka casharka. Waxa fiican in xoogga lasaaro agabka waxbaridda ee laga heli karo deegaanka waxbarashada halkii laraadin lahaay agabyo waxbaridda helitaankoodu ama isticmaalkoodu culusyahay. Waa in la xuso kartida bare-ardaygu uu u leeyahay in uu horumariyo agabka waxbarashada ee deegaanka laga heli karo. Waxtarka agabyada waxbarashada waxaa lagu qiimeyn karaa sideey isu leeyihiin casharka iyo agabka waxbarida. Isticmaalka isku xigxiga ee agabka waxbarashada ee qorshaha casharka waa in la xuso.

1.8 Qiimeynta Cutubka

Ka jawaab su'aalaha soo socda

- 1) Qeex waa kuma bare qeexitaan cad oo kooban.
- 2) Falanqeey, sida teknoolojiyada qarniga 21aad badashay fahamka laga haystay baraha.
- 3) Si faahfaahsan u xarrax, waajibaadka iyo kaalimaha ay macalimiintu ka ciyaaraan geedisocodka baris-barashada.
- 4) Falanqeey caqabadaha ay la kulmaan barayaasha qarniga 21^{aad}, sharaxaandna kabbixi xeeladaha wax looga qabankaro caqabadahaas.
- 5) Aqoonso sifooyinka qofeed iyo kuwa shaqo ee ay tahay inuu yeesho macalinka waxku oolka leh.
- 6) Qiimeey awoodahaaga togan iyo kuwa taban ka bare mustaqbal ahaan, kadinba abuur qorshe horumarineed oo aad ku kobcinayso tayada iyo xirfadaha lagaaga baahan yahay casrigaan.

2.1 Hordhaca cutubka

Cutubkaan labaad waxa uu diiradda saarayaa xogaha saldhigga u ah tababarka macallimiinta. Waxa uu qeexitaan ku sameyn doonaa waxa ay tahay tababarka macallinka, waxa uuna faahfaahin ka bixin doonaa ujeedooyinka guud ee tababarka macallimiinta iyo baaxadeeda. Waxa uu cadayn doonaa mabaadi'da lagama maarmaanka u ah tababarka macallinka. Waxaa si wanaagsan loo falanqayn doonaa qaybaha ay ka kooban tahay iyo heerarka ay mari doonto tababarka macallimiinta; sida booqasho hordhac ah, ka qayb qaadasho iyo fulinta ama dabaqididda. Ugu danbeyn cutubkaan waxa uu falanqayn doonaa hab raacyada iyo qaababka ugu wanaagsan ee si fiican loogu fulin karo tababarka macallimiinta.

2.2 Ujeedooyinka Cutubka

Markii uu cutubkaan dhamaado bare-ardaygu waxa uu awoodi doonaa in:

1. Qeexo waxa ay tahay tababarka macallimiinta.
2. Sharxo qaybaha ugu muhiimsan ee ay ka koobantahay tababarka macallimiinta.
3. Muujiyo sida aragtiyada waxbarasho (education theories) loogu beddelo kuwa baraatiko ah inta lagu gudajiro tababarka macallimiinta.
4. Falanqeeyo kaalinta macallinka kormeeraaya bare-ardayga ku leeyahay hawsha tababarka macallimiinta.
5. Sharraxo mabaadi'da tababarka macallimiinta
6. Isbar'bardhig ku sameeyo qaybaha ay ka koobantahay tababarka macallimiinta
7. Falanqeeyo marxaladaha tababarka macallimiinta.
8. Aqoonsado habraacyada tababarka macallimiinta

2.3 Tasmada Cutubka

2.1 Horudhaca cutubka

2.2 Ujeedooyinka Cutubka

2.3 Tasmada Cutubka

2.4 Qeexidda Tababarka Macallimiinta

2.5 Ujeedooyinka Guud ee Tababarka Macallimiinta

2.6 Mabda'yada Tababarka Macallimiinta

2.7 Qaybaha uu ka Kooban yahay Tababarka Macallimiintu

2.8 Heerarka Tababarka Macallimiinta

2.8.1 Marxaladda Indha-indhaynta

2.8.2 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada

2.8.3 Marxaladda Dabaqidida/Fulinta

2.9 Habraacyada Tababarka Macallimiinta

2.10 Qiimeynta Cutubka

2.4 Qeexidda Tababarka Macallimiinta

Waxqabadka 2.1

Isku day inaad qeexo waxa loola jeedo tababarka macallimiinta

Tababarka macallimiinta waxaa qeexitaan u sameeyay aqoonyahanno ku xeeldheer cilmiga waxbarashada. Qaar kamid ah qeexitaanadaas ayaa waxay mudanyihiin in aan isla wadaagno, waxaana kamid ah: -

1. Salawu and Adeoye (2002) waxay qabaan in tababarka macallimiinta tahay shaqo waxbarid oo la taaban karo taas oo ah in bare-ardayga lasiiyo fursad uu ula falgalo xaalada dhabta ah ee fasalka si uu mudda kooban ugu horumariyo xirfaddiisa baranimo.

2. Tababarka macallimiinta waa nooc ka mid ah noocyada shaqo barashada taas oo bare-ardayga loo dirayo dugsiga si uu u helo khibrad iyo xirfad wax ku ool ah asagoo u bedelaayo dhammaan aragtiyaha waxbarasho ee uu kusoo bartay fasalka qaab baraatiko ah (Fagbulu, 1984).
3. Yee (1967) waxa uu ku qeexayaa tababarka macallimiinta iyo habraaceeda inay tahay waayo-aragnimo ku saabsan xaaladda dhabta ah ee fasalka taasoo u suurtagelinaysa bare-ardayga inuu xambaaro mas'uuliyadda macallinnimo ayada oo uu gacan ka helaayo kormeeraha tababarka macallimiinta oo wakiil ka ah jaamacadda bare-ardaygu dhigto ama qolyaha kale ee masuulka ka ah tababarka iyo macalinka ka dhiga dugsiga maadada bare-ardaygu ku tababaranaayo.
4. Waxbaridda tababarka macallimiintu waa u diyaar garowga shaqada waxbaridda iyadoo la rajaynaayo inay noqdaan macalimiin leh aragti lagu kalsoonaan karo laguna gaari karo bulsho horumar waara leh. (Oyekan, 2000).

Dhammaan qeexitaannada kor ku xusan way ku haboonyihiin ujeedooyinka buugaan, hagaha tababarka macallimiinta. Qeexitaan kasta oo laga bixiyo shaqada tababarka macallimiinta, waxa ugu muhiimsan waa in ay tahay layli ama tababar xirfadeed taas oo diiradda lagu saaraayo caawinta bare-ardayga si uu iskugu xiro aragtiyada uu kusoo bartay fasalka iyo ku dabbaqididda aragtiyadaas marka la joogo fasalka.

Inta lagu guda jiro isku xirka aragtiyada waxbarashada ee lagusoo bartay fasalka iyo taabagelintooda, bare-ardaygu waxa uu kasban doonaa xirfado qiimo leh oo ku saabsan waxbaridda iyo maamulka waxbarida oo uu ka helaayo macallimiin khibrad u leh majaalka waxbarashada.

2.5 Ujeedooyinka Guud ee Tababarka Macallimiinta

Waxqabadka 2.2

Qaar ka sheeg ujeedooyinka laga leeyahay shaqada macallin ee tababarka

Tababarka macallimiinta waxay lamid tahay shaqa tababarka ay maraan ardayda dhakhaatiirta noqon doona, kuwa ingineerada noqon doona, kuwa qareenada noqon doona IWM.

Ujeedada guud ee tababarka macallimiinta waa in bare-ardayga si hordhac ah ula kulmo xaqiiqada dhabta ah ee hawsha waxbaridda asaga oo u maraayo ka qayb qaadashada hawlaha kala duwan ee waxbaridda. Tababarka macallimiintawaa maado qasab ah oo ay tahay in bare-arday kastaa qaato si uu uga qalin jebiyo xaaladaha kala duwan ee tababarka macallimiinta una helo shahaado sida diblooma ama baajulaar.

Maadaama bare-ardaydu aanu horay si rasmi ah uga qayb gelin wax baridda, waa maangal in maadada tababarka macallimiinta lagusoo daro maadooyinka ay ku qaadanaayaan qorshaha tababarka macallimiinta si ay maadada uga helaan waaya aragnimo gaar ah iyo fursado ay ku bartaan aqoon ayakoo si ficil ah u sameynaayo.

Ujeedooyinka laga leeyahay maadada tababarka macallimiinta waa badanyihiin, hasa ahaatee ujeedada leesku wada waafaqsanyahay waa in maadadaan fursad u sinayso bare-ardayga in aragtiyadaha waxbarashada iyo mabaadii'dooda u bedeleyso baraatiko ama qaab dabaqaad ah.

Haddii si kale loo dhigo, ujeedada guud ee tababarka macallimiinta waa in laga kasbadaa xirfad iyo aqoon suuragelinaysa dejinta hawlo waxbarasho oo si ficil ah loo qorsheeyay si taxadar lehna loo kormeeray taas oo u ogolaanaysa bare-ardayga in uu sare u qaado xirfadiisa macallinimo.

Ujeedooyinka guud ee maadada tababarka macallinka waxaa lagusoo koobi karaa:-

1. Waxay siinaysaa bare-ardayga fursad uu ku barto fanka ama habka si toos ah wax loogu dhigo fasallada ayada oo uu kormeeraayo macallin khibrad leh.
2. Waxay siinaysaa bare-ardayga fursad uu ku cadeyn karo kartida uu u leeyahay aqoonta maadada iyo qaab dhigaalka ku haboon ee uu ugu gudbin karo ardayda fasalka.
3. Waxay siinaysaa bare-ardayga fursad uu ku hormariyo xirfadiisa macallinimo sidoo kalana uu ku xoojiyo aragtida togan ee uu ka haysto hawsha wax-dhigista.
4. Waxay siinaysaa bare-ardayga fursad uu ku qiimeeyn karo ilaa inta uu u qalmo buuxinta shuruudaha uu ku muteysan karo helitaanka nooca shahaadada uu diyaarinaayay haday tahay diblooma ama mid ka sareysaba.

2.6 Mabda'yada Tababarka Macallimiinta

Tababarka macallimiinta waa hawl qorsheysan oo aad looga baaraandegay, marka la qabnayona waxaa la raaca mabaadi'da soo socota: -

B- Waa in tababarka macallimiintu ka dhacdaa deegaanka dugsiga:

waa lagama maarmaan in hawsha tababarku ka dhacdo goob ay ka socoto waxbarasho oo tartamayaasha macallinimadu ay si firfircoon ula falgeli karaan duruufka ku xeeran goobta shaqo. Nooca dugsiga ay ku tababaranaayaan waxa uu noqon karaa dugsi nidaami ah, sida dugsiyadda dowladeed, dugsiyo si gaar ah loo leeyahay, kulliyad, xannaano, dugsi farsamo, dugsiga ardayda baahiyaha gaarka qaba loogu talagalay, ama waxa uu noqon karaa dugsi aan nidaami ahayn sida, dugsiyo madax-bannaan.

T- Waa in tababarka macallimiinta ahaataa mid si firfircoon looga qayb

qaato: waa lagama maarmaan in bare-ardaydu uga qayb qaataan hawsha tababarka macallimiinta si firfircoon. Haddaba si qaab firfircon ugu dhacdo hawsha tababarka, bare-arday kastaa wuxu qaban doonaa hawlo taxane ah, waxaana lahubin doonaa in macallimiinta murashaxinta ah u fulinaayaan hawsha tababarka si hufan masuuliyadna ku dheehantahay. Tusaale ahaan bare-ardaygu wuxu kaqayb qaadanayaa hawlaha diyaarinta tababarka,

u fiirsashada hawlaha ka socda dugsiga tababarka ka dhacaayo, ka qayb qaadashada waajibaadka macalinka dugsiga ka dhiga maadada uu ku tababaranaayo, ka qayb qaadashada hawlaha laxariira maamulka, manhajka iyo qiimaynta hawlaha guud ee tababarka.

J- Waa in Tababarka Macallimiinta La Siiyaa Waqti Ku Filan: Qorshaha tababarka waxa uu ka koobanyahay waxqabadyo badan sida qorsheyn, muraajacayn, cilmi baaris, taxliilin, u kuurgelid, qiimeyn iyo horumarin. Hawl kasta oo kamid ah hawlaha kor ku xusan waxay si gooni ah ugu baahantahay diyaarin, baraahtiis gareyn, qiimeyn iyo horumarin. Haddaba si dhammaan hawlahaas kala duwan u barto bare-ardayga, waxaa loo baahanyahay waqti iyo dadaal dheeraad ah, waana lagama maarmaan in maadada tababarka macallinka ladhigaa ugu yaraan xilli tacliimeed dhammeestiran sida simistar ama laba simister si macallimiinta murashaxiinta ah fursad ugu helaan kor u qaadidda masuuliyadda iyo kartidooda macallinimo.

X- Waa in Tababarka Macallimiintu Noqdaa Mid Baaxadd iyo Kala Duwanaansho leh

Hawsha macallinimadu waxa ay ka kooban tahay hawlo badan sida cashar diyaarin, casharsoojeedin, maamulidda fasalka, maamullida shaybaarka, qiimaynta ardayda, ka qayb qaadashada hawlaha kala duwan ee la xiriira maamulka iyo waxbarashada. Sidoo kale, macallimiinta wadanka ka shaqeeya waxa ay ka shaqeeyaan dugsiiyo duruuf ahaan iyo qaab dhismeed ahaan kala duwan. Tusaale ahaan; macallimiinta qaar waxa ay ka shaqeeyaan dugsiiyo kulliyado ah, oo ay ardaydu seexdaan, dugsiiyo labada gelin la dhigto laakiin ardaydu aanay seexanin, dugsii magaallo wayn ku yaallo iyo dugsii tuulo ama baadiya ku yaallo, dugsii dowladeed iyo mid gaar loo leeyahay. Haddaba, duruufaha dugsiiyadda macallimiintu ka shaqayn doonaan way kala duwan yihiin. Tababarka macallimiintu waa in uu noqdaa mid u diyaarinaya bare-ardayga in lagu tababaro dugsiiyo ay duruufahooda iyo qaab dhismeedkoodu kala duwan yihiin sidoo kalena, waa in uu ku tababartaa shaqooyin baaxad leh oo kala duwan si uu u noqdo macallin si fiican u gudan kara masuuliyadiisa oo leh xirfad macallinimo.

KH. Waa in si joogta ah loo horumariya hawsha tababarka macallinka iyo hawl-wadeenada ka shaqeynaaya: iyada oo laga amba qaadaayo natiijada kasoo baxday hawlihii tababarka macallimiinta ee lasoo qabtay, waa in si joogta ah loo hagaajiyaa hawl karnimda hawl-wadeennada ka shaqaynaya tababarka macallimiinta.

D. waa in tababarka macallimiintu ka dhacdaa meel u dhow Jaamacadda waana in la kor meeraa: suuragal ma noqoneyso gaaritaanka ama xaqiijinta faa'idooyinka laga leeyahay tababarka macallinimada ilaa inta uu ka helaayo bare-ardaygu macallin si dhow ula soconaaya hawlaha uu qabanaayo, isla markaasna hagaaya, kana saxaaya qaladaadka, ugu danbeynna qimeynaaya hawlaha uu qabtay inta ow ku guda jiro tababarka macallimiinta. Sidaa daraadeed waxaa lagama maarmaan ah in shaqada macallin ku tababarashanimada ka dhacdaa dugsiyo ama macaahid u dhow deegaanka kulliyada ama jaamacadda bare-ardaygu ka baranaayo xirfadda macallinimada.

Jaantuska 2.1: Waxa uu soo koobayaa mabaadi'da tababarka macallimiinta

B	● Waa in macallinku tababarashanimada ay ka dhacdaa deegaanka iskuulka
T	● Waa in macallinku tababarashanimada ahaataa mid si firfircoon looga qayb qaato
J	● waa in macallinku tababarashanimada la siiyaa waqti ku filan
X	● waa in macallinku tababarashanimada ahaataa mid baaxad iyo kala duwanaansho leh
KH	● Waa in si joogta ah loo horumariyaa macallin ku tababarashanimada iyo howl'wadeennada ka shaqeynaaya
D	● waa in macallinku tababarashanimada ka dhacdaa meel u dhow Jaamacadda waana in la kor meeraa

2.7 Qaybaha Tababarka Macallimiinta

Qaybaha tababarka macallimiinta siyaabo kala duwan ayaa loo qaybin karaa. Qaybahaas waxaa loo qaybiyaa laba qaybood oo kala ah qayb aragti ah iyo qayb dabaqid ah.

Dhammaan kulliyadaha waxbarashada ee jaamacadaha wadanka inta ay ku guda jiraan tababaridda macallimiinta maadooyinka ay u dhigaayaan iyo casharada ay siinaayaan waxay kamidyihiin qaybta aragtida ama fahamka, waxqabadyada uu sameynaayo bare-ardaygu inta uu ku guda jiro fasalka uu ardayda casharka kusiinaayana waxay kamid noqonaayaan qaybta baraatikada.

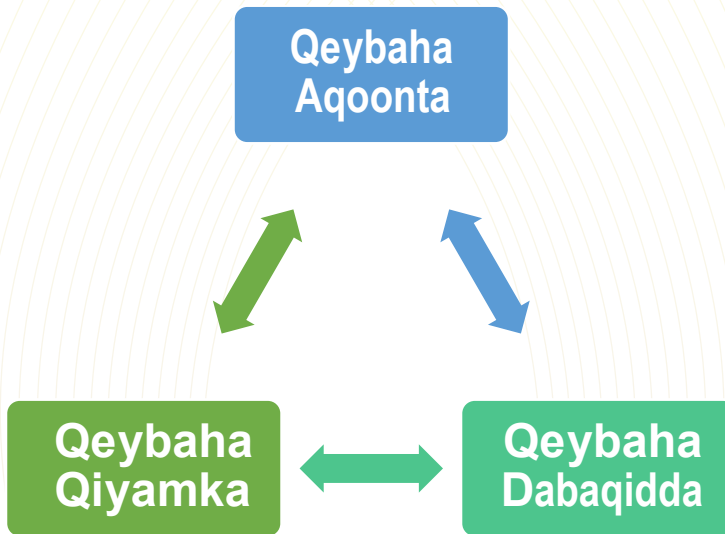
Gaabiska ama ceebaha uu leeyahay in qaabkaan loo qaybiyo qaybaha macallin ku tababarashannimada waa in aan lakala xadeyn karin qaybaha noqonaayo aragtida iyo qaybaha noqonaayo baraatikada. Sababtuna waxay tahay in baaxadda qaybta aragtida ay aad u ballaarentahay taasina waxay keeneysaa in qayba badan oo kamid ah qaybta aragtida lagu dhex arko marka lasamaynaayo qaybta baraatikada.

Waxaa kaloo loo qaybin karaa qaybaha tababarka macallimiinta saddex qaybood. Qaybta koobaad waa garashada waxayna ka koobantahay garashada barbaarinta ardayda iyo cilmi-nafsiga ah, ay waajibka tahay inuu yaqaano bare-ardaygu si uu u noqdo macallin fiican oo guuleesta. Tusaale ahaan qaybta garashada marka la joogo, bare-ardaygu waa inuu yaqaanaa sida go'aanka loo qaato, sida is barbardhig loo sameeyo, fulinta, falanqeynta, dhisidda, sababaynta iwm.

Qaybta labaad ee loo qaybin karo tababarka macallimiinta waa qayb loo yaqaano wujdaani, waxayna ku sabsantahay in bare-ardaygu lajecleysiiyo lana xoojiyo aragtida togan ee uu ka haysto shaqada waxbarashada iyo barbaarinta iyo inta laxariirto majaalkaas sida ardayda, manhajka, bulshada, dhaqanka iwm. Sidoo kale qaybtaan wujdaaniga ah waxay ku saabsantahay in lakobciyo sifooyinka wanaagsan ee uu macallinku leeyahay kuwaasoo go'aaminaaya hab dhaqankiisa sida inuu noqdo qof ku amaanaan gudashada xirfadiisa macallinimo.

Qaybta saddexaad ee loo qaybin karo tababarka macallimiinta waxa loo yaqaanaa horumarinta xirfadaha jirka, qaybtaan waxa ay ka caawinaysaa bare-ardayga in uu helo xirfadaha lagama maarmaanka u qabashada shaqadiisa macallinimo si firfircoon oo ay xirfad iyo farsamo ku dheehan tahay.

Jaantuskaan 2.2: Waxa uu muujinayaa qaybaha uu ka kooban yahay tababarka macallimiintu

Si kasta oo uu noqdo nooca qaybinta tababarka macallimiinta ee kala ah labada qaybood ama seeddaxda qaybod sida aan kor kusoo xusnayba, waxaa lagama maarmaan ah in aad loo adkeeyo in qaybaha tababarka macallimiinta tahay qaybo isasoo dhexgelaaya, iskuna xiran sido kalana is dhamestiraayo. Shaqa kasta oo uu qabanaayo bare-ardaygu wuxu u baahanyahay ineey noqoto mid uu aqoon ku filan u leeyahay, wuxu kaloo u baahanyahay wax ku riixa ama jecleysiiya qabashada shaqadaas, ugu danbeynna wuxuu u baahanyahay xirfad iyo karti uu ku qabto shaqada uu rabo inuu qabto.

2.8 Heerarka Tababarka Macallimiinta

Heerarka tababarka macallimiinta waxay si dhow ula xariirtaa casharka 2.7 ee ku saabsan qaybaha ay ka kooban tahay tababarka macallimiinta. Qaybahaas qaybta ugu muhiimsaneda waa qaybta baraatikada ahayd waxayna u baahantahay xirfad heer sare ah. Si loo gaaro xirfad heer sare ahna waxaa lagama maarmaan ah in gaaritaanka xirfadaas loo kala jebebiyo heerar kala duwan maadaama aan hal mar lagu gaari karin. Haddaba mexeey yihiin heerarkaas? Si qaab fiican ay ugu dhacdo hawsha tababarka macallimiinta, waxaa loo kala qaybin doonaa heerarka saddex qaybood oo kala ah: -

2.8.1 Marxaladda Indha-indhaynta

Waxqbadka 2.3

Waxa aad si hordhac ah sheegtaa qaar ka mid ah ujeedooyinka laga leeyahay marxaladdan booqashada hordhaca ah.

Marxaladda koowaad ee marxaladaha macallin ku tababarashanimada waxaa loo yaqaannaa marxaladda soo indha-indhaynta ama fiirsashada sida waxbaridu u dhaceyso. Waxaa haboon in bare-ardayda fursad loo siiyo in ay soo booqdaan dugsiyadda ay tababarka ay ku qaadanaayaan kahor inta aan la gaarin billaabashada shaqada tababarka macallimiinta. Booqashadan waxa ay qaadan kartaa muddo hal usbuuc ah oo indha-indhayn ah oo uu bare-ardaygu ku tagaayo dugsiga si uu wax badan uga ogaado qaabka uu u shaqeeyo dugsigaas.

Ujeedada guud ee laga leeyahay marxaladan koowaad waa in bare-ardaygu la kulmaa maamulaha dugsiga iyo dhammaan shaqaalaha kale ee ka hawl gala dugsiga. Waxaa kale oo ka mid ah ujeeddada in uu si hordhac ah u sii barto fasalka iyo ardayda uu wax u dhigi doono, nooca qalabka waxbarashada ee yaallo dugsiga. Sidoo kale, waxaa kamid ah ujeedooyinka marxaladan in bare-ardaygu soo ururiyo xogo kala duwan oo la xiriira gudashada shaqadiisa.

Kahor inta uusan bare-ardaygu booqan dugsiga waxaa lagama maarmaan ah in uu ogyahay xogaha uu uga baahanyahay goobta uu booqanaayo. Waa wax laga ficanyahay in bare-ardaygu u maleeyo in haddii uu tago dugsiga qorshe la'aan uu si fudud kusoo heli karo dhammaan xogta uu u baahanyahay. Bare-ardaygu waa inuu ajanda ama qorshe cad heestaa marka uu booqasho ama indha-indhayn ku tagayo dugsiga. Taasi waxa ay u sahleysaa in uu ogaado waxa uu uga baahan yahay dugsigs, waxa uu rabo in uu ka soo qaato, iyo dadka uu uga baahan yahay garab iyo kaalmeyn inta ay ku guda jiraan gudashada hawsha tababarka.

2.8.2 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada

Marxaladda ka qayb qaadashadu waxa ay noqon kartaa mid ka dhacaysa gudaha fasalka sida in bare-ardaygu ka qayb qaato hawlaha macallinku qabanayo ee gudaha ama bannaanka fasalka. Sidoo kale, ka qayb qaadashadu waxa ay noqon kartaa mid uu bare-ardaygu xor u yahay oo uu kaligii hawl qabanayo, ama ka qayb qaadasho uu kor kala soconayo macallinka martida loo yahay ama kaaliyaha macallinka.

Qaybaha uu bare-ardaygu ka qayb qaadan karo marka la joogo tababarka macallimiinta way badan yihiin. Tusaale ahaan; bare-ardaygu waxa uu ka qayb qaadan karaa kullamada gollaha waxbarashada, kulamada guddiyada ka samaysan dugsiga, qorshaha wacyigelinta fasallada, kormeeridda shaybaaradda iyo maktabadaha, qorshaha wax kabadelka manaahijta iyo horumarintooda, qorshaha lagu horumarinaayo xirfadaha macallimiinta, ilaalinta nidaamka ardayda, diyaarinta imtixaanadda, sixitaankooda iyo habaynta natiijooyinkooda, diyaarinta qalabka baris-barashada, diyaarinta qorshaha shaqada iyo fulinta qorshe maalmeedka fasalka.

Ka qayb qaadashadu waxa ay noqon kartaa mid aan horay loo sii qorsheynin ama aan ujeedooyin cad cad loo sii dejin sida, in uu bare-ardaygu buuxiyo macallin ka maqan xiisadiisa, kaas oo aan horayna u sii sheegin maqnaanshihiisa. Ka qayb qaadashadu waxa ay noqon kartaa mid horay loo sii qorsheeyay si loo gaaro ujeedooyin cad. Haddaba, ka qayb qaadashada qorsheysan ayaa ka wanaagsan mida aan qorsheysnayn. Si kastaba ha ahaatee, mararka qaarkood waxa loo baahan yahay in bare-ardaygu qaban karo shaqooyin si kadis ah loogu diro.

Inta lagu guda jiro marxaladda ka qayb qaadashada waxaa dhici kara in loo baahdo in la qoro warbixinno, iyo in aan loo baahan qoraal sida, marka ka qayb galku uu yahay mid aan horay loo sii qorsheynin.

Marxaladda ka qayb qaadashada waxaa lagu tiriyaa marxalad ka horumarsan marxaladdihii ka horeeyay, sida indha-indhaynta. Sidaa darteed, marxaladdan waxa ay u baahan tahay in waqti badan la qorsheeyo, sida: dadka xariirka la leh macallinka tababarka, jaamacadda bare-ardaygu dhiganayo iyo dugsiga uu tababarka ku qaadan doono.

Si loo gaaro ujeedooyinka marxaladda ka qayb qaadashada, waxaa lagama maarmaan ah in bare-ardayga loo sheego sababta uu uga qayb qaadanyo marxaladan iyo waxa looga baahan yahay in uu sameeyo. Haddaba, bare-ardayga waxaa looga baahan doonaa ka qayb qaadashada kadib, in uu diyaariyo waxyaabihii uu ka bartay, isaga oo la wadaagi doonaa cidda ay khuseyso. Sidoo kale, waxaa looga baahan doonaa xubnaha ay khuseyso marxaladda ka qayb qaadashadu in ay si faah'faahsan u qoraan waxyaabaha looga baahan yahay in uu qabto bare-ardaygu. Haddii kale ma awoodi doono in uu horumariyo xirfadiisa macallinimo iyo nadaaminta fikradihiisa.

2.8.3 Marxaladda Dabaqidda/Fulinta

Marxaladan waxaa loo yaqaanaa marxaladda fulinta ama dabaqidda waxa uu qabanayaa bare-ardaygu hawsha macallinimada kaligii, iyada oo aan la kormeeraynin macallinka maadada. Hawlaha uu qaban doono bare-ardaygu maraxadan waa in ay ahaadaan kuwo dhammaystiran oo socon doona maalmo, usbuucyo ama billo, sidoo kale lagama ogolaan doono mid aan qorshaynayn.

Marxaladan waxa ay fursad u siinaysaa bare-ardayga in uu ogaado meelaha uu ku fiican yahay si uu u xoojiyo iyo meelaha uu ku liito si uu xal ugu helo. Isla markaana, waxa ay awood u siinaysaa in uu naftiisa ku kalsoonaado kuna dhiirado go'aan qaadashada iyo kobcinta fahamkiisa ku saabsan waxbaridda. Dhammaan fursadahani waxa ay u ogalaanayaan bare-ardayga kasbashada xirfadaha lagama maarmaanka u ah shaqadiisa macallinimo.

Marxaladaan waa marxalada ugu danbeysa marxaladaha tababarka macallin waana marxaladda ugu adag, sidoo kale marxaladaan waa natiijada labadii marxaladood ee kahoreeyay.

Haddii labadaas marxaladood ee kahoreeya marxaladda dabaqidda si fiican loosoo qabto waxaa la rajaynayaa in marxaladaanna natiijadeeda si fudud loo gaari doono. Marxaladaan waxaa qasab ku ah bare-ardayga in uu horay usii qorsheeyo waxa uu qabanaayo. Haddii marxaladan bare-ardaygu ku gudagalo qaab kala daadsanaan iyo qorshe la'aan ah ujeedooyinkii laga lahay lama gaari doono, haddii xataa durufta ku qasabto bare-ardayga oo si kadis ah hawl uusan malaysanaynin ugusoo baxdo, waa inuu si degdeg ah ula yimaadaa ama u degsadaa qorshe.

2.9 Habraacyada Tababarka Macallimiinta

Habraacyada macallin ku tababarashanimada waa badanyihiin lakiin waxan sheegi doonaa inta ugu muhiimsan oo ay suuragal tahay inuu adeegsan karo bare-ardaygu. Habraacyadaas waxa kamid ah:

- ☐ Ka qayb qaadashada qorshaha tababarka macallimiinta ay diyaarisay jaamacadda ama hey'adaha kale ee bixinaya hawsha tababarka, waana in looga qayb qaataa sida saxda ah.
- ☐ Is weedaarsiga booqashooyin u dhexeeya barayaasha.
- ☐ In macallimiintu ay booqdaan dugsiyo kala duwan si ay u ogaadaan dugsi kasta waxa uu ku fiican yahay.
- ☐ Ka qaybgalka kulamada waxbarashada ay soo agaasimaayaan hay'adaha waxbarashada.
- ☐ Lasocoshada xogaha lagu faafinaayo beejajka ama wabseetyada ka hadla waxbarashada iyo cilmi nagsiga ayakoo maqal ama muuqaalo ah.
- ☐ Booqashada goobaha laguso bandhigaayo hal'abuurada kusaabsan waxbarashada iyo barbaarinta.
- ☐ Ka qayb qaadashada qorshaha ay soo agaasimayaan kormeerayaasha iyo maamulayaasha dugsiyadda.
- ☐ Lasocoshada buugaagta cusub ee ku saabsan takhasuska macallinka.
- ☐ Iska diwangelinta intii suurgalka ah koorsooyinka kusaabsan horumarinta xirfadaha oo ay bixinaayaan ha'adaha rasmiga ah.
- ☐ Adeegsiga qimeyn shakhsiyadeed asagoo bare-ardaygu si joogta ah isu weydiinaayo su'aalo.

Qodobadaan kor ku xusan wax badan ayay u faa'idaynaayaan bare-ardayga, waxaana ugu muhiimsan oo uu ka kororsan doonaa xirfadda hal'abuurnimada. Waxaa kaloo uu ka faa'idaysan doonaa inuu sare u qaado heerka gudashada shaqooyinkiisa oo ay ugu muhiimsantahay u gudashada xirfaddiisa macallinimo si heer sare ah.

Waxa ugu mihiimsan ee ay tahay inuu ku dadaalo bare-ardaygu inta lagu guda jiro hawsha tababarka macallimiinta waa diyaarinta qorshaha casharka, waana in qorshahaan uu ahaado mid ku salaysan shuruudaha diyaarinta casharada ee aad horay ugusoo dhigatay maadooyinka ku saabsanaay hababka wax'dhigista. Waxaa kaloo waajib ku ah bare-ardayga inuu qiimeeyo hawl kasta oo uu qabanaayo si ow hawl karnimadiisa u hagaajiyo sidoo kalana u hormariyo.

Waxaa kaloo waajib ku ah bare-ardayga in uu ula dhaqmo dadka shaqada kala dhexeyso sida ardayda, barayaasha, maamulayaasha, waalidiinta iyo shaqaalaha kale ee aan macallimiinta ahayn si ay ku jirto dhimrin iyo bani'adannimo, lana yeesho xariir gacaltooyo. Waxaa sidoo kale waajib ah in bare-ardaygu u guto hoshiisa qaab dhiiranaan ah, haddii uusan u gudan wajibkiisa dhiiranaan iyo xamaasad taas waxay muujinaysaa jiritaanka dul'duleelo waxaana waajib ku ah inuu soo ogaado dul'duleeladaas iskuna hawlaa xallintooda.

2.10 Qiimeynta Cutubka

Ka jawaab su'aalaha soo socda:

1. Isbar'bardhig ku sameey qaybaha ay ka koobantahay macallin ku tababarashanimada
2. Marxaladda ka qaybgalka aan qorsheysneen maahan faa'iido la'aan, haddaba sheeg qaar kamid ah faa'iidooyinkeeda?
3. Marxaladda ka qayb'qadashada macallin ku tababarashanimada intee kadhacdaa?
4. Waa maxay sababta ay marxaladda ka qayb'qadashada u noqotay mid kahormarsan marxaladda indha-indhaynta?
5. Waxad sheegtaa meelaha ay marxaladda dabaqidida uga duwantahay marxaladaha indha-indhaynta iyo ka qayb'qadashada?
6. Waxad sharxaad kooban ka bixisaa mabaadi'da macallin ku tababarashanimada
7. Waa maxay macallin ku tababarashanimo?

Xikmad:

Tobankii diqiiqo ee lagu bixiyo qorsheyn sax ah waxay dhaqaalaynaysaa sacaad marka la fulinayo ah.

3.1 Hordhac

Qorsheynta waxbaridda waxaa lagu tiriyaa inay tahay mid ka mid ah xirfadaha aasaasiga u ah bare kasta, sababtoo ah qorsheynta muqararka, cutubyadiisa, iyo casharrada kala duwan waxay u baahan tahay karti iyo xirfado kaloo waxbarid oo badan sida falanqaynta nuxurka, hormagelinta (kala hurmarinta) khibradaha waxbasho, iyo diyaarinta ujeedooyinka waxbarasho xaddidan oo cad'cad, doorashada iyo diyaarinta habab qiimeyn kala duwan siday ardayduba ukala duwanyihiin, iyo u adeegsiga qiimayntaas in lagu ogaado heerka ay gaarsiisantahay xaqiijinta ujeedooyinkii waxbarasho ee laga sugaayey maadada. Qorshaynta waxbaridda waxa lagu qeexaa habraacyo iyo tallaabooyin dhowr ah oo uu qaado macalinku si uu u xaqiijiyo guulaysiga geedisocodyada baris-barashada uuna gaaro ujoedooyinka waxbarasho ee laga sugaayey. Cutubkaan waxaan ku baran doona fahamka waa maxay qorsheyn cashar, heerarka qorshaynta, sida la iskugu miisaamo cutubyada kala duwan ee muqararka iyo waqtiga lahaysto, diyaarinta casharka, fulintiisa iyo qiimayantiisa waxtar.

Waxqabadka 3.1

Fadlan isku day inaad ka wajaabto su'aalahaan si kooban oo xaddidan: Maxaad ka taqaan qorshe waxbarid? Ma dooneysaa inaad barato qorsheynta waxbaridda? Maxaad ka baratay qorsheynta waxbaridda? Dhamaadka cutubka ayaa lagaa doonayaa inaad su'aasha u danbeysa ka jawaabto.

3.2 Ujeedooyinka Cutubka

Dhamaadka cutubka bare-ardayga waxaa laga sugaayaa inuu awoodo:

1. Aqoonsado waxtarka iyo muhiimadda qorshayntu u leedahay guulaysiga geedisocadka baris-barashada.
2. Inuu caddeyo qaybaha lagama maarmaan ka u ah qorshaynta darsiga.
3. Inuu ku tababarto diyaarinta casharada iyo fulintooda.
4. Inuu ilaaliyo kala duwnaanshaha ardayda islamarkaana naqshadeeyo qorsha cashar ee ilaalinaaya kala duwnaanshahaas.
5. Inuu yeesho dabacsanaan sareysa ee la xariirta doorashada dookhyada ku haboon qorshaha casharka.
6. Inuu ku tababarto hababka la iskugu beego Cutubyada buugga iyo qoondada waqti ee lagu fulin doono.
7. Garto qaybaha halka cashar ee la fulinayo ka koobanyahay
8. Aqoonsado meelaha laga qiimeeyo waxku oolnimada waxbaridda.

3.3 Tusmada Cutubka

3.1 Horudhac

3.2 Ujeedooyinka Cutubka

3.3 Tusmo

3.4 Muhiimadda Qorsheynta Waxbaridda

3.4.1 Muhiimadda Qorsheynta ee Bare-ardayga

3.4.2 Muhimadda Qorsheynta ee Bare-ardayga

3.5 Asaasaasyada Qorshaha Waxbaridda

3.5.1 Hababka Lagu Qiimeeyo Waxbaridda Baraha

3.6 Fahamka Qorshaha Waxbaridda

3.6.1 Qeexidda Qorshaha Waxbaridda

3.6.2 Heerarka Qorshaha Waxbaridda

B. Qorshaha Waxbaridda Sanadlaha/Teeramka

T. Qorshaha Waxbaridda Cutub Gaar ah

J. Qorshaha Waxbaridda Maalinlaha ah

3.7 Wajiyada Qorsheynta Casharka

3.7.1 Wajiga Qorshaynta Casharka

3.7.2 Wajiga Fulinta Casharka

3.7.3 Wajiga Qiimeynta Casharka

3.8 Qaybaha Bandhigga Casharka

3.8.1 Qaybta Hordhaca

3.8.2 Bandhigga Nuxurka Casharka

3.8.3 Gabagabaynta

3.9 Misaanka/Saamiyada Cutubyada ama Mowduucyada

3.9.1 Habka Tirinta Bogagga Cutubka /Mowduuca

3.9.2 Habka Qiimeynta Nuxurka

3.9.3 Habka Qorsheynta Waaya-aragnimada ku Dhisan

3.10 Qiimenyanta Cutubka

3.4 Muhiimadda Qorsheynta Waxbaridda

Inta aanan ugalin falanqaynta waxtarka iyo muhiimada qorsheynta waxbaridda aan aqrinno xogtaan cilmi baaris ee soo socota.

Xog:

Daraaso lagu sameeyey qaabka ay u shaqeeyaan dadka caanka ah ayaa lagu ogaaday in boqolka qofood ee ugu dhaqaale sameynta badan uguna caansan Maraykanka maalinkooda shaqada ku bilaabaan inay qoraan shaqooyinka ay tahay inay malintaas qabtaan, kadibna u dhabar adaygaan kuna mintidaan dhamayta waajibaadkaas ay qorteen intii suurta gal ah. Xogta daraasadaan waxay noo sheegaysaa muhiimadda qorsheyntu u leedahay shaqa kasta ee laqabanaayo oo waxbaridu ugu horreyso maadaama arday mustaqbalka dalku ku xiranyahay yahay cidda wax labarayo.

Inta aanan gaarin waxtarka iyo muhiimadda qorshaynta waxbaridda aan isku dayno waxqabadka hoose.

Waxqabadka 3.2

Indha indhay jaantuska hoose, kadibna sheeg ilaa heerka aad ku raacsantahay sababaha macalinku qorshe la’aan wax u dhigo. Kadib kala dood saaxiibkaa waxa kuu soo baxay. Kadibna u soo bandhiga fasalka waxa aad soo gaarteen fasalkuna haka doodo xalalka suurta galka ah.

Jaantuska 3.1: Qorsheynta Waxbaridda

Sababaha keena Qorshe La’anta Macallinka	Xalalka aad soo Jeedinaysaan

Qorsheynta waxbaridu si guud waxay hagtaa shaqada baraha iyo tan bare-ardayga, waxsoo saarka barashadana wax wayn ayey ku kordhisaa. Hadaba waxtarka ama muhiimadda qorshaha waxbaridda waxaan u kala qaadaynaa dhanka macallin iyo bare-ardayga.

3.4.1 Muhiimadda Qorsheynta ee Bare-ardayga

Qorshaynta waxbaridu waxay baraha u leedahay muhiimad dhinacyo badan taabanaysa sida;

1. Qorshaha waxbaridu wuxuu baraha ka caawiyaa xadaynta ujeedooyinka la doonayo ku xaqiijinta bartayaashiisa.
2. Qorshaha waxbaridu wuxu ku jaheeyaa baraha in uu nidaamiyo waxqabadyadiisa kana fogaado gebidhacleynta marka uu waxbaraayo ardayda ama dhigaayo casharada.
3. Qorshaha waxbaridu wuxuu baraha ka caawiyaa inuu si isku dheelitiran ugu qaybiyo waqtiga loo qorsheeyey maadaada waajibaadyada kala duwan, kana gudbin ama ka boodin ujeeddo ama waxqabad aasaasi ah ee uu doonaayey inuu gaaro. Xaaladdas waxa ay ka caawinaysaa in uu waqtiga si ku haboon uga faa'iidaysto.
4. Qorshaha waxbaridu waxa uu baraha ka caawiyaa doorashada habdhigisyada, agabyada iyo waxqabadyada ku haboon casharka.
5. Qorshuhu wuxuu baraha u suurta galinaya inuu awood u yeesho qiimeynta ardaydiisa si ku haboon kadibna helo jawaab celintooda.
6. Qorshaha waxbaridu waxa ay ka dhigtaa baraha mid isku kalsoon, welwelkiisuna yaryahay.

3.4.2 Muhimadda Qorshaynta ee Bare-ardayga

Qorsheynta waxbaridda waxay bare-ardayga u leedahay muhiimad dhinacyo badan taabanaysa sida: -

1. Waxay ka caawisaa bare-ardayga nidaaminta waqtigiisa waxbarasho iyo u kala qaybinta waqtigaas ujeedooyinka waxbarasho iyadoo lagu salaynayo kala mudnaanta ujeedooyinkaas.

2. Waxay ka dhigtaa bare-ardayga mid u awoodbadan fahamka maadada maadaama ay tahay mid nidaamsan oo si farsamysan macalinku u soo kala habeeyey.
3. Waxay siyaadisaa dhiirigelinta iyo xamaasadda ardayga ee barashada maadaama konsabtooyinka iyo aqoonta kala duwanba tahay mid isku xiran oo isfasiraysa si wacanna macalinku u soo qorsheeyey.
4. Qorshaha waxbaridda ee wacan ee baruhi layimaado waxay suurta gelisaa inuu ardaygu ka qaato baraha tusaale wanaagsan ama aragti togan gaar ahan dhanka shaqada, maadaama baruhi yahay mid nidaamsan dhan kasta, taasina nafsadda ardayga waxay uga tagaysaa aragti wanaagsan ee shaqsiyada macalinka ka haysto isla markaasna jeclaysiinaysa xirfadda baraha.
5. Qorshaha wanaagsan ee waxbaridda awgeed Bartuhu waxa uu ku saamoobayaa qaybaha manhajka qorsoon ee togan ee macallinkiisa, waxa uuna ka kasbanayaa dhaqamo wanaagsan oo saacidi kara noloshiisa sida nidaaminta iyo qaddarinta waqtiga iyo kafaaiidaysigiisaba.

3.5 Asaasaasyada Qorshaha Waxbaridda

Si loo damaanad qaado gaaritaanka faaiidooyinka qorsheynta casharrada wixtarkiisana loo gaaro, khubarada waxbarashadu waxay sheegaan mab'da'yo (Principles) guud oo loo baahanyahay in barayaashu yaqaanaaan isla markaasna ilaaliyaan marka ay casharadada qorshaynayaan. Hadaba hoos ayey ku tixanyihiin asaasyadaas laga rabo baraha:

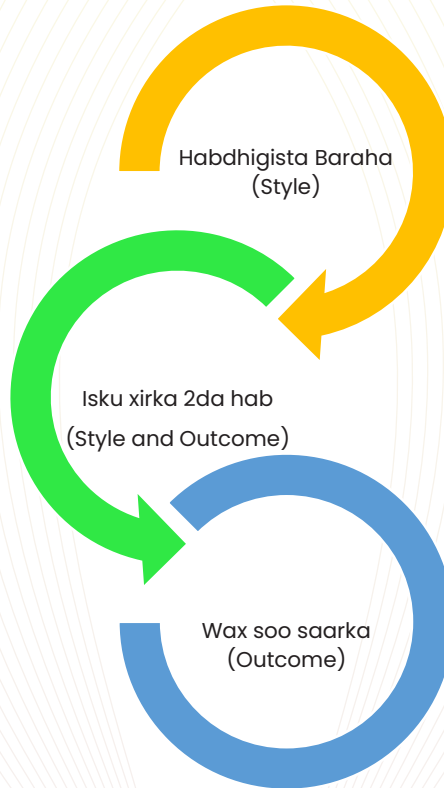
1. **Macalinku waa in uu aqoon durugsan u leeyahay maadada:** Haddow macalinku si fiican u yaqaanno maadada uu dhigaayo waxay u fududaynaysaa dajinta ujeedooyin barasho oo ku habaan xaaladda ardayga iyo tan maadada uu dhigayaba, sidoo kale waxa uu qiimayn karaa nuxurka (content) kana xulankaraa mid u adeegaya ujeedooyinka darsiga uu dajiyey.
2. **Inu fahamsanyahay ujeedooyinka waxbarashada ee guud iyo midda dhigista maadaada gaarka ee uu dhigaayo:** Haddii baruhi fahamsanyahay ujeedooyinka guud ee maadada, waxay fududaaneysaa in qorsheynta casharadiisa ay raacdo wadadii loogu talagalay ee lagu gaari lahaay ujeedooyinkaas guud.

3. **Aqoonta macallinku u leeyahay dabeecaddaha ardayga:** Macalinku waa inuu yaaqaanno dabeecadaha, kartida, baahiyada ardayda ay wax u dhigayaan kadibna ilaaliyo sifooyinkaas kala duwan ee ardayga dhan baris iyo dhan barashaba marka uu qorsheynayo casharada.
4. **Aqoonta habdhigisyada iyo agabyada dhigista ee kala duwan:** Baruhu markuu aqoon ku filan u leeyahay qaabdhigisyada kala duwan ayuu qorshayn karaa habdhigisyada iyo agabyada ku habboon dabeecadaha maaddada, yoolalka la rabo in lagu gaaro, iyo heerka iyo noocyada ardayda, iyo ujeedooyinka loo baraayo maadada.
5. **Aqoonta iyo ogaalka hababka cabbirada iyo qiimeynta kala duwan ee ardayga:** Haday aqoontaas jirto ayuu baruhu xadayn qalabka iyo farsamooyinka ku haboon in lagu qiyaaso heerka ama inta laga gaaray ujeedooyinkii maadada ama mowduuca la baranayey. Arinkaas waxa uu hir gali karaa kaliya marka la waafajiyo habraacyada waxlagu qiimaynayo ujeedooyinka, khihradaha iyo waxqabadyada maadada.
6. **Naqshadaynta qorshaha waxbaridda iyadoo la eegaayo qodobadaan soo socda:**
 - B. In qorshaha waxbaridda lagu saleeyo si guud agabyada iyo awoodaha kala duwan ee dugsiga ka jira.
 - T. Qorshayaasha waxbaridu waa inay noqdaan kuwa la gaari karo lana fulin karo, waana in laga fogaado dejinta qorshayaal waxbarid aan suurta gal ahayn in lafuliyo ama lagaaro si karta ha u wanaagsanaadaane.
 - J. Qorshayaasha waxbaridda ee baruhu sameysanaayo waa in ay ka muuqato cusboonaysiin, iyo casriyeyn, sidaas awgeedna laga fogaado qorshayaasha joogtada ah ama halka qaab ah.
 - X. Qorshayaasha dhigistu waa in ay noqdaan kuwa koobaaya dhamaan aragtiyada, waxqadyada iyo aqoonta kala duwan ee maadada.
 - D. In la ilaaliyo mabda'a is dhamaystirka khibarada waxbarasho iyo midaynta qorshayaasha dhigista heerarkeeda kala duwan sanadle, teeramle iyo maalinle.
 - R. In ay ku sifoobaan qorshayaasha dhigista macallinka dabacsanaan wax looga badali karo haddii xaaladaha waxbarashada arimo cusub ku soo kordhaan keenaya qorshe badal waxbaridda.

3.5.1 Hababka Lagu Qiimeeyo Waxbaridda Baraha

Siday qabaan Tharp iyo Gallimore (1991) waxku oolnimada waxbaridda baraha waxaa laga qiimayn karaa saddexda meel ee ku xusan jaantuska soosocda.

Jaantuska 3.1:

Habdhigista baraha: habkaan waxku oolnimada waxbaridda waxaa laga go'aamiyaa waxa baruhu ka sameynayo fasalka. Waxaa tilmaamo u noqonkara sida macallinku u xamaasad geliyo bartayaasha, fikradaha casharka iskugu dubarido, yareeyo waqtiga kubaxaya cashar jeedinta tooska ah badalkeedana xooga saaro doodaha iyo waxqabadyada kale, fududeeyo curin aqoon ardaydu curiyaan ama lajirka macalinka curiyaan iyo ugu danbeyn isticmaalka haboon ee agabyada waxbaridda.

Dhanka waxsoosaarka

Habkaan natijada ardaydayga ayaa lagu qiimeeyaa waxku oolnimada habka waxbaridda. Waxaa la eegayaa waxsoo saarka iyo guusha uu gaaray ardaygu. Soodookale ismbarbardhigga natiijooyinka maadooyinka kala duwan ee ardayda iyo qiimaha aqooneed ee baruhu ku kordhiyo koritaanka ardayga ayaa noqonkara tilmaamo lagu garto waxtarka habwaxbaridda macalinka.

Habka weydiinta labadii hore siday isku saameeyaan

Habkaan waxku oolnimada baraha waxaa laga go'aamiyaa tayada weydiimaha uu ku aqoonsanaayo siday isku saameynayaan falalkiisa waxbaridda iyo tan barasho ee ardayga. Barayaashu waxay su'aal geliyaan xiriirka ka dhexeeya waxa ay sameynayaan iyo natijada barasho (outcome) ee dhanka ardayga.

3.6 Fahamka Qorshaha Waxbaridda

Inta aanan guda galinta fahamka macanaha qorsheyta waxbaridda (concept of teaching Plan) aan eegno waxqadka hoose.

Waxqabad (Koox) 3.3

Si kooxkoox ah u buuxbuuxiya jadwallada hoose ee la xariira fahamka qorshaynta, kadibna kooxkasta ha u bandhigto waxa u soo baxa kooxa kale ee fasalka.

Qeexista Qorshaynta (ku cabir erayadaada)	Tilmaamaha Qorsheynta (ku cabir erayadaada)
.....	
.....	
.....	

Waxyaabaha ka hor imaanaya faham qorsheynta ee aad ku aragtay deegaanka Dugsigaaga

.....

.....

.....

Waxyaabaha waafaqsan faham qorsheynta ee ku aragtay deegaanka dugsigaaga

.....

.....

.....

3.6.1 Qeexidda Qorshaha Waxbaridda

Si guud qorsheynta waxaa lagu qeexaa koox talaabooyin xaddidan ah ee qorsheeyuhu qaato si uu u gaaro ujeedo gaar ah. Laakiin qorshaha waxbaridda waxaa lagu qeexaa geedisocod keenaya dejinta qorshe dhigis oo koobaya xaalado waxbarasho oo kala duwan, sida xadaynta ujeedooyinka barasho, xulashada habraacyada caawinaya xaqiijinta fulinta ujeedooyinkaas iyo qiimeynta waxsoo saarka soobaxa.

Qorshaynta waxbaridda waxa lagu qeexaa habraacyo iyo tallaabooyin dhawr ah oo uu qaado macalinku si uu u xaqiijiyo guulaysiga geedisocodyada baris-barashada uuna gaaro ujoodooyinka waxbarasho ee laga sugaayey.

Qeexitaannada kor ku xusan ee qorshaha waxbaridu waxa ay muujinayaan in qorshaha waxbaridu inta badan ku wareego afartan qodob eek u xusan jaantuska hoose.

Jaantuska 3.2:

3.6.2 Heerarka Qorshaha Waxbaridda

Barayaal badan waxay u haystaan in qorshaynta waxbaridu ku koobantahay kaliya qorsheynta casharada maalinlaha ah, waana arin aan sax ahayn. Qorsheynta casharka maalinlaha muhiimadiisa iyo waxtarkiisa ayuu leeyahay haseyeeshee waa qayb yar oo ka mid ah qorshaha guud ee dhigista maadada. Waxaa mudnaan leh in baruhu ku baraarugsanyahay heerarka kala duwan ee qorshayaasha waxbaridda oo inta badan ku xiran manhajka iyo qorshaha waxbaridda ee uu tilmaamaayo manhajkaas.

Waxqabka 3.4

Barayaashu waxay u isticmaalaan qorshaha waxbaridda heerar kala duwan, adigoo kaashanaya waayo-aragnimadaada iyo aqoontaada la xariirta waxbaridda, sheeg heerarka qorshaha waxbaridda, fahamka (concept (heerkasta, muhiimadiisa ama waxtarkiisa iyo xiriirka kala dhexeeya heerarka kale ee qorshayaasha waxbaridda adigoona kaalmaysanaaya jadwalkaan hoose:

Heerarka Qorshaha waxbaridda	Fahamka	Muhiimadda Muhiimadda	Xiriirka kala dhexeeya kuwa kale

Horay waxaan ugu soo qeexnay Qorsha waxbaridu inay tahay habraacyo iyo tallaabooyin qorsheyn oo dhowr ah ee baruhu qaado si uu u xaqiijiyo guulaysashada geedisocodyada baris-barasho isla markaasna ugaaro ujoodooyinka waxbarasho ee laga sugaayey. Waxaa lagu tilmaama qorshaha dhigista inuu yahay qorshe higid ama toosin loogu talagalay habaynta shaqada macalinka, mana ahan xeerar ama tilmaamo aan la jabin karin ama aan laga hor imaankarin, laakiin waa in ay noqoto mid u diyaarsan in wax laga bedelo, wax lagu daro ama laga dhimi karo haddii duruufaha waxbari-barasho keento.

Qorshashayaasha waxbaridda waxaa loo qaybiyaa saddex heer oo kala ah

(1) qorshe waxbaridda mudda fog, oo udhigan qorshe hawleed sanadle ama teeramle ah, inta baddanna lagu qorsheeyo waxyaabaha guud ee la xariira dhigista maadada,

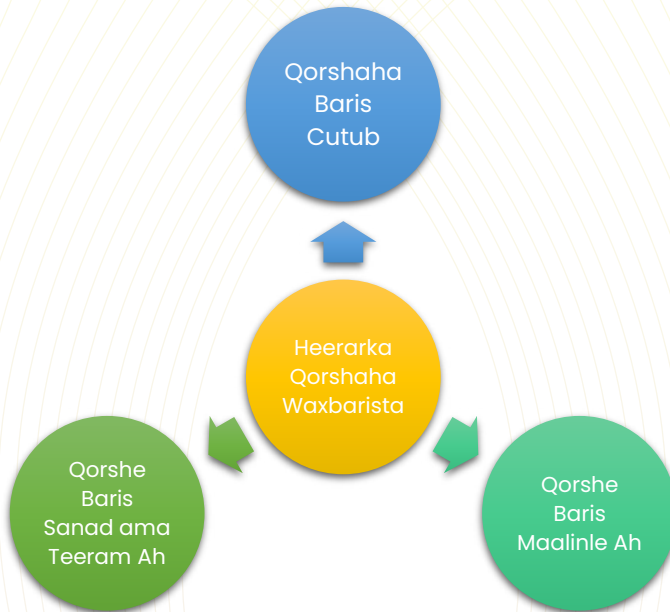
(2) qorshe waxbarid ee muddadiisu dhexdexaad tahay, inta baddanna waxaa lagu qorsheeyaa cutub kamid ah muqararka iyo

(3) Qorshe waxbaridda muddo gaaban inta badan waxaa lagu qorsheeyaa waxbaridda xiisad gaar ah ama cashar gaar ah.

Isticmaalka qorshayaashaan iyo heerarkooduba way kala duwaanaan karaan maadaama aragtiyada, falsafadaha iyo hab dhigista barayaashu kala duwantahay.

Guud ahaan, khubaradda waxbaridda ayaa xusa ugu yaraan saddexda nooc ee aan kor ku soo xusnay islamarkaasna ka muuqata

Jaantuska 3.3: Heerarka Qorshaha Waxbaridda

B. Qorshaha Waxbiridda Sanadlaha/Teeramka

Qorshahaan waa qorshaha waxbaridda muddo dheer, waxayna ku tiirsantahay baraha oo faham ama aragti hordhac ah ka haysta, waxqadyada iyo khibradaha waxbarasho ee uu bari doono sanad dugsiyeed ama teeram waxbarasho oo dhan. Qorshayaasha barista ee sanadlaha ama teeramka ah inta badan waxa lagu diyaariyaa jadwallo lagu qoro mabda'yada, ujeedooyinka, iyo habdhigisyada guud ee maadada iyada oo aan hoos loosii galaynin faahfaahin dheeraad ah. Qorshayaasha sanadlaha ah waxaa lagu qorsheeyaa:

1. **Mooduucyada iyo cutubyada la dhigi doono:** qaybtaan waxaa lagu qorsheeyaa mooduucyada iyo cutubyada ku jira muqararka laga dhigi doono maadada sanad dugsiyeedka ama teeramka oo dhan, iyo kala hormarinta mooduucyadaas, ama cutubyadaas, xadaynta habdhigisyada lagu dhigi doono iyo tirada xiisada cutub walba lagu dhigi doono.
2. **Ujeedooyinka guud iyo kuwa gaarka ah ee maadada:** baraha dejinaya qorshayaasha sanadlaha ah waxay salka u dhigaan ujeedooyinka waxbarasho ee guud iyo kuwa u gaarka ah ee quseeya dhigista maadada sanad dugsiyeedka oo dhan.

3. **Falanqayn iyo qiimeyn kooban oo la xariirta nuxurka cutubyada:** Inta aan waxbaridu bilaaban ayaa baruhu qiimeeyaa konsabtooyinka, fikradaha iyo aqoonta ku jirta casharada kala duwan ee muqararka ee ay koobayaan cutubyadaas waxbarasho. Markaas ayey baraha u fududaaneysaa inuu kala horumariyo mudnaanna kala siiyo iyadoo la eegayo baahida bulshada iyo tan ardaygaba.
4. **Soo koobidda hababka iyo agabyada waxbaridda ee loo baahan yahay:** Barayaashu qorshaha waxbaridda ayey ku daraan hababka waxbaridda, agab, iyo waxqabad ee ugu mudan in lagu fuliyo shaqada barista ama dhigista, iyo qalabyada kale ee aan looga maarmin gaarista ujeedooyinka barasho ee maadada.
5. **Tixraaca:** oo inta badan ka kooban marjicyada koobaad iyo kuwa labaad ee la isticmaali doono.

T. Qorshaha Waxbaridda Cutub gaar ah

Waa qorshaha waxbaridda oo mudadiisu dhexdhexaad tahay lagu qorsheeyo sidii cutub kamid muqurarka maadada loo qorshayn lahaa. Cutubka waa in aan loo fahmin inuu yahay kaliya mid ka mid ah buuga, ama tiro aqoon, macluumaad, iyo xirfado ah, taas badalkeeda cutubku waa muuqaal kooban oo manhajka ah. Cutubka waxaa loola jeedaa wadarta qaybaha macluumaad aqooneed iyo waxqadyo ee ku wareegaya hal mawduuc oo muhiim ah, oo hadana matala qayb ka mid ah manhajkii loo diyaariyey ardayga haday ahaanlahayd mustaqbalka waxbarasho ama dabbaqista aqoonta iyo waayo-aragnimada lagu dabaqo nolosha. Hadaba dhigista cutubka waxaa loo tixgaliyaa inay tahay nidaaminta waxqabadyo, barasho, waayo-aragnimo iyo hab-barashooyinka kala duwan ee ku wareegaya ujeedo ama mushkilo gaar ah.

Qorshahaas waxa uu ku hirgali karaa marka macalinku faham iyo muuqaal guud ka haysto waxqabadyada, khibradaha aqooneed, iyo xaaladaha barisbarasho ee uu sameyn doono muddo asbuuc, laba asbuuc, seddex asbuuc amaba bil ah. Intabadan qorshaha dhigista cutubyada waxay ku koobantahay:

1. Magaca cutubka la dhigaayo iyo waqti qiyaaseed lagama maarmaanka u ah in lagu fuliyo.

2. Ujeedooyinka guud iyo kuwa gaar ahaaneed ee la xariira dhigista cutubka.
3. Falanqaynta nuxurka cutubka la dhigayo iyo qaybaha aqooneed, faham ama mabda' ee ku jira cutubka.
4. Waxqabadyada aqooneed, agabyada waxbaridda ee ugu mudan, iyo qalabyada kale ee aan looga maarmin gaarista ujeedooyinka barasho ee cutubkaas.
5. Hababka iyo agabyada lagu qiimaynayo horumarka ardayda.
6. Tixraacyada kala duwan ee la isticmaali doono.

Shaqo Guri

Ka xulo hal buug muqararyada waxbarashada ee dowladda federaalka Soomaaliya ee loogu talagalay dugsiga sare, kadibna diyaari qorshe waxbaridda ugu yaraan shan (5) cutub oo ka mid ah buugga aad xulata. Qorshahaaga waa inay ku jiraan dhammaan qaybaha qorshaha waxbaridda sida, magacyada cutubyada, usbuucyada, mowduucyada, ujeedooyinka, waxqabadyada, habab dhigisyada, qiimaynta, iyo hadday jiraan hawlo kale oo muhiim ah. Isticmaalka jadwalka hoose waxaa laga yaabaa inuu kaa caawiyo diyaarinta qorshahaas waxbaridda ee laga sugaayo.

#	Usbuucyada	Xiiso	Cutubyada	Mowduucyada	Ujeedooyinka Gaarka ah	Nuxurka Content	Habab Dhigisyada	Waxqabad yada	Agabka Dhigista

J. Qorshaha Waxbaridda Maalinlaha ah

Waa qorshe waxbarid oo gaaban, waxaana lagu tilmaamaa qorshaynta casharka. Waana midka ugu muhiimsan waajibyada macallinka, maadaama uu yahay qorsheynta barashada dhabta ah ee Fasalka ka dhexdhacaysa.

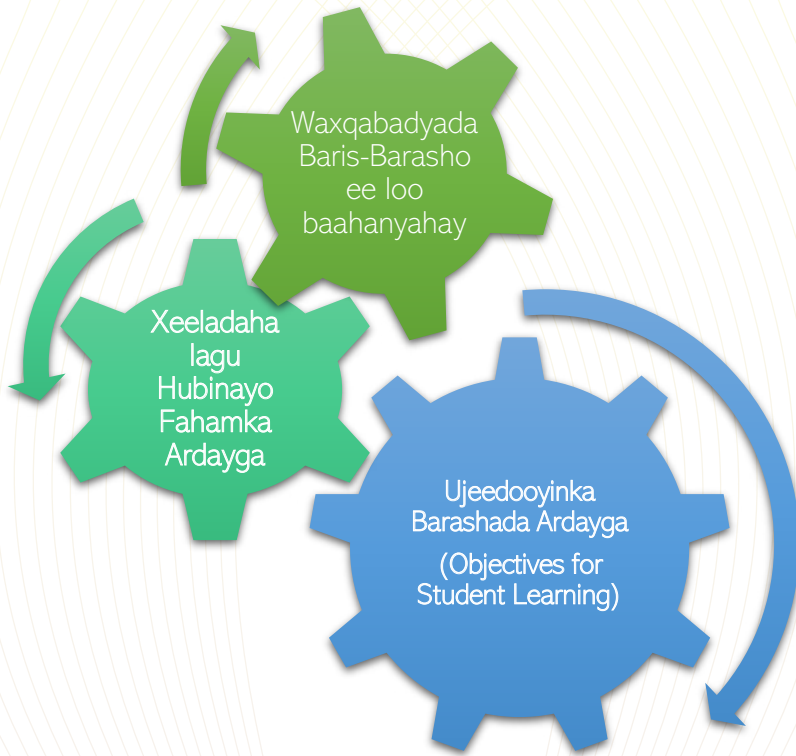
Cashar waxaa loola jeedaa hal moowduuc ay suurtagal tahay in lagu dhigo hal xiiso ama dhowr xiiso oo xadaysan, waana waxa ka kaalmaynaya bare-ardayga inuu xadeeyo waxa uu Fasalka ka dhexsameyn doono, tusaalaayasha uu isticmaali lahaa iyo mushkiladaha soo wajihi kara iyo xalkoodaba. Qorshaynta casharku inta badan waxay xoogga saartaa qodobada jaantuska hoose.

Jaantuska 3.4: Qorshaha Maalinlaha ah

1. Magaca Casharka	2. Taariikhda la dhigayo
3. Xisadaha lagu dhigayo	4. Xadaynta Agabka loo baahanyahay
5. Xirirka casharka & Casharada kale	6. Xadeynta Ujeedooyinka Casharka
7. Xadeynta Habraca Fulinta	8. Xadeynta Agabka Qiimeynta
9. Xadeynta Ilaha xogta	10. Waxqabadyada iyo Waajibyada

Macalinka cashar qorsheynaayo waa in uu marka koobaad aqoonsaadaa ujeedooyinka waxbarasho ee fasalka, kadibna naqshadeeyaa waxqabadyada baris-barasho ee ku habboon iyo sameynta xeelado waxku ool ah ee lagu ogaankaro jawaab celinta ku saabsan waxbarashada ardayga. Qorshaha casharka guuleystay wuxuu xoogga saaraa iskuna dhameystiraa qorshaha waxbaridda.

Jaantuska 3.5: Qorshaha Waxbaridda

3.7 Wajiyada Qorsheynta Casharka

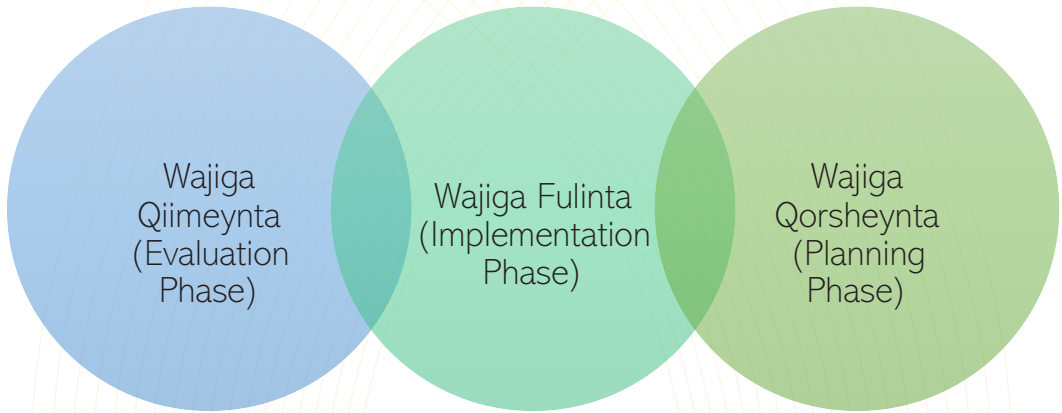
Waxbariddu waa hawl-adag, hadaan qorshe ku haboon hawsha laqabanaayo aan lala imaanna shaqadaas waxbaridda in ay guul darraysato ayey u badan tahay.

Dood furan:

Maadaama aad soo baratay maadada habdhigisyada (Pedagogy) ee wax kuu oolka ah, maxay idinla tahay wajiyada ama heerarka uu mari karo dhigista casharka?

Shaqooyinka guud ahaan tan waxbaridda gaar ahaan, waxay maraan geedi-socod saddex heer kala ah (1) wajiga qorsheynta, (2) wajiga fulinta, iyo wajiga qiimeynta, sida hoos ku xusan

Jaantuska 3.6: Wajiyada Casharka

3.7.1 Wajiga Qorshaynta Casharka

Qorshaynta casharku waa midka ugu muhiimsan qorshayaasha casharada, waxaana lagu tiriyaa halbeegga loo tiiriyo wax soosaarka barasho ee guusha leh. Qorshaha casharka, baruhu waxa uu go'aamiyaa ujeedooyinka casharka, habdhigista ku haboon casharka iyo agabka waxbaridda ee la isticmaalayo. Qorshahaan waxaa loo sameeyaa go'aan ka gaarista dhinacyada soo socda:

- a) Xulashada nuxurka la baranayo
- b) U habaynta nuxurka qaab ay ardaydu u fahmi karaan sida hormagelin ama kala horumarin konsabtooyinka qaab ka bilaabanaya wax fudud kadibna wax kayara adag.
- c) Sababaynta wixtarka fahamyada iyo fikradaha waxbarasho ee ardayda loo gudbinayo.
- d) Xulashada hababka ku habboon ee dhigista casharkaas.
- e) Go'aan ka gaarista, diyaarinta iyo isticmaalka qalabka qiimaynta ku haboon.

3.7.2 Wajiga Fulinta Casharka

Wajiga labaad waxa loola jeedaa marxaladda fulinta ama bandhigista casharka, halkaas oo ay ku aruursanyihiin dhammaan hawlaha macalinka lagu soo bandhigayo waayo-aragnimada barasho ee ku jira manhajka. Guud ahaan marxaladda fulinta qorshaha casharka waxay xoogga saartaa sharraxaadda nuxurka, jawaabaha ardayga iyo toosintiisa.

Inta aan la fulin qorshaha casharka waxaa wanaagsan in baruhu dhoor talaabo qaado:

1. **Indha-indhaynta dirada ardayda fasalka:** Isla marka uu macalinka wanaagsan galo fasalka, waxa uu eegaa tirada ardayda fasalka ku jirta si uu u go'aamiyo heerka codkiisa iyo xeeladda waxbaridda. Sidoo kale, waxay qiimeyn karaan aragtida ay ardaydu ka qaabaan hab-dhaqanka iyo habdhigista baruhu waxku dhigayo.
2. **Ogaanshaha Heerka aqooneed ee ardayga:** Su'aalaha la weydiiyo bartayaasha bilowga xiisada iyo jawaabaha ka soo noqda waxay ka dhigayaan baraha mid la socda aqoonta hore ee ardayda iyo kartida ama awoodda barasho ay leeyihiin ardayadu, deetana uu badalo hababka waxbaridda haddii loo baahdo. Sidoo kale, haddii baruhu waxku baro bare-ardayga hab waafaqsan aqoontooda iyo kartidooda, waxaa la filayaa in xiriir wanaagsan dhexmaro baraha iyo bare-ardayga.
3. **Dhiiri gelinta jawaabaha quman ee ardayga:** Markasta barayaasha waxaa laga doonayaa in jawaabaha iyo dhaqamada ardayga ka soo laabanaya u qaybiyaan mid quman oo dhiiri gelin ubaahan, mid qayb ahaan saxan oo toosin kaliya u baahan iyo mid gabi ahaanba qaldan una baahan in la badalo. Macalimiin badan waxay u isticmaalaaan toosinta hab dhaqanka bare-ardayga aragtida uu qabo Burrhus Frederic Skinner ee ku dhisan ciqaabta dhaqamada aan wanaagsaneyn ee ardayda iyo abaal-minta midka wanaagsan. Markay dhiiri galin noqoto laba (2) qaab ayaa lagu dhiiri geliyaa ardayga waana
 - (1) Dhiiri gelinta togan (positive reinforcement) oo ah in lagu dhiiri geliyo ardayga amaan, mahad celin amaba siinta wax qiima leh marka uu sameeyo jawaab ama shaqo fiican.
 - (2) dhiirigelin taban (Negative reinforcement) oo iyana ah in ardayga laga dulqaado dhibaato haysatay sida ciqaab marka uu sameeyo dhaqan ama jawaab fiican.

3.7.3 Wajiga Qiimeynta Casharka

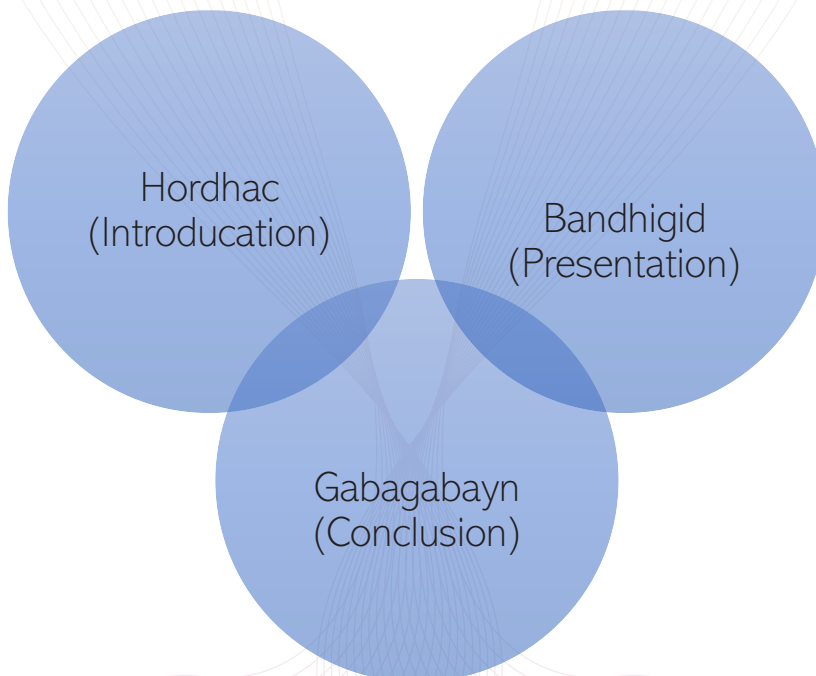
Wajiga ugu dambeeya qorshaha casharka ee la'aanteed habka waxbaridu aanay dhammaystirnayn waa qiimaynta casharka iyo waxtarkiisa. Qiimeynta casharku waxay xoogga saartaa sifooyinka la xariira barista iyo barashada iyo natiijooyinka ka dhasha. Marxaladan waxaa lagu go'aamiyaa hubinta gaaritaanka ujeedooyinka casharka, waxbarashada ardayda, iyo faa'iidada hababka waxbaridda ee la isticmaalay. Hawlaha soo socda ayaa lagu qabtaa marxaladan si taxadar leh:

- a) Qeexidda meelaha saxda ah ee ardaygu iska badelay ama horumarka ka sameeyey waxbaridda kadib.
- b) Doorashada qalabka iyo farsamooyinka ku habboon ee qiimeynta horumarada ardaygu sameeyey.
- c) Beddelida xeeladaha ama hababka waxbaridda kala duwan qaab ku salaysan caddeymaha waxtar ee ay leeyihiin xeeladahaas.

3.8 Qaybaha Bandhigga Casharka

Inta badan barayaashu saddex ayey u qaybiyaan casharka markay bandhigayaan oo ah sida an u galno qaybkasta iyo waxa laga rabo baraha in uu xoogga saaro:

Jaantuska 3.7:

3.8.1 Qaybta Hordhaca

Hordhaca casharka waa hab diirimaad iyo firfircooni lagu geliyo ardayda laguna siiyo muuqaal ama aragti isku xiraysa casharkii hore iyo midka markaas la dhigaayo. Hordhaca casharku intabadan waxa uu ku bilowdaa qayb ka mid ah ama dhamaan waxyaaba hoose:

1. In laga siiyo ardayda fasalka dulmar guud ee ku saabsan waxa lagu barandoono xiisadaas.
2. Diyaarinta qaabdhismeed ka caawin kara ardayda inay habaystaan habfikirka lagu fahmaayo firkadaha cusub ee casharka.
3. Guudmarka casharada iyo aragtiyada la xariira casharka maanta ee horay loo soo bartay. In ardaygu dib u xasuusto aqoontii hore waxay caawindoonta barashada midda cusub.
4. Bandhigga dhacdo ama mushkilo bulshada ka dhexdhacday ama ka dhexjirta casharkana la xariirta, kadibna la waydiiyo ardayda inay curiyaan tiro su'aalo ah oo la xariirta dhacdadaas. Haddii su'allaha ay curiyeen iyo casharku noqdaan kuwa isku xiran, taasii waxay siindoontaa ardayga muuqaal khibradeed ow noloshiisa la xariiriyo.

3.8.2 Bandhigga Nuxurka Casharka

Waa qaybta bandhigga ama gudbinta nuxurka casharka iyadoo la isticmaalayo hababka kala duwan ee casharada lagu jeediyo sida doodda ama muxaadarada. Baraha marka uu gudbinayo casharka waa inuu ku dadaalaa qodobadaan hoose:

1. Ka qaybqaadashada ardayda geedisocodka baris-barashada intii suurtagal ah.
2. Isku-dayga isticmaalka habab waxbaridda oo kala duwan, maadaama ardayda kala duwan yihiin, iyada oo aan hal hab wax lagu baran karin.
3. Siinta ardayda fursad ay ku dabaqaan xirfadaha ay barten iyo konsabtooyinka la xariira. Taas waxay baraha ka caawinaysaa inuu qiimeeyo ardayga qaab aan toos ahayn. Taas ayaana usii ogolaanaysa baraha inuu caddeyo meeshii u baahan, ama u diro baraatiko dheeraad ah meeshii u baahan.

3.8.3 Gabagabaynta

Qorshaynta sidaad casharka iskugu xiri lahayd dhamaantiis waa arin muhiimad gaar ah leh. Gabagabada waxaa mar labaad ardayda lagu xasuusiya waxyaabaha laga sugaayey inay bartaan iyo sababta ay muhiim u tahay inay bartaan. Marka casharka la gabagabaynayo barayaashu intabdan waxay sameeyaan waxqabadyadaan hoose:

1. **Weydiimo:** Daqiiqadaha ugu danbeeya casharka waa mid ku haboon weydiimaha ka imaanaya baraha iyo tan dhanka ardayga si ay daaha uga rogaan waxyaabaha madmadowgu ku jiro.
2. **Soo koobista qodobada ugu wayn casharka iyo sharrixida siday casharka ula xariiraan:** Baruhu waa inuu la xiriiriya waxqabadyada fasalka maadada guud si ay ardaydu uga helaan maadada muuqaal guud.
3. **Casharka xiga:** Barayaasha qaar ayaa bixiya xog kooban oo la xariirta casharka maalinkaas xiga, waxayna hawshaas ka caawinaysaa ardayga in uu xiriir u sameeyo labada cashar, aragti koobanna ka helo casharka soo socda.
4. **Qormo kooban ee laxariirta wixi la bartay:** Barayaasha qaar waxay amraan in ardaykasta qaato warqad yar, ee asaga oo aan magaciisa ku qoreyn waxa ugu muhiimsan ee ay casharka ka barten iyo hal weydiin ee casharka la xariirta.

Formataadka Cashar diyaarinta

Dugsiga _____ Fasalka _____

Maadada: _____ TT: _____ Tr: ____/____/____

Cutubka: _____ Mowduuca: _____

1. Hordhac: (5daqiiqo)

Ujeedooyinka Suluukiga ah: - Dhamaadka casharka bartuhu waa inuu awoodaa:

B. _____

T. _____

J. _____

2. Agabka barisbarasho iyo ilaha lagahelayo.

3. Bandhigga casharka (30 Daqiiqo)

4. Gabagabaynta Casharka (5 Daqiiqo)

Isqiimeyn

Tixraacyada

3.9 Misaanka/Saamiyada Cutubyada ama Mowduucyada

Sidaan horay u soo sheegnayba qorshaha warbaridda sanadlaha ama teeramka waxaa loola jeeday u qaybinta moowduucyada buugga la dhigaayo asbuucyo waxbarasho ee halbeeg xadidan leh. Waa xadeynta waqtiga lagama maarmaanka u ah (Tirada asbuucyada ama xiisadaha lagama maarmaanka ah) ee lagu baranayao moowduuckasta ee buugga muqararka ku jira.

Miisaanka ama saamiyada moowduucyada ama cutubyada waxaa loola jeedaa, saamiga waqti ama xiisado ee loo qorsheeyey in moowduuc ka mid ah moowduucyada muqararka in lagu fuliyo marka la barbardhigo moowduucyada kale ee muqararka. Hadaan si kale u dhahno moowduuckasta ee muqararka ku jira waxa uu ubaahanyahay waqti ama xisado lagu fuliyo, Hadaba saamiga ama miisaanka moowduuca waxaan ula jeednaa qaybta waqti ama xisado ku soo aadaysa moowduuc gaar ah si loogu fuliyo ama loogu xaqiijiyo waxqabadyada barasho iyo ujeedooyinkii moowduucaas xanbaarsanaay. Waxaa lagu xadaynkaraa saamiga waqti ee ku soo aadaya moowduucyada kala duwan ee buugga la dhigayo mid ka mid hababkaan soo socda:

3.9.1 Habka Tirinta Bogagga Cutubka /Mowduuca

Habka tirinta bogagga muqararka waxay ku dhisantahay in la tiriyo marka koobaad tirada bogag ee uu moowduuccu ka koobanyahay (Tusaale tirada hal cutub) marka la barbar dhigo tirada bogag ee guud ee buuga intiisa kale. Kadibna waxaa la xisaabiyaa saamiga waqti ee uga soo aadayo cutubkaas ama mowduucaas iyadoo loo maraayo sida soo socota.

Saami culeyseedka moowduuca ama cutubka waxa u la egyahay tirada bogagga moowduuca ama cutubka oo loo qaybiyey tirada bogagga guud ee buugga sida isla egta soo socota ka muuqata:

$$\text{Saamiga Culeyseedka Moowduuca} = \frac{\text{Tirada Bogagga Moowduuca/Cutubka}}{\text{Tirada Tirada Bogagga guud ee Buugga}}$$

Kadibna waxaa la dabbaqayaa xiriirka xisaabeed ee ka dhalanaya si loogu xaddido tirada xisadaha dhabta ah ee lagama maarmaanka u ah dhigista moowduucaas waana sidaan.

Tirada xiisadaha waxbariddawaxay la midyihiin saami culeyseedka Moowduuca ama cutubka oo lagu dhuftay dirada guud ee xiisadaha maaddada.

Tirada Xiisadaha waxbaridda = Saamiga Culayska Mawduuca x Tirada xiisadaha guud.

Tusaale: Bare ayaa waxa uu dhigayey maadada biyoolijiga, muqarar uu casharada ka dhigaayo waxa uu leeyahay tilmaamahan, waa laba qobol (200) oo bog, toban (10) cutub, oo kan koobaad yahay 25 bog, xiisadaha maadadana waa saddax (3) xiiso abuucii, asbuucyada waxdhigsta aan fasaxyada iyo imitixaannadu ku jirinna waa 16 Asbuuc sanadka oo dhan. Hadaba baraha isticmaalaya habka tirinta bogagga ee raba inuu qorsheeyo cutubka koobaad ee (25) bogga ah, waxa uu soo saarayaa marka koobaad saamiga cutubkaas ka yahay buugga dhan marka la eego tirada bogagga

$$\text{Saamiga Cutubka} = \frac{\text{Tirada Bogagga Moowduuca/Cutubka}}{\text{Tirada Tirada Bogagga guud ee Buugga}}$$

$$\text{Saamiga Cutubka} = \frac{25}{200} = 0.125 \text{ ama hadaad qobolay u badashana } 12.5\%.$$

Marka uu macalinku soo helo saamigaas cutubka waxa uu soo heli karaa tirada xiisada ku aadaya Cutubkaas sida hoose:

Tirada xiisadaha Cutubka = Saamiga Cutubka X Tirada Xisadaha guud

$$\text{Tirada Xisadaha Cutubka} = 0.125 \times 48 \text{ (Xiiso)} = 6 \text{ Xisadood.}$$

Sidaas ayuuna macalinku ku talagelayaa inuu ku fuliyo waajibadaadka iyo ujeedooyinka cutubkaas lix (6) xiisadood.

Inkasta oo qaar kamid ah macallimiinta isticmaalaan habkaan, hadana waxaa lagu tiriyaa mid waxtarkiisa qorsheynta waxbaridda uu hooseeyo, sababtoo ah waxa uu kudhisantahay waa tirada bogagga uu muqararku ka koobanyahay, bogaggaasuna ma tusinayaan xaqiiqooyinka iyo waxqabadyada aqooneed ee ku jira bogaggaas. Tusaale ahaan waxaa dhici karta in cutub kamid ah buugga toban (10) bog yahay, boqolkiiba 40%na jaantusyada wax lagu muujinaayo yihiin oo aan waqti dhigis badan qaadaneyn, halka cutubkale oo isna (10) bog ah jaantusyadu yihiin boqolkiiba 5%. Hadaba habkaan tirinta safaadaha buugga makala saaraayo labadaas cutub kaladuwnaanshaha xiisado ee ay u baahanayaan.

Si culleyskaas looga gudbo waxaa jirta hab kale oo la isticmaalo oo ku dhisan falanqaynta nuxurka cutubka ama Moowduuca sida soo socotaba.

3.9.2 Habka Qiimeynta Nuxurka

Habkaan waxa uu ku dhisanyahay tirinta qaybaha waxbarasho ee uu ka koobanyahay cutubkaas ee saameynaysa xadaynta waqtiga lagama maarmaanka u ah in lagu dhigo. Waxyaabahaas jaangoynaya xiisadaha ee la eegaayo waxaa ka mid ah: mafaahiimta cusub, waxqabadyada barasho ee waqtiga dheer qaata (sida, dabaqida), jaantusyada wax lagu cadeeyo ee u baahan dood gaar ah, tababarradda lagu dhisaayo hab fikirka ardayga, iyo xallinta mushkiladaha xisaabeed. Si kooban habkaan waxa uu ku dhisanyahay falanqayn ku wajahan nuxurka moowduuckasta kadibna la barbar dhigo nuxurka qaybaha kale ee buugga iyo waqtiga loo baahanyahay si loo dhigo.

Waxaana loo dhigi karaa sidaan soo socota: Saamiga miisaan ee Moowduuca ama cutubka waxay la egtahay wadarta fikradaha, konsabtooyinka iyo waxqabadyada ku jira cutubka oo loo qaybiyey wadarta fikradaha, konsabtooyinka, waajibaadyada iyo waxqabadyada ku jira buugga oo dhan sida ka muuqata isla egta hoose.

$$\text{Saamiga miisaanka Cutubka} = \frac{\text{Wadarta konsabtooyinka Cutubka}}{\text{Wadarta Consabtooyinka buugga dhan}}$$

Marka la soo helo saamigaas si lamid ah qaabkii tirinta bogagga ayaa hadana laxisaabiyaa tirada xisadaha ku soo aadaysa moowduucaas.

Tirada xiisadaha waxbarid ee cutub u baahanyahay waxay la egtahay saamiga culeys ee cutubkaas ama moowduucaas oo lagu dhufatay tirada guud ee xisadaha loo qoondeeyey maadada.

Tirada xiisadaha waxbaridda = Saamiga culeys ee cutubka X wadarta guud ee xiisadaha maadada.

3.9.3 Habka Qorsheynta Waaya-aragnimada Ku Dhisan

Habkaan waa mid ku dhisan xadaynta tirada xiisadaha uu cutub u baahanyahay iyadoo la isticmaalayo waayo-aragnimada macallinku u leeyahay muqararka oo uu horay u dhigay. Habkaan macallinka horay maadada u dhigi jiray waxa uu awood u leeyahay inuu xadeeyo tirada xiisadaha cutubkasta ama casharka kasta ee buugga ku jira isaga oo isticmaalaya waxyaabaha wax xadeeya sida:

- ❑ Sahlaanta ama adkaanshiyaha cutubka ama casharka uu ardayga u fududiyahay ama ku adagyaay.
 - ❑ In cutubkaas uu yahay mid ardayga baraya waayo-aragnimo cusub iyo inuu yahay mid sii ballaarinaya tii ardaygu horay u haystay.
 - ❑ Muhiimadda cutubka ama casharka marka la barbar dhigo kuwa kale ee ku jira buugga.
 - ❑ Xajmiga nuxurka casharka, waxqabadyadiisa iyo qiimayntiisaba
- Gunaanad ahaan waxaa mudan in la xasuusnaado in hababkaas kala duwan ee muqararka lagu qayqaybinayo ay tahay mid qiyaas ku dhisan, ayna kala duwanaanaayaan waqtiyada ay u baahanyihiin cutubyada kala duwan, laakiin isticmaalka saamiyadaas kala waa tilmaamo kaa saacidaya diyaarinta qorshe hawleedka waxbaridda sanad dugsiyeed ama teeram waxbarasho oo dhan.

3.10 Qiimeynta Cutubka

1. Aqoonso waxtarka iyo muhiimadda qorshayntu u leedahay guulaysashada geedisocadka barashada.
2. Sharrax cunsurada lagama maarmaan u ah qorsheynta waxbaridda.
3. Xaraxa hababka kala duwan ee loogu qoondeeyo xisadaha Maadada cutubyada, moowduucyada iyo waajibaadka barista Maadada.
4. Sifeey hababka lagu qiimeeyo waxku oolnimada waxbaridda baraha.
5. Aqoonso waa maxay wajiyada ay marto qorsheynta casharka

4.1 Hordhaca Cutubka

Cutubkaan waxa uu ka hadli doonaa maareynta fasalka iyo ka qayb gelinta ardayda hawlaha ka socda fasalka. Gaar ahaan waxa uu qeexi doonaa maareynta fasalka, waxa uu ka jawaabi doonaa waxa keena in ardayda habdhaqanno qaldan ku kacaan. Waxa uu iftiimin doonaa qaababka ugu fudud ee macallinka uga dhigi karo jawiga fasalka mid deggan. Waxaa kaloo iftiimin doonaa hababka ugu haboon ee macallinka u xakamayn karo habdhaqannada qaldan ee ka dhici kara ardayda. Sidoo kale waxaa cutubkaan casharadiisa kamid noqon doona sida ugu haboon ee macallin isbedel ugu sameyn karo habdhaqannada ardayda iyo qaabka loo maareyn karo. Waxaa kaloo cutubkaan xooga saari doonaa sare u qaadidda ka qayb-galka ardayda ee casharka.

4.2 Ujeedooyinka Cutubka

Dhammaadka cutubkaan bare-ardaygu waxa uu awoodi doonaa in uu:

1. Qeexo waxa loola jeedo maareynta fasalka
2. Sharxo sababta maareynta fasalka muhiim u tahay
3. Garto sababaha keena habdhaqannada qaldan ee ardayda
4. Sameyn karo fasal jawigiisa yahay mid togan oo ardayda u wada dhanyihiin
5. Hirgeliyo xeeladaha maareynta habdhaqannada wanaagsan.
6. Xakameyo mashakilaadka habdhaqannada ardayda ee aan ficneyn
7. Latacaalo habdhaqannada qaldan ee soo laalaabta
8. Ardayda ka qaybgeliyo hawlaha iyo waxqabadyada fasalka ka socda.

4.3 Tasmada Cutubka

4.1 Horudhaca Cutubka

4.2 Ujeedooyinka Cutubka

4.3 Tasmada Cutubka

4.4 Qeexitaanka Maareynta Fasalka

4.5 Maxaa sababa in ardayda hab dhaqan qaldan sameeyaan

4.6 Ka Dhigidda Jawiga Fasalka Mid Loo Wada Dhanyahay

4.7 Hirgelinta Istiraatiijiyadaha Maaraynta Habdhaqanka Wax Ku Oolka Ah

4.8 Xakameynta Mushkiladaha Habdhaqannada Aan Darneyn

4.9 Tallaabooyinka Xallinta Habdhaqannada Qaldan

4.10 Waxkabadelka Habdhaqanka Iyo Maamuliddiisa

4.10.1 Waxkabedelka Habdhaqanka

4.10.2 Si Adag U Maamulidda Fasalka

4.11 Uga Qeybgelinta Ardayda Casharka Kala Duwidda Habka Waxbaridda

4.12 Qiimeynta Cutubka

4.4 Qeexitaanka Maareynta Fasalka

Waxqabadka 4.1

Isku day in aad qeexdo waxa loola jeedo maareynta fasalka. Maxeyse muhiim u tahay in fasalka lamaareeyo?

Maareynta fasalka waa eray bixin loo adeegsado si loo qeexo habka lagu hubinaayo in casharada fasalka ay si habsami leh u socdaan si kasta oo ardayda habdhaqano carqaladeynaayo fasalka u sameeyaan.

- ☐ Si kale hadaan u dhigno, maareynta fasalka waxaa loola jeedaa:
- ☐ Sameynta jawi degan oo ardaydoo dhanna kawada qayb qaadanaayan waxbarashada.
- ☐ Fududeynta in macallinka xariir togan la yesho ardaydiisa sidoo kalana xariir wanaagsan sameystaan ardayda dhexdooda.
- ☐ Fasalka wanaagsan waa midka dhiirigeliya wadajirka iyo is aqbalidda dhaqamada kala duwan ee ka jira ardayda dhexdooda.
- ☐ In si fiican loo maareeyo fasalka waxay kor u qaadeysaa jaceelka ardayga u qabo waxbarashada iyo gaaritaanka guulo wax ku ool ah
- ☐ In ardayga heli karo fursado uu kusoo bandhigi karo ama ku weydiin karo macallinka ama ardayda inta lagu guda jiro cashar bixinta fasalka dhexdiisa ah.

Maareynta fasalka waxa ay noqon kartaa dhammaan waxyaabaha uu qabanaayo macallinka inta uu ku jiro fasalka si uu u nidaamiyo ardayda, goobta, waqtiga iyo agabka waxbarashada si casharku si habsami leh ugu socdo.

Waa maxay sababta maareynta fasalku muhiim u tahay?

- ☐ Maareynta fasalka waxa ay suuragelinaysa in lahelu jawi ku haboon waxbarashada.
- ☐ Maareynta fasalka waxa ay u gogol xaareysaa in macallinka ka qaybgeliyo ardayda geedi socoska barashada.
- ☐ Maareynta fasalka waxa ay kordhisaa guulaha ardayga waxa ayna abuurtaa jawi waxbarasho oo wax soo saar leh.
- ☐ Maareynta fasalka waxa ay dhistaa xariiro togan iyo is ixtiraamid u dhexeysa ardayda dhexdooda iyo macallinkaba

4.5 Maxaa sababa in ardaydu hab dhaqan qaldan sameeyaan?

Waxqabadka 4.2

Waa maxay sababta ardayda ugu kacaan habdhaqannada aan fiicneyn?

Si su'aashaan looga jawaabo, waxaa loo baahnaan doonaa waaya'aragnimo badan. Ujeedka laga leeyahay su'aashaanna waxa ay tahay in lagu ogaado qaybaha ama noocyada kala duwan ee ku keeni kara in ardayda ku kacaan hab dhaqanno qaldan. Gaar ahaan jawaabta su'aashaan waxay fursad u siinaysaa macallimiinta cusub inay ogaadaan qaar kamid ah waxa sababa hab dhaqanka qaldan ee ardayga iyo tallaabooyinka ay tahay in laqaado si loo saxo habdhaqanada qaldan ee ardayda. Nin lagu magacaabo Kyriacou waxa uu soo jeedinayaa in sideed waxyaabood ugu weynyihiin waxyaabaha keena in ardayda habdhaqanno qaldan ku kici karaan inta lagu guda jiro fasalka.

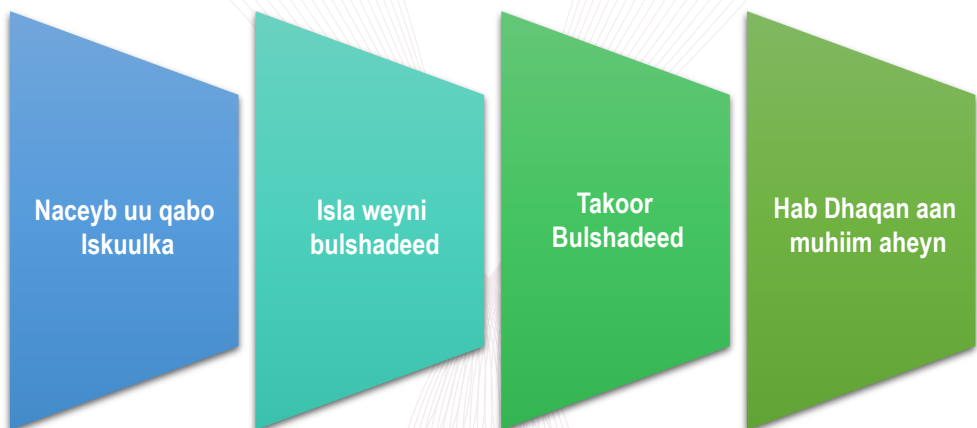
1. Caajis; waxaana keeni kara in casharka aad u fududyahay ama casharka yahay mid aan xiiso lahayn.
2. Qabashada shaqa maskaxeed waqti dheer qaadanaysa
3. In uusan ardayga awoodin qabashada shaqada macallinka u diraayo ama ardayga uusan hubin waxa macallinka ka rabo inuu qabto.
4. In ardayga rabo in uu ardayda kale is baro sidaa daraadedna ugu kacaayo sameynta habdhaqanka qaldan.
5. Isku kalsonaanta tacliimeed ee ardayga oo hooseeysa, waxay keeni kartaa in uu ku kaco hab'dhaqanno qaldan si uu ugu qariyo fashilkiisa.
6. Dhibaatooyinka shuceereed, dhibaatooyinkan wuxu ardayga dareemi karaa inta uu ku guda jiro dugsiga. Dhibaatooyinkaas waxay ku sababaayaan ardayga inuu ku kaco hab'dhaqano qaldan si uu iskugusoo jeediyo indhaha ardayda.
7. Hooseeyn dhanka waxqabadyada dugsiga, waxaa agtiisa ku liita hawlaha ka socda dugsiga oo uusan u arag hawlo qiimo leh.
8. Ciqaabid la'aanta ardayda qaar kamid ah ee ku kaca hab'dhaqanna qaldan.

Aqoonyahan kale oo lagu magacaabo Saunders waxa uu soo ogaaday afar waxyaabood oo keeni kara habdhaqannada qaldan ee ardaygu ku kaco: -

1. **Naceyb uu u qabo dugsiga:** ardayga noocan oo kale ah waxa uu u arkaa in dugsiga aanu kaalin ku lahayn ujeedkiisa nololeed. Dugsiga uma aragyo in uu wax faa'iido ah u leeyahay, sidaa daraadeed waxa ay ku kaacaayaan ardayda noocaan ah hab'dhaqanno qaldan si ay iskaga tagaan dugsiga. Haddaba, doorka macallinka ee xaaladahaan oo kale waa in uu ogyahay sida uu uga dhigi lahaay hawlaha ka socda dugsiga kuwa ku haboon ardayda micnana u leh. Ardaygu in uu noco dugsiga waxaa keeni kara in rabitaanka ardayga iyo rabitaanka dugsiga ay iska hor yimaadaan. Sababtuna waxay tahay kala duwananshaha ardayda dhanka baahida ay qabaan, ujeedooyinka ay nolosha ka leeyihiin iyo waxyaalaha qiimaha u leh ayaka aragtidooda. Natijada ka dhalanaysa kala duwanaanshahaas u dhexeeya ardayda iyo iskulka waxa uu sababayaa in ardayda ku kacaan hab'dhaqanno ay ku muujinaayaan mowqufkooda. Is maan dhaafka noocaan oo kale ah ee u dhexeeya ardayga iyo macallinka waxaa lagu xallin karaa in ay wada hadlaan. Ardayga waxa uu u arki doonaa in macallinka ahmiyada siinaayo, taasna waxay ka qayb qaadan doontaa in is faham waaga u dhexeya meesha ka boxo.
2. **Isla weyni bulshadeed** ama in ardayga u arko inuu kasoo jeedo bulshada qayb kamid ah oo awood leh waxay rabaanna samayn karo. Inta badan ardayda qaar kamid ah marka ay koraan jir ahaan iyo bulsho ahaan, waxay u baahanyihiin in ay si joogta ah uga helaan saxibadooda fasalka la dhigta inay ahmiyad siinaayaan. Si ay uga hebeystaan ardayda kale waxa ay carqalad ku noqonaayaan macallinka. Haddii macallinka ka jawaabin rabitaanka ardaydaas, waxa kula biiri doona rabshada ardaydaas wado arday kale waxaana caqabad la kulmi doona habsami u socodka darsiga. Tanina waxay caqabad ku sababi kartaa casharada soo socda. Mushkiladan ah in ardayda kusoo bandhigaan raganimadooda ama awoodooda fasalka dhexdiisa waa mushkilad joogta ah oo macallimiinta lakulmaan inta badan.

3. **Go'doon bulshadeed ama takoor bulshadeed:** ardayda qaar waxa ay dareemaayaan in ay si uga go'donsanyihiin ardayda intooda kale. Ardayda dareema baahida nocaan oo kale ah waxa ay noqdaan gooni socod oo ardayda intooda kale si firfircoon ugama qayb qataan hawlaha iyo waxqabadyada fasalka. Si ay ardayda kale ugusoo darsamaan waxa ay sameynaayaan hab'dhaqanno qaldan ee ay sameynaayaan ardayda facooda ah sababtuna waa inay rabaan in ay ardayda fasalka kamid noqdaan. Inta badan hab'dhaqanka qaldan waxa ay u sameynaayaan si xad dhaaf ah oo kabadan sida ay u sameyeen ardayda kale ay uga daysadeen habdhaqanka qaldan.
4. **Hab'dhaqan aan muhiim ahayn (Inconsequential Behavior):** ardayda ku kaca hab'dhaqannada noocaan ah waa arday aan ka fikireynin natiijada ka dhalan karta ficillada ay sameynaayaan. Ardaydaan inay ku kacaan ficillada noocaan ah waxaa ku sababaaya falcelin ay ka falcelinaayaan dhacdo ama dareen ay dareemeen, iskamana firinaayaan waxa ka dhalan kara ficilladooda. In badan oo kamid ah ardayda waa ku dhacaan qaladaadka noocaan ah mana awoodaan inay is xakameeyaan markii ay xanaaqaan.

Jaantuska 4.1 hoose waxa uu soo koobayaa afarta waxyaabood ee Saunders qabo in ardayda ku sababaan sameynta habdhaqannada qaldan.

4.6 Ka Dhigidda Jawiga Fasalka Mid Loo Wada Dhanyahay

Dhinacyada ama qaybaha uu ka koobanyahay jawiga fasalka ee ardayda kawda qayb'qaadanaayaan waa:

1. **Ujeedooyinka barashada iyo is xig-xigistooda:** qaab dhismeedka qorshaha casharka ee wax ku oolka ah waa in uu leeyahay ujeedooyin cad cad oo kala horeeya si loo gaaro miradhalka casharka. Macallinka waxa uu xooga saarayaa inta lagu guda jiro bixinta casharka lasocoshada ardayda ee casharka si loo gaaro ujeedooyinka iyo mira dhalka casharka. Macallinka waxa kaloo looga baahanyahay in uu so diyaariyo waxqabadyo waana in uu si joogta ah iskugu xiraa waxqabadyada iyo fikradaha casharka midba midka uu leeyahay. Macallinka waxa uu adeegsan doonaa waxqabadyo kala duwan si ka qaybgalka ardayda ee casharka u kala duwnaato ayna kasbadaan aqoon iyo waayaragimo cusub.
1. **Jawi Xamaasadeysan:** Haddii jawiga fasalka noqdo mid firfircoon ardaydoo dhanna u xamasadeysanyihiin qaadashada casharka waxay ardada fursad u heli doonaan dhagaysiga casharka, fahamakiisa iyo xaqijinta ujedoyinkiisa. Sidoo kale macallinka iyo ardayda waxa ay si joogta ah isugu muujin doonaan xushmad iyo qadarin ay isu dhex marinaayaan wada xariirkooda iyo is dhex galkooda. Waa in aanay macallinka iyo ardayda isu muujin dareen taban. Macallimiinta waa inay awood u leeyihiin inay kormeraan waxqabadyada ardayda waana inuu lafalgala ardayda ulana shaqeeyaa qaab firfircon, waana inuu ula dhaqmaa isku dhacyada ardayda si ixtiraam ku jiro.
2. **Macallin Feejigan:** Macallinka feejigan waa macallin ardayda dhiirageliya, dhiifoon sidoo kalana ardayda isla si ula dhaqma, leh saadaalin fiican sidoo kalana si joogta ah uga jawaaba baahiyaha ardayda. Macallinka waa in uu si joogta ah ugu kuurgalaa ficillada ardayda, habdhaqanadooda iyo dhiirigelinta dadaalada ardayda si ay u kordhiyaan ka qayb qaadashada hawlaha fasalka ka socda. Inta badan ardaydu aad ayay ugu farxaan inay la xiriiraan macallinka, wadaagaan fikradahooda iyo ka jawaabista su'aalaha haday u arkaan in macallinku dhegaha u raaricinayo si simanna uga jawaabaayo dhammaan su'aalaha ardayda iyagoon daremeynin faquuqid (discrimination) ama kala fadilid.

3. **Fududeyn wax ku ool ah:** u sahlidda wax ku oolka ah waxa ay ardaydoo dhan ka qaybgelisaa waxqabadyada, waxa ayna u cadeysaa ardayda waxa ay yihiin waxqabadyada iyo sida loo fulinayo. Dhanka kale, ardaydu waxay si joogto ah u xiiseynayaan ka jawabidda su'aalaha iyo la shaqaynta ardayda dhigooda ah. Macallinku wuxuu si hufan u adeegsadaa qaababka su'aal waydiinta si uu sare ugu qaado waxbarashada ardayda, sidoo kale waxa uu hubinayaa fahamka ardayda dhammaadka cashar kasta, waxa uuna dib u eegayaa nuxurka casharka waxa uuna isku xirayaa waxqabadyada.
4. **Heshiiska fasalka (classroom agreement);** fasalka marka uu yahay mid loo dhanyahay wuxuu xoojiyaa filashooyinka iyo habraacyada iyada oo loo marayo heshiis dhexmara macalimiinta iyo ardayda. Macalimiinta iyo ardayduba waxay si toogan isula meeldhigaayaan filashooyinka lagu heshiiyey inta lagu jiro fasalka. Waa in qof kastaa ogyahay waxa laga filayo, waqtiga ay tahay inuu qabto iyo sida loo sameeyo.
5. **Kala'duwidada:** istraatijiyaadaha waxbarid ee kala duwani waxay u baahan yihiin macalinku inuu hagaajiyo qaababka waxbaridda si uu u caawiyo oo u kordhiyo aqoonta iyo xirfadaha ardayda. Sidoo kale macallinku wuxuu bixin karaa casharro ama waxqabadyo asaga oo isku dhafaayo qaababka waxbarasho ee kala duwan.
6. **Waxbarasho ku dhisan kali kali iyo iskaashi:** Casharka waa inuu ka koobnaadaa qaybo ku dhiirigeliyaaya ardayda in ay kaligood ama kooxo u shaqeeyaan. Sidaa daraadeed macallinku waa inuu isku dheelitiraa wakhtiga kaligiis casharka jeedinaayo iyo waqtiga ardayda iskaashi ahaan wax u baranaayaan. Tusaale ahaan, macallinka marka uu casharka jeedinaayo wuxuu u sharxayaa ardayda tallaabo kasta oo lagama maarmaan u ah ardayga in uu fahmo kadibna wuxuu kormerayaa ardayda marka ay dhamaystiraayaan hawsha loo diray inay qabtaan. Dhanka kale, barashada iskaashiga macalinku wuxuu siinayaa ardayda waxqabadyo ku dhiirigeliya dhammaan ardayda inay ka qaybqaataan casharka, kana doodaan doorarka iyo natiijooyinka. Waxaa loo baahanyahay in macallinku dhiirigeliyo in ardayda u shaqeeyaan qaab iskashi ah maxaa yeelay ardayda khalfiyadooda way kala duwantahay.

7. **Barashada Istaraatiijiyadaha lagu barto barashada:** Barashada xeeladaha wax lagu barto waxay baraysaa ardayda inay ka warqabaan sida ay wax u bartaan iyo siday u xakameyn lahaayeen waxbarashadooda. Istiraatiijiyadaan waxay ka caawinaysaa ardayda inay ka tagaan dabeecadaha aan isbedel u keeneyning kuna bedelaan dabeecado kor u qaadaya heerka kartidooda iyo adkaysigooda. Macallimiintu waxay qaabeeyaan xeelado kala duwan si ay kor ugu qaadaan barashada iyagoo weydiya ardayda su'aalo, kuna dhiirigeliya inay noqdaan kuwo hal abuur leh oo si qotodheer u feker.
8. **Istaraatiijiyadaha jawaab-celinta:** Jawaab-celinta waxay siinaysaa ardayga iyo macalinka xog ku saabsan heerka waxqabadka ardayga marka loo eego yoolalka ama ujeedka casharka ama guud ahaan waxbarashada. Helitaanka xogtaas waxay u ogolaanaysa ardayga inuu hagaajiyo dadaalladiisa iyo dabeecadihiisa si loo gaaro yoolalka waxbarashada. Macallinku wuxuu si joogto ah u siiyaa ardayda jawaab celin haboon, faa'iido leh lagunasoo beegay waqtiga ku haboon si loo dhammeeyo hawsha. Macallinku wuxu tusiyaa ardayda sida hawsha loo qabto ama sida loo xalliyo mushkilada wuxuna markasta ardayda u muujiyaa taageero wuxuna uga jawaabaa su'aalaha.
9. **Istiraatiijiyado qiimeyn:** qaababka qiimaynta ardaydu waxay ka caawiyaan macalimiinta inay lasocdaan horumarka ardayga oo ay qiimeeyaan saamaynta khibradaha fasalka ay ku yeelanayaan waxbarashada. Macallinku wuxuu si joogto ah u dabaqaa qaabab kala duwan oo qiimayn ah oo ay ku jiraan qiimeyn rasmi ah iyo qiimeyn aan rasmi ahayn kuwaas oo khuseeya waxay ardaydu ku bartaan fasalka. Waxaa kaloo muhiim ah in macallinku kor u qaado hababka ardayda kaligood isu qiimeyn karaan.

4.7 Hirgelinta Istiraatiijiyadaha Maaraynta Habdhaqanka Wax Ku Oolka Ah

Waxqabadka 4.3

Akhri sifooyinka ama astaamaha ku qoran qayb kasta, kadibna u kala sooc qaybaha qoraalada sifooyinka ku haboon maareeyaha fasalka aan waxtarka lahayn (Ineffective Classroom Manager) ama Maareeyaha Fasalka Waxtarka leh (Effective Classroom Manager) adiga oo adeegsanaayo xarfaha (B, T, J, X, KH, D, R, S, SH, DH, C IYO G). Sida tusaalaha hore oo kale.

- B. Diiradda saaraa cawaaqibka ka dhalan kara jebinta xeerarka,
- T. Diiradda saaraa sameynta flashooyin waadix ah.
- J. Waxa uu jecelyahay in uu ciqabo ardayda kadib marka ay sameeyaan habdhaqan qaldan,
- X. waxa uu jecelyahay in uu ardayda ka celiyo in ay ku kacaan habdhaqanno qaldan.
- KH. Macallinku waa qofka kaliya ee qabanaayo hawsha waxbarashada ee ka socota fasalka,
- D. Macallinka waxa uu ka qaybgeliyaa ardayda hawsha waxbarashada ee socota.
- R. Waxa uu edbiyaa ardayda fasalkiisa,
- S. Waxa uu maamulaa ardayda fasalkiisa.
- SH. Macallin Kafalceliye ah
- DH. Macallin kahortage ah
- C. Habacsanaanta fasalka waxa uu ku eedeeya dad kale,
- G. Naftiisa ayuu kula xisaabtamaa sida fasalka u noqon lahaa mid nidaamsan.

Maareeyaha Fasalka Waxtarka leh	Maareeyaha fasalka aan waxtarka lahayn
T	B

Waxqabadka: Maxaan kabaran karnaa maareeyasha fasallada jaantuska kore ku xusan?

Maareeyaha fasalka waxtarka leh waxaan ka baran karnaa waxa ay tahay inaan sameyno, halka maareeyaha fasalka aan waxtarka lahayna ka baran karno waxa ay tahay in aanaan samaynin. In badan oo kamid ah maareeyaasha fasalka aan waxtarka lahayn waxa ay latahay in ay sameynaayaan shaqa wanaagsan. Qaar kaloo kamid ahna waxa ay jecelyihiin in ay bartaan hab sidaan ka fiican oo ay u maareyn lahaayeen fasalkooda.

Calaamadaha ama astaamaha uu leeyahay macallinka aan sida fiican u maamulin fasalkiisa.

- ☐ Waa mid aan hab maamul joogta ah lahayn.
- ☐ Waxa uu ku qayliyaa ardayda
- ☐ Waa qorshe la'aan, diyaar garwo la'aan iyo nidaam la'aan.
- ☐ Waxa uu ka aradanyahay qaabka fiican ee ardayda loola xariiro.
- ☐ Waxa ay ku qaadataa waqti dheer si uu go'aan u gaaro.
- ☐ Inta fasalka lagu guda jiro asagaa badanaa hadla.
- ☐ Waxa uu xooga saaraa sida uu ardayda u ciqaabi lahaay.
- ☐ Waxa uu soo miirsadaa markii ardayga qalad sameeyo si uu u ciqabo.

Calaamadaha ama astaamaha uu leeyahay macallinka sida fiican u maamula fasalkiisa.

- ☐ Si waadix ah ayuu ardayda ugu sheegaa waxa ay ka filanaayaan casharka iyo natiijooyinka ka dhalanaayo.

- ❑ Waxa uu dejiyaa habraacyo joogto ah asagoo horumarinaaya qorshaha maamulka fasalka
- ❑ Waxa uu ka qaybgeliyaa ardayda geedisocodka barashada
- ❑ Waxa uu dhiirigeliyaa habdhaqanka wanaagsan
- ❑ Waxa uu la yeshaa ardayda xariir wanaagsan
- ❑ Waxa uu xooga saaraa sidii uu uga hortagi lahaay in ardayda ku kacaan habdhaqanno qaldan.

4.8 Xakameynta Mushkiladaha Habdhaqannada Aan Darneyn

Farsamooyinka soo socda waxa ay kaalmaynayaan bare-ardayga marka ay la tacaalayaan dhibaatooyinka habdhaqannada aan darneyn sida ardayga in uu ka mashquulo casharka oo kale. Marka ay la kulmaan bare-ardaydu habdhaqanno noocaan ah, ujeeddada macalinka waa in ay ahaato in la soo afjaro habdhaqankaas qaldan kahor inta aanu ku baahin ardayda oo aanan la carqaladeynin habsami u socodka casharka ama aan lamashquulin ardayda kale. Hadaafka laga leeyahay tallabooyinka waa in laga hor tagaa dhicitaanka habdhaqanka qaldan inta la sugi lahaa inay dhacaan. Xeeladaha kahortagidda habdhaqannada aan darneyn waxaa ka mid ah:-

- ❑ In macallinka indhaha laraaco fasalka si uu u ogaado dhibaatooyinka fasalka ka jiri kara.
- ❑ In macallinka ku dhex socdo fasalka si uu u ogaado dhibatoyinka carqaldayn kara babsami u socodka barashada
- ❑ In macallinka indha indheeyo, gaar ahaan ardayda aad uga shakisantahay inay ku kici karaan habdhaqanno qaldan.
- ❑ In macallinka labeegsado su'aalo ardayda uu u maleynaayo inay casharka lasocinin oo ay suurtoagal tahay inay ku kacaan habdhaqanno qaldan.
- ❑ In macallinka u dhowaado ardayga uu isleeyahay waxa uu ku kici rabaa habdhaqanno qaldan, qasabna maahan inaad lahadasho. U dhowanshaha waxay ku filnaan kartaa in laga hortago ku kicidda habdhaqanka qaldan.
- ❑ In macallinka wax ka bedel ku sameeyo waxqabadyada ama xawaaraha casharka ku socdo. Tusaale ahaan haddii ardaydu waxqabadka ku adkaado, ama niyad jabaan, ama haddii ay diyaar u yihiin in waxqabadyo cusub loo diro intaba waxa ay keeni karaan isbdello.

- In macallinka kala dhaqaajiyo ardayda, una fadhiisiyo sida uu rabo inay u fadhiistaan. Xasuusnoow in shaqadaada macallinimo ay tahay in aad kor u qaaddo hawsha barashada, sidaa daraadeed haddii hab fadhiga ardayda ee fasalka aanu fiicnayn, waxaa kugu waajib ah in aad soo hagaajiso.

4.9 Tallaabooyinka Xallinta Habdhaqannada Qaldan

Waxaa jira dhowr farsamooyin oo ay adeegsan karaan bare-ardaydu si ay u xakameyaan kiisaska habdhaqannada qaldan saasna aan u buurneen soona noqnoqda marka ay gaaraan heer ay carqaladeyn karaan casharka ama ay ku faafto ardayda kale ee fasalka. Haddaba istiraatiijiyadaha la adeegsan karo waxaa kamid ah:

Fiirin: Mid ka mid ah siyaabaha ugu waxtarka badan ee lagu xakameyn karo habdhaqanka qaldan ee ardayda waa in si ogaal ah loo eego ardayga ku kacay habdhaqanka qaldan. Tilmaanta lasocota eegamada noocaas ah waxa ay gacan ka geysan doontaa in ardayga dib xooga u saaro lasocodkiisa casharka iyo waxqabadyada gacanta lagu haayo.

Taabasho iyo baaq: waa farsamo gaar ah oo faa'iido leh marka ay tirada ardayda koobantahay. Macallinka waxa uu taabasho iyo baaq iskugu daraa ardayga ku kaca habdhaqan qaldan. Waxaa muhiim ah in taabashada ardayga aad looga taxadaro oo eysan u ekaanin ama loo macnaynin weerar macallinka ku qaadaayo ardayga. Ujeedka macallinka ka leeyahay taabashada iyo baaqa waa in aan ardayda kale laga carqaladaynin casharka ama waxqabadka ay qabanaayaan isla markaasna laxakameeyo deganaanshaha jawiga fasalka.

Udhowaansho: habdhaqannada qaldan ee aan darneyn waxa lagu baabi'in karaa ayada oo macallinka u dhaqaaqaayo dhanka ardayga ku kacaaya arbushaada. Kaliya in uu macallinka u dhaqaaqo dhanka ardayda ama ardayga ku kaca habdhaqanka qaldan waxa ay ka caawin doontaa in ay dib ula socdaan casharka oo ay joojiyaan arbushaada.

Su'aal weydiin: su'aal weydiinta waa hab kale oo lagusoo jeedin karo ardayga ka mashquulay casharka, kuna kaca habdhaqanno qaldan. Qaabab badan ayuu macallinka ardayga u weydiin karaa su'aasha. Su'aalaha noocaan ah ee ardayda macallinka weydiyo waxa ey noqon karaan laba middood; in macallinka su'aasha uu rabo iska weydiyo ardayga ama uu weydiyo su'aal ku saabsan casharka markaas uu dhigaayay. Tusaale ahaan in macallinka ku dhoho ardayga "hebel ama heblaayo maxaan hadda sheegaayay" waxaa ka fiican in uu dhoho "hebel ama heblaayo xaaladaas oo kale maxaad sameyn lahayd".

Jaantuska 4.2 waxa uu soo koobayaa farsamooyinka lagu xakameyo kiisaska habdhaqannada qaldan

- 1 • Fiirin
- 2 • Taabasho iyo baaq
- 3 • U dhowaansho
- 4 • Su'aal weydiin

Faa'iidooyinka farsamooyinka iyo kuwa la midka ah ee kale waxa ay u suurtagelinaayaan bare-ardayga in uu ka guuleeysto dhibaatooyinka yaryar isaga oo aan carqaladeynin habsami u socodka caharka. Farsamooyinka macallinka adeegsado ee aan hadalka ahayn, waana kuwa ugu fudud waayo uma baahna hadal.

4.10 Wax kabadelka Habdhaqanka iyo Maamuliddiisa

Habdhaqannada inbadan oo kamid ah waxaa sababa dhicitaankooda natiija ka dhalatay habdhaqanno kale oo ka horeeyay kan hadda lagu kacay. Natiijooyinka qaar waxa ay noqon karaan kuwa dhiirigelin ah, waa markii habdhaqanka si joogta ah u dhoco ama intii hore ka bato, natiijooyinka qaarna waxa ay noqon karaan kuwa ciqaab ah waxa ayna keeni karaan in habdhaqanka joogsado gebi ahaanba ama dhicitaankiisa yaraado.

4.10.1 Wax Kabadelka Habdhaqanka

Waxkabadelka habdhaqanka ardayga waxa ay udub dhexaad u tahay latacallidda habdhaqannada aan habooneyn ee ka dhici kara gudaha fasalka. Habdhaqannada aan haboneyn waxaa kamid noqon kara bixitaanka faraha badan ee ardayda fasalka ka baxaayaan, fasalka dhexdiisa oo aad loogu hadlo, amar diido ama adeecis la'aan iwm. Hababka soo socda waa habab ay doorbidaan adeegsigiisa macallimiinta aan jecleyn adeegsiga ciqaabta si isbedel loogu sameeyo habdhaqannada ardayda, ciqaabta bedelkeedana waxa ay raadiyaan siyaabo kale oo loo bedeli karo habdhaqannada ardayda ayada oo aan la ciqabeynin.

Habka wax ka beddelka habdhaqanka waxa uu ka koobanyahay saddex qaybood:

1. Cayimidda habdhaqanka larabo in la baabi'yo ama la yareeyo iyo habdhaqanka la doorbidaayo ee larabo in lagu bedelo habdhaqaankaan;
2. Cayimidda waxa sababay in ardayga ku koco habdhaqannada aan larabin si waxyaabahaas looga fogaado iyo sidoo kale cayimidda waxa dhiirigelin kara sarana u qaadi kara dhicitaanka habdhaqannada larabo in lagu bedelo habdhaqannadii hore ee qaldamay.
3. In si joogta ah oo nidaamsan looga fogaado waxa sababa habdhaqannada qaldan sidoo kalana si joogta ah loo fuliyo waxa dhiirigelin kara habdhaqannada ldoor bidaayo. Waana in sidaas loo wadaa hawshan muddo waqti ah sidoo kalana la diwaangeliyaa isbedellada ku imaaday habdhaqankii qaldanaa ee la daaweynaayay.

Waxqabadka 4.4

Waa maxay faa'iidada ku jirta in bare-ardayga barto dhammaan qodobadaan kusabsan wax ka bedelka habdhaqanka ardayda annaka oo og in waqti yar oo kooban oo uu socon doonto tababarka macallintu?

Dabcan, marka laga eego dhanka bare-ardayga, waqtiga yar ee lagu gudajiro tababarka macallimiinta laguma wada fulin karo dhammaan tallaboyinka wax looga bedeli karo habdhaqannada ardayda. Sidaas oo ey tahay, waxaa laga yaabaa in bare-ardayga lakulmo xaalado ow ubaahdo adeegsiga qaar kamid ah farsamooyinka kor lagusoo xusay ee ku saabsanaay waxkabelka habdhaqanka ardayda ee aan ficneyn. Kadib bare-ardayga waxa uu awoodaa in uu ku qanciyo nafsadiisa qodobada uu casharka ku qaatay ee ku saabsanaay wax ka bedelka habdhaqanka ardayda in ay yihiin kuwa micna sameeynaayo laguna dabaqi karo fasalka waxa ayna kalsooni u siinaysaa in uu adeegsado marar badan oo kale.

4.10.2 Si Adag U Maamulidda Fasalka

Macallinka in uu si go'an oo adag u maamulo fasalka waxa ay ku dhisantahay shantaan qodob:-

1. Macallinka asaga ayaa dejisanaayo sida uu rabo ardayda in ay u dhaqmaan
2. Macallinka waxa uu ku bixin doonaa ammaan iyo abaal-marin gaar ah oo la taaban karo hab-dhaqanka lajeclaysto ee ardayda ku kacaan.
3. Macallinka waxa uu dejinayaa ciqaabyo kala heer ah oo is xigxiga looguna talagalay ardayda ku kacda hab-dhaqanada aan loo baahnayn.
4. Macallinka waa ay ka go'antahay in si joogta ah loo fuliyo abaalmarinta habdhaqannada fican iyo ciqaabidda habdhaqannada aan ficneyn.
5. Awooda go'aan qaadashada waxaa leh macallinka, halka ardayda khiyaar u leeyihiin inay raacaan habdhaqannada ay ku muteysanaayaan abaalmarinno ama habdhaqannada ay kala kulmaayaan ganaaxyo.

Habkan macallinka sida adag ula dhaqmaayo ardaydada, waxa uu si cad ugu sheegayaa ardaygii dhaqan xumada ku kaca inuu joojiyo, haddii uu joojin waayana waxa sido kale loogu shegayaa ciqaabta ow la kulmi doono.

Haddii ardayga inta billawga hore la ciqaabo, joojina waayo habdhaqannada aan fiicneyn, macalinka waxa uu kusoo rogi doonaa ardayga nuucaas ah ciqaabo ka xoog badan kuwii hore. Taas micnaheeda waxaa waaye in macallinka u diyaarsanyihiin anshax marinno ama hab ciqaabeed is xigxiga oo kala ciqaab adag oo haddii ardayga habdhaqanka qaldan kusoo celceliyo lagu ciqaabaayo ciqaab ka adag ciqaabtii hore, ciqaab kastana waxaa lasocon doonta digniino.

Dood badan ayaa ka imaatay adeegsiga qaabkaan ardayda sida qalafsan loola dhaqmaayo. Laba aqoonyahan oo lagu kala magacaabo Robinson and Maines (110), waxa ay ku doodaayaan in ula dhaqmidda ardayda qaabkaan ay ka buuxaan calaamado badan oo taban (negative feature) waxa ayna leeyihiin: -

- ☐ Habdhaqankaani waxa uu bahdil iyo xadgudub ku yahay ardayda
- ☐ Habdhaqankaani waxa uu iska indha tirayaa xaaladaha ku sababay ardayda in ay sidaan u dhaqmaan
- ☐ Ardayda dhibka badan waxaa loo baahanyahay in loola dhaqmo hab dabacsan lana isticmaalo dhiirigelin halkii laga adeegsan lahaay hab adag oo ciqaabaya
- ☐ In ardayga ardayda hortooda lagu bahdilo ayaaba waxa ay tahay tallaabo laga haboonyahay in macallimiinta ku kacaan.
- ☐ In sidaan qalafsan loola dhaqmo ardayda waxa ay kasoo horjeedaa xurriyada ardayga sababtoo ah macallinka iyo ardayga awood isku mid ah malahan isku sina maloo dhageysanaayo haddii ay dhacdo in loo kala gar qaado.

Inkasta oo adeegsiga habkani aad ugu badan yahay goobaha waxbarashada, bare-ardaygu waxa uu u baahan yahay in uu si taxadar leh uga fiirsado faa'iidooyinka iyo khasaaraha habkan, gaar ahaan marka uu ku tababaranayo dugsiga, iyada oo habkan loo adeegsado ardayda ku kacda hab dhaqannada qaldan.

4.11 Uga Qaybgelinta Ardayda Casharka Kala Duwidda Habka Waxbaridda

Waxqabadka 4.5

Sideen si firfircoon uga qaybgelin karnaa ardayda geedisocodka barista iyo barashada?

Fasalka markii la joogo ardayda waxa ay ku kala duwan yihiin:

- ☐ Qaab muqaaleedka jireed
- ☐ Koriinshaha garaadka iyo baahiyaha
- ☐ Dhaqan ahaan, dhaqan-dhaqaale ahaan iyo siyaasad ahaan
- ☐ Garashada, caadifadda iyo kartida ama itaalka
- ☐ Caadooyinka, hiwaayadaha iyo xiisaha
- ☐ Ra'yiga iyo fikradaha
- ☐ Waaya'aragnimada nolosha guud
- ☐ Helitaanka caawinaad taageero
- ☐ Qaabka barashada, qorshayaasha nololeed iyo dhaqamada

Ka qayb galinta ardayda waxay macallinka uga baahantahay in uu fahmo khalfiyadda ardayda. Macallimiinta waa inay sidoo kale adeegsadaan xeelado iyo farsamooyin waxbaridda oo kala duwan oo ku habboon sooyaalka bare-ardayga. Xeeladaha iyo farsamooyinka ow adeegsan karo bare-ardayga si uu sare ugu qaado ka qayb gelinta ardayda casharka waxa kamid ah:-

1. Hab Dhigis Mushkilad-Ku-Saleysan

Habdhigistaan mushkilada ku saleysan, ardaydu waxay u shaqeeyn karaan qaab kooxo ah, waxayna si firfircoon iskugu hawli karaan xallinta mashaakilaadka nolosha dhabta ah iyagoo isticmaalaya awoodda xirfadaha xalinta dhibaataada dhabta ah. Macallinka kaalintiisa waxa ay nonqoneysaa in uu ardayda u fududeeyo kana caawiyo sida ay xal u gaari lahaayeen. Ardayda marka ay rabaan in ay xalliyaan mushkilada waxay sahamiyaan arrimaha laxariira mushkiladda, waxay ururiyaan macluumaadka iyo xogta loo baahan yahay, kadibna waxay liis gareeyaan xalalka suurtagalka ah ama tallaabooyinka ay tahay in laqaado. Waxay sidoo kale sheegayaan waqti go'an oo ku habon xallinta mushkiladda. Ugu danbeyn waxaa laga rabaa ardayda in ay dib u eegaan oo qiimeeyaan xalalka ay soo bandhigeen.

2. Hab Dhigis Mashruuc-Ku-Saleysan

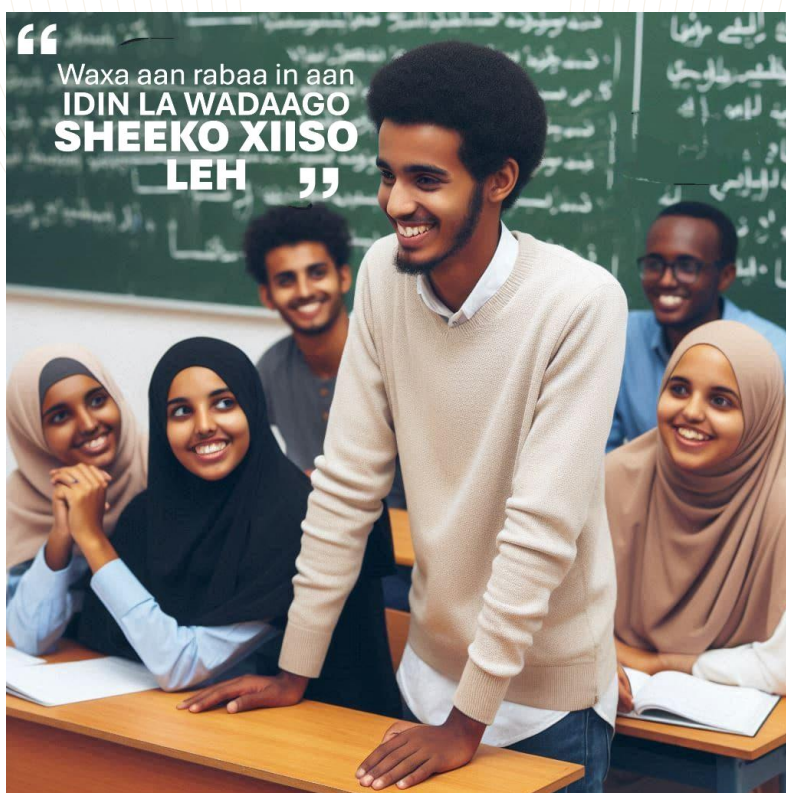
Habdhigistaan mashruuca ku saleysan, ardaydu waxay ka shaqeeyaan mashruuc muddo wakhti ah, kadibna waxa ay sameynayaan mashruuc waxa ayna soo bandhigaayaan mashruucii ay sameeyeen.

Waxa ay iskala shaqeynaayan sida ay mashruuca ugu xallin lahaayeen dhibaato ka jirta bulshada, iyaga oo cilmi baaris ku sameynaaya mushkiladda ama dhibaataada, qaabeynaaya qaabka xalka uu noqon karo. Waxay sidoo kale guda geli doonaan fulinta qorshaha ay ugu talagaleen xallinta mushkiladda, waxa ay si guud usoo bandhigi doonaan mashruuca ugu danbeynna waxa ay qimeyn doonaan waxtarka mashrucooda.

3. Hab Dhigis Waxbaridda Asaagga Ku Saleysan

Hab dhigistaan waxa ay u dhacdaa qaab ah in macallinka ka codsado arday kamid ah ardayda fasalka kuwooda ugu fiican sidoo kalana ah arday ardayda kale la shaqayn kara oo ay is dabeecad fahmaayaan in uu ardayda kale casharka u sharxo. Faa'idooyinka ardayda ka helaayaan hab dhigistaan waxaa kamid ah in ardayga ay isku fasalka yihiin ugu sharixi doono luqad iyo tusaalooyin ardayda ku heer ah maadaama ay isku xilli iyo duruuf ku noolyihiin.

Jaantuskaan hoose waxa uu muujinayaa hab dhigista asaaga ku saleysan

Jaantuska 4.1:

4. Hab Dhigis Su'aal Weydiin Ku Saleysan

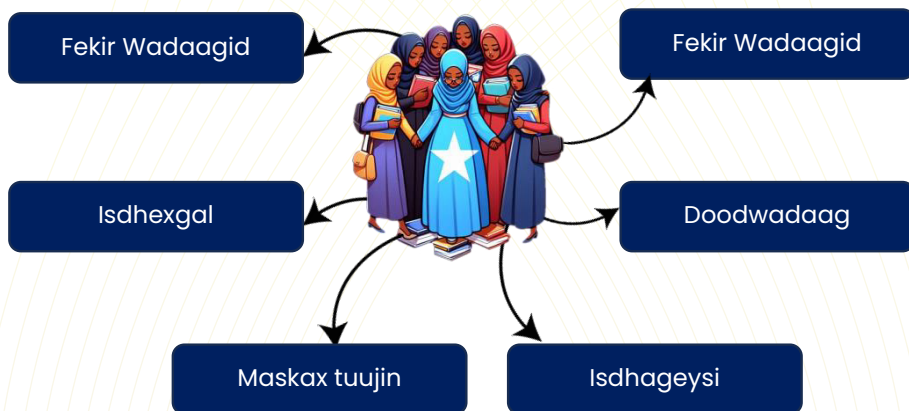
Hab dhigistaani macallinka waxa uu jaanis u siinaa ardayda in ay su'aalo waydiiyaan, sameeyaan mala-awaal sidoo kalana baaritaan sameeyaan ugu danbeynna ay soo gunaanadaan natiijooyinkooda. Habkaani waxa uu u baahanyahay in ay isla wada shaqeeyaan ardayda iyo macallinka si ficanna ula falgalaan qaybaha casharka, agabka wax dhigista iyo jawiga fasalka.

Haddaba, hab dhigista ku salaysan su'aal weydiinta waxay taageertaa barashada in ay kasoo bilaabato dhanka ardayga sidaas ay ku noqoto barashadu mid ka tarjumeysaa baahidda bare-ardayga.

Hab dhigistaan ku saleysan su'aal weydiinta iyo hab dhigista ku saleysan mushkilad xallinta waxaa ka dhexeya xariir dhow waxayna raacaan hab raac cilmiyeysan sida qaabeynta mashaakilaadka, deginta su'aalaha, qorshaynta hababka lagu xallin karo mashaakilaadka, xog ururin, habaynta iyo soo koobidda xogta, tarjumidda xogta, samaynta gunaanad iyo ugu danbeyn qiimeynta natiijooyinka.

5. Hab Dhigis Ku Saleysan Iskaashi

Hirgelinta hab dhigistaan ku saleysan iskaashiga waxay kobcisaa isku-tiirsanaanta ardayda dhexdooda. Si loo gaaro ujeedoyinka laga leeyahay hab dhigistaan ku saleysan wada shaqeynta, waxaa loo baahanyahay in ardaydu u shaqeeyaan kooxo. Sidoo kale waxaa muhiim ah in kooxaha hawsha wada qabanaayo ay ahaadaan kuwa abaabulan oo xubin walbaa oo kamid ah kaalin ku leedahay hawsha. Habdhigistaan ku saleysan iskaashiga waxay hawlaha u kala qaybisaa ardayda waxayna hubisaa wada shaqaynta iyo is dhexgalka xubnaha kooxaha maadaama xubin walbaa masuul ka yahay waxbarashadiisa. Si gaar ah habdhigistaan waxa ay xoojinee Isku-tiirsanaanta ardayda dhexdooda ah, isla xisaabtanka iyo xirfadaha ladhaqanka bulshada. Sawirkaan waxa uu muujinayaa qaabka habdhigista ku saleysan iskaashiga.

6. Habdhigis kala duwanaansho ku salaysan

Hab dhigistaan macalinka waxa uu dooranayaa xeeladaha ugu haboon ee uu casharkiisa ugu bandhigi karo ardaydiisa taasoo sababeysa in ay si fiican ugu diyaargarobaan si shakhsi ahaaneed kana dhex helaan habdhigista macallinka dookhooda iyo xiisahooda. Hab dhigistaani waxa ay siinaysaa tixgelin kala duwanaanshaha heerka garaadka ee ardayda. Asal ahaan habdhigistaan waxa ay xooga saaraysaa ku haboonaanshaha baahiyaha ardayda.

Adeegsiga hab dhigis kala duduwan waxa ay u baahantahay dabacsanaan laga muujiyo qaybaha wax dhigista iyo qiimeynta shaqooyinka ardayda. Macallimiintu waxay u baahan yihiin inay tixgeliyaan baahiyaha, kartida, waayo-aragnimada iyo dhaqamada bartayaasha. Natijjooyinkii hore ee ardayda iyo sooyaalkooda waa inay saldhig u noqotaa xeeladaha iyo khibradaha waxbarasho ee lagu saleynaayo hab dhigistaan ku saleysan kala duwidda.

Hab dhigista kala duduwidda, macallimiinta adeegsanaayo waa inay u dabacsanaadaan nooca casharka, waxa ay rabaan inay ardayda baraan, ama wax ka bedelka jawiga fasalka. Sidoo kale wax ay isbedel ku sameyn karaan natijada kasoo baxday hab dhigista ay adeegsadeen si ay u hubiyaan in hab dhigista la adeegsaday wax micna ah u sameysay ardayda ama ay fahmeen macluumaadka, fikradaha, iyo xirfadaha uu ka koobnaay casharka. Waxa uu soo koobayaa hab dhigisyada kala duwan ee kor lagu soo sharxay

1

- Hab dhigis mushkilad ku saleysan

2

- Hab dhigis mashruuc ku saleysan

3

- Hab dhigis waxbaridda asaagga ku saleysan

4

- Hab dhigis su'aal weydiin ku saleysan

5

- Hab dhigis ku saleysan Iskaashi

6

- Hab dhigis kala duwis ku saleysan

4.12 Qiimeynta Cutubka

Ka jawaab su'aalahaan soo socda:

1. Qeex waxa loola jeedo maareynta fasalka.
2. Maxaa muhiim ka dhigaayo maareynta fasalka?
3. Qaar ka sheeg waxyaalaha keena in ardayda ku kacaan habdhaqanno qaldan.
4. Ka bare-arday ahaan, maxaad u baahantahay si aad fasalkaada uga dhigtid mid loo wada dhanyahay.
5. Ka bare-arday ahaan, qaabkee u xakameyn lahayd habdhaqannada qaldan ee ay ardayda ku kacaan.
6. Maxaa sababa in habdhaqannada qaldan ee ardayda soo laalaabtaan?
7. Is bar bar dhig ku sameey Hab dhigista ku saleysan su'aal weydiinta iyo hab dhigista ku saleysan mushkilad xallinta.

5.1 Hordhac

Shaqsiyaad, kooxo ama haay'ado kala duwan oo loo yaqaanno daneeyayaasha geedi-socodka tababarka macallimiinta ayaa jira waxayna leeyihiin shaqooyin iyo waajibaad kala duwan oo ku wajahan geedi-socodka tababarka macallimiinta kulliyadaha waxbarashada dalka iyo qolyaha kale ee masuulka ka noqon kara qorshaha tababarka. Daneeyayaashaas waxaa ka mid ah jaamacadda ama jihooyinka kale bare-ardaygu ka socdo, maamulka waxbarashada dugsiyada lagu tababaranayo hoostago, maamulka dugsiyada lagu tababaranayo, macallimiinta loo adeegsanayo tababarka, hagaha bare-ardayga iyo bare-ardayga laftiisa. Shaqooyinka, waajibaadka iyo kaalimaha kala duwan ee daneeyayaashas ayaan cutubkan ku falanqayn doonaa.

5.2 Ujeedooyinka Cutubka

Dhamaadka cutubka bare-ardayga waxaa laga sugaayaa inuu awoodo:

1. Garashada kaalimaha iyo waajibaadyada kala duwan ee maamulka jamacadda ama cidda bare-ardaygu ka socdo kaga aadan qorshaha tababarka macallimiinta.
2. Aqoonsiga waxyaabaha kala duwan ee looga baahan yahay maamulka dugsiyada lagu tababaranayo hoos tagaan si tababarka macallimiintu u guulaysto.
3. Garashada waxyaabaha laga sugaayo maamulka dugsiyada lagu tababaranayo ee ku aadan tababarka macallimiinta.
4. Fahamka waajibiyada iyo masuuliyadaha ka saaran kormeeraha guulaysiga barnamijka tababarka macallimiinta.

5. Jaangoynta doorka macallinku u uku leeyahay tababarka macallimiinta.
6. Qeexidda waajibiyada bare-ardayga ka saaran qorshaha tababarka macallimiinta.

5.3 Tasmada Cutubka

5.1 Hordhac

5.2 Ujeedooyinka Cutubka

5.3 Tusmo

5.4 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Cidda uu Ka Socdo Bare-ardaygu

5.5 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Maamulka Waxbarashada Dugsigu Hoos tago

5.6 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Dugsiyada Bare-ardaygu Ku Tababaranayo

5.7 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Hagaha Bare-ardayga

5.8 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Macallinka Tababarka

5.9 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Bare-ardayga

5.9.1 Waajibaadka Saaran Maamulka Dugsiga Lagu Tababaranayo

5.9.2 Masuuliyadaha Saaran Ardayga

5.9.3 Masuuliyadaha Saaran Macallinka Tababarka

5.9.4 Masuuliyadaha Saaran Jaamacadda Bare-ardayga

5.10 Qiimeynta Cutubka

5.4 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Cidda uu Ka Socdo Bare-ardaygu

Si tababarka bare-ardaygu u guuleysto, waxaa muhiim ah in cidda uu ka socdo sida, jaamacadda, dugsiga tababarka iyo hay'adaha waxbarashadu ay qaadaan mas'uuliyadda hagidda, taageeridda iyo la socodka horumarka bare-ardayga, taas oo suurtagelinaysa in la helo isku xirka lagama maarmaanka u ah dugsiga lagu tababarayo iyo waaxda tababarka macallimiinta. Waa in la hubiyo in bare-ardaygu helo waayo-aragnimo dhammaystiran oo xirfadeed.

Waxqabad 4.1

Sheeg waxyaabaha looga baahan yahay maamulka jaamacadda ama cidda bare-ardaygu ka socdo ee ku wajahan geedi-socodka tababarka macallimiinta.

Maadaama jamacadda ama jihada bare-ardaygu ka socdaan ka midt ahay daneeyayasha hawlaha tababarka macallimiinta waxaa looga baahan yahay qodobadan hoos ku xusan:

1. Doorashada dugsiyada ku haboon tababarka macallimiinta bare-ardayga ee ku salaysan danta xirfad aqooneed ee bare-ardayga iyo u dhowaanshihiisaba.
2. Ogeysiinta maamulka dugsiyada tababartayaashu ku tababarandoonaan qaab qoraal ah ama kulan la qorsheeyey ah. Ujeedku waa in la xadeeyo waxa laga sugayo maamulaha inuu ku caawiyo tababartayaasha, iyo sidoo kale waxa laga sugaayo bare-ardayga.
3. Ogeysiinta qorshaha tababarka maamulka waxbarashada dugsiyada lagu tababaranayo hoostagaan qaab qoraal ah ama kulan toos oo ogeysiintaas la xariira. Maamulka waxbarashada dugsiyada lagu tababaranayo hoostagaan iyo maamulka jaamacadda bare-ardaygu ka socdo amaba cidda matalaysa bare-ardayga kaalin muhiim ah ayey ku leeyihiin guulaysiga fulinta qorshaha tababarka macallimiinta. Halkaan waxaa mudan in bare-ardayga loo korjoogteeyo qaab la isku ogyahay lagana ilaaliyo aragtiyo kala duwan iyo amaro iska soo horjeeda oo keeni kara iska hor imaadka waxii uu ku soo bartay maadada hagaha tababarka macallimiinta iyo waxa meesha uu ka shaqaynayo ka jira.
4. Ku wacyi gelinta qorshaha tababarka cidkasta oo jamacadda ama cidda bare-ardaygu ka socdo la xariirta, iyo xadeynta waajibaadyada iyo shaqooyinka dadka laga sugaayo qaab qoraal ah ama kulan lasoo qorsheeyey.

5.5 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Maamulka Waxbarashada Dugsigu Hoos tago

Maamulka dugsiyada lagu tababaranaayo hoos tagaan waxa ay ka midyihiin daneeyayasha qorshaha tababarka macallimiinta maadama ay u baahanyihiin barayaal xirfadleh oo dugsiyadooda ka shaqeeya.

Waxqabad 5.2

Ka dooda kaalimaha kaladuwan ee maamulka waxbarashada dugsiga lagu tababaranayo hoostago ay ka dheeli karaan geedi-socodka tababarka macallimiinta. Kadibna falanqeeya aragtiyada kala duwan oo ka soo saara natiijo la taaban karo.

Hadaba si maamulka waxbarashada dugsiga lagu tababaranayo hoostago uga soo baxdo kaalinteeda ku aadan tababarka bare-ardayga waxaa laga doonayaa waajibaadka soo socda:

1. Inay tilmaamaha iyo hagidda lagama maarmaanka ah siiso cidkasta oo hostagta ee kaalin ku leh qorshaha tababarka macallimiinta sida maamulayaasha iyo macallimiinta dugsiyada ay maamulaan.
2. Diyaarinta qorshe wacyigelin ah oo la siinayo bare-ardayga inta aan shaqada la gelin, taas oo u suurtagelin karta in ay fahmaan qaabka shaqada, qaybaha maamulka waxbarashada dugsiyada lagu tababaranayo, habraaca baris ee la raaco, caqabadaha ay la kulmi karaan inta ay ku jiraan geedi-socodka baris barashada.
3. Qabashada kulan hordhac ah oo lala qaato maamullada dugsiyada lagu tababaranayo ujeedkuna yahay ku dhiirrigelinta kaalimaha uga aadan tababartayaasha ku soo socda dugsiyadooda.
4. Maamulka dugsigu waa in uu qof u xilsaaraa soo dhaweynta bare-ardayga, wacyigelinta iyo daraasaynta caqabadaha uu kala kulmo deegaanka cusub.

5. U dirista maamulka jaamacadda ama cidda tababartayaashu ka socdaan natiijada tababarka ka soo baxday ee laga helay kormeerayaasha, maamulayaasha iyo cidkasta oo kalin ku lahayd fulinta qorshaha tababarka macallimiinta.
6. Sagootinta tababartayaasha qaab wada jir ah marka ay dhameystaan mudada tababarka sidoo kalena la dhagaysto talooyinkooda iyo soo jeedinnada tababartayaasha si loo diiwaan geliyo loona daraaseeyo ugu danbeynna looga qaato wixii munaasib ah.

5.6 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Dugsiyada Bare-ardaygu Ku Tababaranayo

Waxqabad 5.3

Ka dooda doorka dugsigu ku leeyahay geedi-socodka tababarka macallimiinta. Kadibna falanqeeya aragtiyaha kala duwan kadibna ka soo saara natiijo wanaagsan.

Dugsiyayada lagu tababaranayo waxay ka midyihiin daneeyayaasha qorshaha tababarka macallimiinta, waan meesha shaqada tababarka rasmiga ah ka dhacdo sidoo kalena ay suurtagal tahay inay ka faa'iidaystaan macalimiintaan cusub inay ka hawlgalaan dugsiyadooda. Sidaas darteed ayaa masuuliyado dhowr ah ka saarantahay guusha tababarka. Hadaba waxyaabaha laga doonayo ayaa hoos ku tixan:

1. Qiimaynta xogaha iyo dalabyada kala duwan ee ka imaanaya jamacadda ama jihooyinka kale ee tababartayaashu ka socdaan iyo sidoo kale xogaha iyo dalabyada qaybta waxbarashada dugsigu hoos tago ka imaanaya kadibna qaataan habraacyada iyo talaabooyinka lagama maarmaanka u ah ku guulaysashada qorshaha tababarka macallimiints sidii loo qorsheeyey.
2. Qaabilista tababartayaasha inay ka dhigaan mid qorshaysan lana baro tababartayaasha macalimiinta ka hawlgala dugsigu, qaybaha dugsigu yaalla, agabyada waxbarasho ee dugsigu yaalla iyo sida loo maamulo.

3. Diyaarinta qorshaha dugsiga gaar u ah oo lagu fulinayo tababarka macallimiinta lana rajaynayo in lagu gaaro ujeedooyinka tababarka waqtiga ugu yar iyo waxtarka ugu badan.
4. Magacaabista macalin ama koox macalimin ah amaba maamulaha dugsiga inuu noqdo qofka ama cidda isku xiraysa tababartayaasha ama cidda matasha iyo dugsiga, sibay ugu fududeeyaaan tababartayaasha arimohooda, culeesyada uga yareeyaan, udhegayaan cabashadooda, uga jawaabaan su'aalaha ay qabaan, u xalliyaan mushkiladaha maamul ama farsamo ee soo wajaha si guudna saacida fulinta qorshaha tababarka macallimiinta.
5. Fursad in loo siiyo tababartayaasha inay ka qaybqaataan waxqabadyada dugsiga ee waxbarasho-baris sida ka qayb qaadashada kulama macalimiinta, meertooyinka waxbaridda, ilaalinta imtixaannada, gudiyaada kala gedisan iyo waxqabadkasta ee dugsiga ka dhacaya mudada ay kutababaranayaan.
6. Dhagaysiga mulaaxadooyinka iyo weydiimaha tababartayaasha qabaan si dulqaad iyo deganaan ka muuqato lana wadaagaan aqoonta iyo farsamada uu u baahanyihiin. Dugsigu markasta waa in uu xasuusnaadaa cidda uu la shaqaynayo in aanay ahayn macalin khibrad xeedheer leh balse uu yahay bare-arday ku jira marxalad diyaarin ah, iyagoo sidaas ka duulayana udulqaataan su'aalaha iyo qaladaadka ka imaan kara bare-ardayga.
7. Intii suurtagal ah inaan horay laga go'aamin arimaha waxbarasho ee dugsigu la kulmaayo badalkeedna fursad loo siiyo tababartayaasha inay isku dayaan xalkeeda. Sidoo kale in maamulka dugsigu xalal dhowr soo bandhigaan si tababartayaasha fursad loogu siiyo xulashada kan haboon intii go'aan lasoo gaaray loo keeni lahay.
8. Inay kula dhaqmaan bare-ardayda ixtiraam dhameystiran gaar ahaan markay ku guda jiraan shaqada waxbaridda sida inay xubnaha barayaasha dugsiga ka midyihiin oo kale.
9. Qorshaynta kulamo waqtiyeysan oo maamulaha iyo macalimiinta qaarkood kula kalmayaan tababartayaasha ay isku takhasuska yihiin si ay u toosiyaan habdhaqannadoona ku wajahn takhasuska haddii loo baahdo.

10. Inay ka dalbadaan tababartayaasha warbixin la xariirta waxqadyada dugsiga qaab af ah ama qoraal loona gudbiyo maamulaha dugsiga.
11. Sagootinta marka ay tababartayaashu shaqada dhameystaan qaab jamaaci ah.
12. In warbixin la xariirta waxtarka tababarka macallimiinta dugsiga ka dhacday ay u diraan maamulka waxbarashada qaybta dugsigu ku yaal iyo Jaamacadda ama cidda kale ee tababartayaashu ka socdaan.

5.7 Waxyaabaha Looga Baahan Yahay Hagaha Bare-ardayga

Waxaa lagu tiriyaa hagaha bare-ardayga inuu yahay cidda sida tooska ah ula falgelaya geedi-socodka tababarka macallimiinta, masuulna kayahay diyaarinta fursado xirfad kordhin oo joogta ah inta qorshaha ku socdo.

Waxqabad 5.4

Weydii ardayda fasalka in ay ka doodaan kaalimaha kala duwan ee hagaha bare-ardaygu ku leeyahay geedi-socodka tababarka macallimiinta. Kadibna falanqeeya aragtiyada kala duwan, idinka oo ka soo saaraya natiijo.

Sidaan kor ku xusnahay maadaama hagaha bare-ardayga saaran tahay masuuliyad gaar ah waxaa laga doonayaa waajibaadyo kala duwan kuwa ugu muhiimsanna hoos ayey ku tixanyihiin:

1. U diyaargareynta bare-ardayga marxaladda dabaqidda ee tababarka, isaga oo soo adeegsanaya aragtiyaha iyo aqoonta tababarka macallimiinta.
2. Bixinta ama siinta tababartayaasha warqadaha iyo liistooyinka aan shaqada looga maarmin iyo barista hababka loo isticmaalayo.
3. U qaybinta tababartayaasha fasalada kala duwan iyo ku kormeeriddoodaba iyadoo lala kaashanayo macallimiinta dugsiga gaar ahaan kuwa fasaladaas ku qoran sidoo kalena ku xiran shuruudaha qorshaha tababarka iyo awoodaha la heli karo.

4. Kormeeridda qorshayaasha waxbaridda ee bare-ardayga dhan farsamo, diyaarin, fulin iyo dhan qiimeynba.
5. Isku dubbaridka macallimiinta tababarka bare-ardayga si loo fuliyo tababarka macallimiinta.
6. Kormeerka macallimiinta loo kaashanayo tababarka bare-ardayga, qiimeynta shaqadooda la xariirta tababarka bare-ardayga iyo korjoogtaynta fulinta qorshayaasha hagaajinta ama cosbooneysiinta tababarka.
7. Kala xariirista jamacadda ama cidda tababartayaashu ka socdaan waxkasta oo la xariira tababarka macallimiinta.
8. U qabashada tababartayaasha kulamo farsamo oo lagu wadaago mulaaxadaadka laga soo uruuriyey shaqada tababartayaasha ee fasalka.
9. Kormeeridda geedi-socodka qiimaynta bare-ardayga iyo kor joogtaynta koritaanka inta lagu guda jiro gedi-socodka waxbarashada.
10. Lawadaagista warbixinnada la xariirta shaqadiisa ee ilaha kala duwan ka soo gaareysa cidda uu ku metelo hawsha si looga faa'iidaysto hagaajinta wax ku ool-nimada waxbaridda.
11. Inuucaawiyoxallintamushkiladahaqofeedamakooxedeetababartayaasha.
12. La socodka daraasadaha iyo cilmibaarisyada caawinkara kordhinta waxtarka tababarka macallimiinta.

5.8 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Macallinka Tababarka

Waxqabad 5.5

Ka dooda doorka baraha dugsiga lagu tababaranayo ku leeyahay geedi-socodka tababarka macallimiinta. Kadibna falanqeeya aragtiyaha kala duwan ee baraha.

Macallimiinta loo kaalamaysanayo fulinta qorshaha tababarka macallimiinta ee dugsigu lagu tababaranayo ka hawlgala waxay qabtaan xirfado iyo mas'uuliyado kormeer iyo kuwo tababar ee la xariira qorshaha tababarka macallimiinta. Kaalintooda kormeer waxa ay uga duwantahay kormeerada kale in baruhu yahay qofka ugu dhaw bare-ardayga. Waana midka ugu mudan inuu xadeeyo baahiyaha xirfadeed ee bare-ardayga, isla markaasna ugu fursadda badan inuu korjoogteeyo koritaanka iyo horumarka xirfadeed ee uu sameynayo bare-ardaygu. Sidaas darteed heerka aqbalaadda bare-ardaygu aqbalo kormeerihiisa, toosinta macallinka loo adeegsanayo tababarka waxa ay mudan tahay in ay ka sareeyaan midda jaamacadda ama maamulaha dugsigu sababta oo ah haddii xiriirka labadooda ka dhexeeya noqdo mid ku dhisan ixtiraam iyo kalsooni, waxa uu kordhinayaa wax soosaarka tababarka. Haddaba, mas'uuliyadaha iyo waajibaadka ka saaran macallinka la tababarayo, waa sida tan:

1. Ogeysiinta iyo wacyigelinta bare-ardayga masuuliyadaha ay leedahay hawsha looga baahan yahay.
2. Inuu ka caawiyo bare-ardayga garashada manhajka la dhigaayo iyo qaabka loo dhigaayo ee gaarka u ah maadda kasta oo maadooyinka la daraaseynayo ka mid ah.
3. Tusidda qorshayaasha waxbaridda (maalinle, teeramka iyo sanadle), iyo tababaridda bare-ardayga sidii uu u dejin lahaa qorshaha waxbaridda.
4. Xadeynta baahiyaha xirfadeed ee bare-ardayga iyo diyaarinta qaabkii looga caawinlaaay kasbashadooda.
5. In ay ka caawiyaan in uu ku guulaysto iswaafajinta xirfadeed iyo inuu gaarayo la qabsi togan ee uu la yeesho deeganka shaqada.
6. Kacaawinta bartayasha kasbashada xirfadaha xallinta mushkiladaha gaar ahaan kuwa la xariira fasalka.
7. Qiimaynta kobaca xirfadeed ee bare-ardayga qaab ku salaysan aqoon aan eex iyo buunbuunin lahayn.
8. Taageerida bare-ardayga barashada xirfadaha waxbaridda iyo isqiimeynta
9. Kormeerista ama hubinta qorshayaasha waxbaridda ee bare-ardayga inta aan la fulin ama aan ardayga fasalka loo gudbin.

5.9 Waxyaabaha Looga Baahan yahay Bare-ardayga

Waxqabad 5.6

Ka dooda kaalimaha iyo waajibaadyada kala duwan ee bare-ardayga, geedisocodka tababarka macallimiinta. Kadibna falanqeeya aragtiyada kala duwan ee bare-ardayga kana soo saara natiijo qurux badan.

Guusha qorshaha tababarka macallimiinta iyo gaarista ujeedooyinkiisa kala ah caawinta bare-ardayga in uu kasbado xirfadaha aasaasiga u ah waxbaridda ee u suurta galinaysa inuu gaaro isku filnaasho waxbaridda oo dhammeystan waxay ku xiran tahay heerka uu bare-ardaygu ka dhabeeyo qaadista masuuliyadaha iyo waajibaadka dusha ka saaran ee tababarka macallinimada. Haddaba, waxaa looga baahan yahay bare-ardaygu in uu aaminsan yahay muhiimadda kaalinta uu ku leeyahay tababarka kana dhabeeyo qaadista masuuliyadiisa. Sidaas darteed, shaqadaas loo xilsaaray bare-ardayga waxaa ka dhalanaysa masuuliyado kale oo looga baahan yahay in uu ka soo baxo. Masuuliyadahaas waxa ay la xariiraan maamulaha dugsiga, ardayda, macalinka tababarka ama macallimiinta guud ee dugsiga, iyo cidda masuulka ka ah tababarka. Waxaa hoos ku xusan masuuliyaha bare-ardayga:

5.9.1 Waajibaadka Saaran Maamulka Dugsiga Lagu Tababaranayo

Maamulaha dugsigu waa midka tababartayaasha u diyaariya duruufaha kala duwan ee lagu shaqayndoono ee keenaysa inay hagaagto waxbarashada ardayda bare-ardaygu u yahay baraha ku meelgaarka ah. Sidaas si lamid ah maamulaha dugsigu waxa uu qayb kayahay kormeerka tababarashada iyo sidoo kale diyaarinta fursado ay ku kobci karto xirfada waxbaridda ee bare-ardayga. Sidaas darteed masuuliyad ayaa ka saaran bare-ardayga maamulka iyo dugsigaba waxaana ka mid ah:

- ☐ Raacista dhamaan habraacyada hagaya shaqooyinka dugsiga gaar ahaan kuwa la xariira soo galista iyo kabixista shaqada.
- ☐ Ka kalmeynta maamulka dugsiga fulinta talooyinka ay kuu soo jeediyaan iyo barnaamidyada ay kuu xilsaaraan iyo sidoo kale fulinta masuuliyadaha maamulka qaarkood.

- ❑ Kala shaqaynta maamulaha dugsiga fulinta qaar ka mid ah mas'uuliyadaha maamul, sida kala habayenta shaqooyinka meertada ah ee bareyaasha amaba ardayda iyo kormeerida ardayda markay ku saganyihiin barxadaha dugasiga.
- ❑ Ka qaybgalka kulamada maamuluhu iclaamiyo ee aad qaybta ka tahay.
- ❑ Ogeysiinta dhacdooyinka iyo arimaha ku soo wajahaya markaad fulinayso shaqada waxbaridda.
- ❑ Qaadashada dhamaan talooyinka iyo hagitaannada muumuluhu kuu soo jeediyo ee tababarka la xariira.
- ❑ Raacista habdhaqanka guud ee la xariira akhlaaqda shaqada.
- ❑ Aqbalista waajibkasta ee maamuluhu u arko in fulinta waajibkaas maslaxada guud ka midtahay.

5.9.2 Masuuliyadaha Saaran Ardayga

Waxaa lawada ogyahay xaqa ardaydu u leeyihiin inay helaan fursadaha waxabarasho ee ugu sarreysa iyo xaq ay u leeyihiin inaan loo soo bandhigin waayo aragnimo ama khibrado iyo fikrado aan toosnayn ama saxnayn. Maadama cidda markaan wax udhigaysaa tahay bare-arday loo keenay inuu ku tababarto inay dhacdo dhibta aan kor uga soo dignay way dhowdahay, sidaas darteed ayaa bare-ardayga masuuliyado xirfadeed, aqooneed iyo mid akhlaaqeedba uga saarantahay dhanka ardayga uu wax u dhigaayo waxaana ugu muhiimsan kuwa hoos ku tixan:

- ❑ Inuu siiyo ardayda uu wax barayo fursado waxbarasho oo wanaagsan, taas oo lagu gaari karo kaliya marka bare-ardaygu u diyaargareeyo casharada si ku filan.
- ❑ Inuu siiyso ardayda daryeel nafsadeed oo ilaalinaaya baahidooda iyo awoodooda iyo mid bulsho oo iyana imaankarta kaliya marka bare-ardagu fahmo sifooyinka koritaan iyo baahiyaha waxbarasho ee ardayga, noqdana mid u dhimrin badan siiyana talooyin iyo hagitaanno waxbarasho oo ku haboon.

- ❑ Ka fogaanshaha ciqaabista ardayda dhan jireed iyo mid maskaxeedba.
- ❑ Kala hadlista maamulaha dugsiga ama macalinka tababaraya mushkiladaha ku qabsada fasalka iyo haday dhacdo inaad dugsiga ka maqnaanayso.
- ❑ Kula macaamilista ardayda oo dhan qaab cadaalad iyo sinaan ku dhisan muhimad iyo qaddarinna siinaya ardayda oo dhan si aan kala sooc lahayn.
- ❑ Inuu tusaale ama hormuud wanaagsan ee dhanka muuqaalka iyo tan dhaqakaba u noqdo ardayda.
- ❑ Inuu ku dadaalo inuusan ka maqnaan xiisadaha si danta ardayda ee waxbarasho, bare-ardayga iyo dugsigaba loo ilaaliyo.
- ❑ Ilaalinta waqtiga xiisadaha kana fogaadaan beerdarada waqti ha noqoto soo daah, maqnaansho ama ku beerdareynta waqtiga wax aan macna waxbarashada ardayga u lahayn.

5.9.3 Masuuliyadaha Saaran Macalinka Tababarka

Macalinka tababarku waxa uu kaalin mug leh ku leeyahay tababarka bare-ardayga, maadaama uu yahay qofka sida tooska ah masuliyadu uga saaran tahay hogaaminta tababarka, toosinta iyo fulinta waxqabadyada fasalka. Sidoo kale, waa qofka ugu dhow bare-ardayga, waana midka u aqoonta badan mushkiladaha haysta, habka qiimaynta iyo gacan qabashadiisa.

Guusha tababarka macallimiintu waxa ay ku xiran tahay heerka xiriirka ka dhaxeeya macalinka tababarka iyo bare-ardayga. Sidaa darteed, waxaa muhiim ah in ay yeeshaan xiriir qoto dheer oo ku dhisan is-aaminaad iyo is-ixтираam. Haddaba, masuuliyadaha saaran macalinka tababarku waa sida hoos ku xusan:

- ❑ Maadaama macallinku qaadayo masuuliyada tababarka bare-ardayga waa in uu si xushmad iyo qaddarin leh ula dhaqmaa.
- ❑ Macalinka bixinaya tababarku waxa uu u gudbiyaa bare-ardayga talooyin iyo hagitaanno waxbarasho, maadaama uu khabiir ku yahay waxbaridda gaar ahaan maadada uu dhigo, sidaas datreed waa masuuliyadda bare-ardayga in uu qaato talooyinkaas isaga oo aan ku madax adaygin.

- ❑ Bare-ardaygu wuxuu xaq u leeyahay in uu talo iyo toosinba waydiisto macallinka tababaraya sidaas darteed, waa in aanu ka cabsan marka uu u baahdo in uu wax waydiiyo macallinka tababaraya.
- ❑ Ka qaybgalka kulmada uu qabanayo macallinku ee lagu toosinayo shaqada tababarka.
- ❑ Macallinku waxa uu masuul ka yahay kormeerida geedi-socodka tababarka macallimiinta ee fasalkiisa, iyo barashada ardaydiisa, taas ayaana waajibinaysa in uu dalbado diyaarin iyo qorshaynta waxbaridda oo aad u saraysa. Xuquuqda macallinka ayay ka mid tahay in uu bare-ardayga diido, haddii aanu casharka sidii loo baahnaa u soo diyaarin.
- ❑ Joogtaynta deganaanshaha marka aad xaadirayso xiisadaha dugsiga waa arin la isku raacsan yahay oo ay tahay in uu bare-ardaygu si dhammaystiran u ilaaliyo.
- ❑ In macallinka iyo bare-ardaygu kala aragti noqdaan waa arin dhici karta, laakiin u noqoshada maamulaha dugsiga ama jamacaddu waxa ay keeni kartaa in la is waafaqo oo aragtiyuhu isku soo dhawaadaan, waana sida laga doonaya bare-ardayga.
- ❑ Talooyinka ka imanaya macallinku maaha kuwo fulinaya danihiisa shaqsiyadeed balse waa kuwo ma ahan kuwa isku xiraya nidaamka dugsiga iyo tababarka macallimiinta. Sidaas darteed, bare-ardaygu waa in uu aqbalaa talooyinka, taas oo aan saameyn baban ku yeelanayn xiriirka ay la leeyihiin macallinka.

5.9.4 Masuuliyadaha Saaran Jaamacadda Bare-ardayga

Jaamacadda ama cidda kale ee bare-ardaygu ka socdo waxaa ku matalaya shaqada tababarka macallimiinta, kormeeraha bare-ardayga, ha ahaato qorshayn, fulin, iyo qiimayn. Hoos waxaa ku xusan masuuliyadaha iyo waajibaadyada ka dhalan kara ee laga rabo bare-ardaygu in uu la yimaado:

- ❑ Raacista talooyinka iyo habraacyada kormeeraha matalaya jamacadda ama cidda kale ee tababartayaashu ka socdaan u soo jeedinayo bare-ardayga.

❑

- ❑ U laabashada kormeeraha inta lagu jiro culeysyada shaqada tababarku waxa ay ka caawinaysaa bare-ardayga in uu si wanaagsan uga faa'iidaysto talooyinka.
- ❑ Kormeeruhu ha noqdo xiriiriyaha bare-ardayga, maamulaha dugsiga iyo macallinka tababarka bixinaya.
- ❑ Marka bare-ardaygu joogo dugsiga tababarka, kormeeruhu waxa uu kormeer ku sameeyaa farsamooyinka aasaasiga ah ee waxbaridda, iyada oo doorka maamulaha iyo macallinku weli jiro.
- ❑ Haddii isfahanwaa shaqo uu dhaco oo u dhexeeya bare-ardayga iyo macallinka, waa in si degdeg ah loo wargeliyaa kormeeraha ama maamulka dugsiga.
- ❑ Waa in uu bare-ardaygu ku sifoobaa daacadnimo iyo run sheegid marka uu dhacdooyinka gudbinayo, kana fogaadaa buun-buuninta wax u dhimi karta xiriirka ka dhexeeya shaqaalaha waxbarashada.

5.10 Qiimeynta Cutubka

Ka jawaab su'aalaha soo socda:

1. Waa maxay waajibaadka macallinka tababarka bare-ardayga kaa saaran kobcinta xifaddaha waxbaridda ee bare-ardayga?
2. Waa maxay sababta uu macallinka tababarka u yahay kan ugu waxtarka badan qorshaha tababarka macallimiinta marka la barbardhigo daneeyayaasha kale?
3. Maxay tahay waajibaadka ka saaran macallinka dugsiga lagu tababaranayo geedi-socodyada qorsheynta casharka? Maxayse tahay qorsheynta casharku?
4. Waa maxay masuuliyadaha ay tahay inuu ka soo baxo maamulaha dugsiga loo kaashanayo tababarka bare-ardayga.
5. Waa ayo cidda loo kaalmaysankaro xallinta haddii bare-ardayga iyo macallinka uu ku tababaranayo ku kala aragti noqdaan shaqada.

6. Macaamil nuucee ah ayey tahay inuu dhexmaro bare-ardayga iyo macalinka uu ku tababaranayo.
7. Waa maxay xeerarka la macaamilista ardayga dugsiga loo kaashanayo tababarka bare-ardayga.
8. Maxay tahay shaqada ugu danbeysa ee uu sameyn doono bare-ardaygu dhammaadka shaqadiisa.
9. Waa maxay baahida loo qabo tababarka macallimiinta? Goorma ayaa la qorsheeyaa tababarkan?
10. Sidee ayaa loo doortaa geedi-socodka xulashada dugsiyada ku haboon tabarashada bare-ardayga?
11. Waa maxay masuuliyadda ku saaran marka aad dhammaysato tababarka macallinimada?

6.1 Hordhac

Cutubkan waxa uu ka hadlayaa saddex marxaladood oo muhiim u ah horumarinta waxbaridda tababarka macallimiinta. Marxaladdahani waxa ay saldhig u yihiin habka waxbaridda firfircoon iyo gaaridda mirodhalka, isla markaana waxa ay suurtagalinayaan horumarinta iyo kor u qaadida xirfadda macallinka, kuwaas oo kala ah:

- ☐ Marxallada indha-indhaynta waxbaridda.
- ☐ Marxallada ka qayb qaadashada waxbaridda.
- ☐ Marxallada hirgelinta waxbaridda.

Indha-indhayntu waa marxalad lagu falanqeeyo xaaladda waxbaridda si loo ogaado baahiyaha waxbarashada bare-ardayga. Marxaladani waxa ay ka kooban tahay qeexitaanka, mabda'a iyo habraaca indha-indhaynta. Sidoo kale, waxa si faahfaahsan loogu sharxayaa qaabka qorshaynta, fulinta iyo qiimeynta indha-indhaynta waxbarashada, kuwaas oo dhammaantood lagu sharxayo qaabdhismeedka marxallada indha-indhaynta.

Marxallada ka qayb qaadashadu waxa ay muujinaysaa doorka ay macallimiintu ku leeyihiin habka waxbaridda. Marxaladani waxa ay ka kooban tahay qeexitaanka, qorsheynta, hirgelinta iyo qiimaynta ka qayb qaadashada iyo jawaab celinta. Mabaadi'da waxbarashada iyo tilmaamaha marxaladdaha ka qayb-qaadashadu waxa ay hagayaan waxqabadyada ka dhaca gudaha fasalka iyo banaankiisaba, iyaga oo kobcinaya fahamka, firfircoonida iyo kaqaybgalka macallimiinta habka waxbaridda.

Ugu danbayn, marxallada hirgelintu waa fulinta qorshaha waxbarashada, iyada oo la adeegsanayo hababka ugu wanaagsan ee lagu qiimeeyo waxqabadka bare-ardayga.

Marxaladan waxa ay ka kooban tahay qeexitaanka, mabda'ayada, anshaxa xirfadda waxbaridda, aaladaha isqiimeynta iyo liisaska hubinta hawlaha wax. Fahamka saddexdan marxaladood waxa ay muhiim u yihiin kor u qaadida iyo horumarinta tayada waxbarashada iyo daboolidda baahiyaha ardayda.

6.2 Ujeeddooyinka Cutubka

Dhammaadka cutubkan bare-ardyagu waxa uu awood u yeelan doonaa in uu:

- ☐ Qeexo marxaladaha waxbaridda tababarka macallimiinta, sida indha-indhaynta, ka qayb qaadashada iyo hirgelinta.
- ☐ Sheego waxyaabaha ay ku kala duwan yihiin saddexda marxaladood ee waxbaridda.
- ☐ Sharxo mabda'a geeddi socodka indha-indhaynta.
- ☐ Isticmaalo noocyada kala duwan ee qorsheynta.
- ☐ Adeegsado habraacyada loo maro hirgelinta marxallada indha-indhaynta.
- ☐ Sheego mabda'a lagama maarmaanka u ah marxaladda ka qayb qaadashada.
- ☐ Is barbardhig ku sameeyo sida ay u kala muhiimsan yihiin mabaadi'da marxaladda ka qayb qaadashada.
- ☐ Sameeyo qorshe lagu hagayo marxaladda ka qayb qaadashada.
- ☐ Sheego marxaladda hirgelintu waxa ay kaga duwan tahay marxaladdaha kale.
- ☐ Falanqeeyo qaar kamid ah mabaadi'da marxaladda hirgelinta.
- ☐ Adeegsan karo qaababka kala duwan ee loo qiimeeyo marxaladda hirgelinta.

6.3 Tasmada Cutubka

6.1 Horudhac

6.2 Ujeedooyinka Cutubka

6.3 Tasmada Cutubka

6.4 Qeexidda Marxaladdaha Waxbaridda Tababarka Macallimiinta

6.5 Mabda'yada Waxbarasho iyo kuwa Cilmi-nafsiga ee geeddi-socodka Indha-indhaynta Waxbaridda

6.6 Tusmooyinka Geeddi-socodka Indha-indhaynta

6.6.1 Qaabka Qorshaynta Indha-indhaynta

6.6.2 Qaabka Fulinta Indha-indhaynta

6.6.3 Qaabka Qiimaynta Indha-indhaynta

6.7 Habraacyada Geeddi-socodka Indha-indhaynta Waxbaridda

6.8 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.8.1 Qeexitaanka Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.8.2 Nidaamka Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.8.2.1 Qorshaynta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.8.2.2 Hirgelinta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.8.2.3 Qiimaynta Ka Qayb Qaadashada Iyo Taxliilinta Jawaabcelinta Waxbaridda

6.9 Mabaadi'da Waxbarashada iyo Cilmi-nafsiga Marxaladda Ka Qayb Qaadashada

6.10 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.10.1 Qaabka Looga Qayb Qaadan Karo Waxqabadyada Ka Dhaca Fasalka Gudihiisa

6.10.2 Qaabka Looga Qayb Qaadan Karo Waxqabadyada Ka Dhaca Fasalka Bannaankiisa

6.10.3 Qaabka Qorshaynta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.10.4 Qaabka Fulinta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.10.5 Qaabka Qiimaynta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.11 Marxaladda Fulinta Waxbaridda

6.11.1 Qeexidda Marxaladda Hirgelinta Waxbaridda

6.11.2 Tilmaamo Guud oo Hordhac u ah Marxaladda Fulinta
Waxbaridda

6.12 Mabaadi'da Marxaladda Hirgelinta Waxbaridda

6.13 Qaabka Qiimaynta Marxaladda Fulinta

6.14 Anshaxa Xirfadda Macallinimada

6.15 Aaladaha Isqiimeynta Marxaladda Fulinta

6.15.1 Liisaska Hubinta Hawlaha Aan Waxbarashada Ahayn

6.15.2 Liiska Hubinta Waxqabadyada Fasalka Dhexdiisa 124

6.16 Aalladaha Kormeeraha/Maamuluhu Ku Qiimeeyaan Waxbaridda

6.4 Qeexidda Marxaladda Indha-indhaynta Waxbaridda

Waxqabadka 6.1

Weydii bare-ardayda haddii ay feker ka haystaan marxaladda Indha-indhayn

Indha-indhaynta waxbaridu waa geeddi-socodka xaaladaha waxbaridda, hagista, waxqabadyada fasalka dhexdiisa iyo banaankiisaba ka dhaca ee ay sameeyaan barayaasha, ardayda iyo maamulayaasha dugsiyadda, waana marxallad muhiim u ah tababarka macallinimada. Ujeedka laga leeyahay marxalladan waa u diyaarinta bare-ardayga si uu u guto waajibaadka laga doonayo. Sidoo kale waxa looga golleeyahay in uu fahmo baruhu meelaha uu ku wanaagsan yahay iyo meelaha uu u baahan yahay in laga horumariyo si loo dhiirigeliyo hal abuurka bare-ardayga.

6.4.1 Fekradaha ugu Muhiimsan ee Qeexidda Marxaladda Indha-indhaynta Waxbaridda

- Indha-indhayntu waa geeddi-socodka togan ama taban ee la xiriira waxyaabaha ka dhacaya goobaha waxbarashada.
- Indha-indhayntu waxa ay ka mid tahay hababka lagu ogaado, go'aanna looga gaaro heerka fahamka bare-ardayga.
- Ujeedooyinka laga leeyahay indha-indhayntu waa in lagu ogaado meelaha bare-ardaygu ku wanaagsan yahay si loo dhiirigeliyo, iyo meelaha u baahan in laga taageero si loo horumariyo xirfadiisawaxbaridda.
- Indha-indhaynta waxa loo sameeyaa si loo gaaro ujeedooyinka baris barashada.

Waxa aan soo baranay qeexitaanka marxaladda indha-indhaynta waxbaridda, haddaba waxa is weydiin leh maxay tahay qaybaha indha-indhaynta waxbaridda ee tababarka macallimiinta. Geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridda waxa ay ka kooban tahay qodob dhowr ah oo midkasta leeyahay nidaam iyo qaybo u gaar ah.

Jaantuska 6.1: Qaybaha Geeddi-socodka Marxaladda Indha-indhaynta

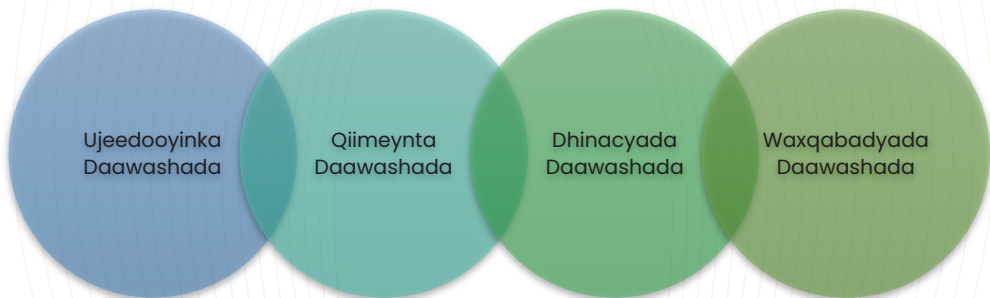

Sida uu muujinayo jaantuska kor ku xusan, geeddi-socodka marxaladda indha-indhaynta waxbaridda waxa uu ka kooban yahay saddex qaybood: Qorshayn, hirgelin iyo qiimayn kuwaas oo mid walba door muhiim ah ka ciyaaro horumarinta tayada waxbaridda.

6.4.1.1 Qorshaynta Daawashada Waxbaridda

Qorshaynta indha-indhaynta waxbariddu waa marxaladda lagu go'aamiyo dhammaan qorshayaasha iyo diyaargarowga lagu go'aamiyo sida loo qaban doono hawlaha waxbaridda ee ka socda dugsiga tababarka. Sidaa darteed qaybtani waxa ay tiir dhexaad u tahay habka indha-indhaynta, waxaana lagu saleeyaa afar qodob oo aasaas ah, sida lagu muujiyey jaantuska 6.2.

Jaantuska 6.2: Qorshaynta Daawashada Waxbaridda

Geeddi-socodka qorshaynta indha-indhaynta waxbaridu waxa ay ka kooban tahay afar qaybood, sida lagu muujiyey jaantuska 6.2 ee kor ku xusan. Qayb kasta waxaa hagaya mabda'yo barbarian iyo cilmi nafsii ah, kuwaas oo saldhig u ah fahamka qorshaynta. Tusaalooyinka qorshaynta waxbaridda waxa aan si faahfaahsan ugu soo bandhigi doonaa qaybaha soo socda ee cutubkan.

6.4.1.2 Hirgelinta Daawashada Waxbaridda

Hirgelinta indha-indhaynta waxbaridu waxa ay tilmaamaysaa hirgelinta qorshayaashii horay loo diyaariyey ee la xiriiyay indha-indhaynta hawlaha waxbarasho ee ka dhacaya dugsiga lagu tababarayo. Haddaba, sida lagu muujiyey jaantuska hoose ee 6.3, geeddi-socodka qaybaha hirgelinta indha-indhaynta waxbaridu waxaa loo qaybiyey afar qaybood oo waaweyn.

Jaantuska 6.3: Hirgelinta Indha-indhaynta Waxbaridda

Marxaladaha afarta ah ee aan kusoo xusnay jaantuska sare, mid kasta waxa ay leedahay shuruudo muhiim u ah hirgelinta, iyada oo si faahfaahsan loogu sharxi doono qaybaha hirgelinta cutubkan ee soo socda. Bare-ardaygu waxa uu horay u soo bartay geeddi-socodka qorshaynta iyo qiimaynta indha-indhaynta waxbaridda. Sidaa darteed, qaybtan waxa aan diiradda saari doonnaa hirgelinta indha-indhaynta waxbaridda, si loo dhamaystiro fahamka dhammaan marxaladaha muhiimka ah ee qorshaha tababarka.

6.4.1.3 Qiimaynta Daawashada Waxbaridda

Qiimaynta indha-indhaynta waxbaridu waxa ay tilmaamaysaa in la qiimeeyo tayada iyo habsami u socodka waxbaridda ka hor iyo kadib, iyada oo la eegayo doorka barayaasha, ardayda, maamulayaasha iyo bare-ardayga laftiisa. Qiimayntu waxa ay fursad siinaysaa in la ogaado meelaha ay ku wanaagsan yihiin iyo meelaha ay u baahan yihiin in laga horumariyo, si kor loogu qaado heerka waxbarashada ee dhammaan ka qayb galayaasha.

Jaantuska 6.4: Qiimaynta Daawashada Waxbaridda

Geeddi-socodka qiimeynta indha-indhaynta waxbaridu waxa ay ka kooban tahay saddex marxaladood, kuwaas oo kala ah; qiimaynta hordhaca ah taas oo la sameeyo kahor indha-indhaynta, qiimaynta dhexe oo la sameeyo inta lagu gudo jiro indha-indhaynta, iyo qiimaynta dhammaadka oo la sameeyo marka indha-indhayntu ay soo dhammaato, sida ku cad jaantuska sare. Mid kasta oo kamid ah marxaladahan waxa ay leedahay shuruudo iyo habraacyo gaar ah si loo xaqiijiyo in ay qiimayntu noqoto mid dhammaystiran oo waxtar leh. Sidaa darteed, qaybaha danbe ee cutubkan ayaan si faahfaahsan ugu baran doonnaa mid kasta oo kamid ah marxaladahan.

6.5 Mabaadi'da Waxbarashada iyo Cilmi-nafsiga ee Marxaladda Indha-indhaynta Waxbaridda

Geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridu waa hawl leh wajiyo kala duwan, kuwaas oo ku salaysan shuruudo iyo mabaadi' u gaar ah. Haddaba, waxa lagama maarmaan ah in la fahmo mabaadi'da waxbarasho iyo kuwa nafsiyeed ee saldhiga u ah habkan, si indha-indhaynta waxbaridu u noqoto mid faa'iido leh. Sidaa darteed, waxa aan halkan diiradda ku saareynaa mabaadi'daas, iyada oo la soo bandhigayo kuwa ugu muhiimsan hababka hirgelinta indha-indhaynta waxbaridda.

Mabda'a Qorsheynta

Maadaama geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridu uu maro heerar kala duwan, waxaa lagama maarmaan ah in si qorhseysan loo dejiyo dhammaan qaybaha uu ka kooban yahay. Marka la qorsheynayo indha-indhaynta waxbaridda waxaa muhiim ah in si cad loo xadido ujeedooyinka laga leeyahay, meelaha xoogga la saari doono, waxqabadyada lagu hirgelin doono inta ay socoto iyo sida loo qiimayn doono natiijada; si loo ogaado in la gaadhay yoolalkii iyo in kale. Qorshaynta waxaa la sameeyaa inta aan la bilaabin indha-indhaynta waxbaridda, waana in uu noqdaa mid qoran si loo helo jihayn cad oo waxtar leh. Haddii aanay suurtagal ahayn in la qoro qorshaha, ugu yaraan waa in macallimiintu ay xasuustaan si ay waxbaridu u noqoto mid nidaamsan oo leh ujeedooyin cad.

Mabda'a Iskaashiga iyo Ka-qaybgalka

Indha-indhaynta waxbaridu waa geeddi-socod leh heerar kala duwan oo is xigxiga. Hawl kasta oo ka kooban heerar iyo geeddi-socodyo kala duwan waxa ay u baahan tahay iskaashi iyo ka-qaybgal dhab ah oo dhexmara dhammaan dadka hawshaasi ka dhexeyso. Haddii aan tusaale u soo qaadano arrintan aan ka hadlayno ee ku saabsan indha-indhaynta waxbaridda, waxaa muhiim ah in xiriir wadashaqeyn iyo iskaashi uu ka dhexeeyo ardayda, bareyaasha, maamulayaasha, bare-ardayga, kormeerihiisa iyo guud ahaan shaqaalaha dugsiga. Iskaashigaasi waa in uu si gaar ah diiradda u saaraa ujeedooyinka iyo habraacyada la xiriira indha-indhaynta hababka waxbaridda ee ka socda goobta waxbarashada, si loo xaqiijiyo in la gaaro horumar muuqda oo ku saleysan wadajir iyo faham wadaag.

Mabda'a Qiimaynta iyo La Socodka

Geeddi-socod kasta, si uu u guuleysto, waxa uu u baahan yahay in si joogto ah loo sameeyo qiimayn, dabagal, kor joogtayn iyo habab lagu ogaan karo heerka horumarka hawl kasta oo la samaynayo.. sidoo kale, waxa iyaduna muhiim ah in si waqtiyeysan loo falanqeeyo haddii ay jiraan caqabado hor taagan socodsiinta hawsha, si xal waara loogu helo. Sidaa si lamid ah, indha-indhaynta waxbaridda ee bare-ardaygu ku samaynayo barayaasha kale, waxa ay u baahan tahay qiimayn joogto ah iyo dabagal, si loo ogaado heerka aqoonta iyo xirfadda ee uu ka kororsanayo.

Qiimayntu waxa ay fududeyneysaa in la fahmo meelaha uu horumar ka sameeyay iyo meelaha uu u baahan yahay taageero dheeraad ah, taas oo ka dhigaysa indha-indhaynta mid leh ujeeddo iyo natiijo wanaagsan.

Mabda'a Jawaab-celinta

Jawaab-celintu waa geeddi-socodka lagu cabbiro laguna ogaado heerka waxbarashada ee uu bare-ardaygu ka gaaray indha-indhaynta waxbaridda barayaasha, si loogu jiheeyo jihada saxda ah loona siiyo talooyinka ku habboon ee uu u baahan yahay. Mabda'ani waxa uu dhiirigelinayaa in bare-ardaygu si ixtiraam iyo qaddarin leh u qaato aragtiyaha iyo talooyinka uu ka helayo barayaal iyo kormeereyaal, si uu horumar ugu sameeyo xirfadiisa macallinimo. Jawaab-celintu waa aalad muhiim u ah kobcinta fahamka iyo horumarinta tayada waxbaridda ee bare-ardayga.

Mabda'a Qorshe Dejinta

Indha-indhaynta waxbaridu waa hab leh qaybo kala duwan, kuwaas oo mid waliba leeyahay ahmiyad gaar ah iyo aragti uu xoogga saaro. Sidaa darteed, waxaa lagama maarmaan ah in habka indha-indhayntu noqdo mid si nidaamsan loo qaabeeyey, iyada oo la eegayo kala horaynta muhiimadda mawduucyadda iyo dhinacyada la fiirinayo. Waxaa lagu taliyaa in qorshaha indha-indhayntu uu ka billawdo waxyaabaha guud, sida aragtida guud ee fasalka, hab-dhaqanka ardayda iyo xiriirka baraha, iyada oo ugu danbeyntiina la gaaro kuwa u baahan falanqeyn dheeraad ah, sida isticmaalka su'aalaha, kala duwanaanta hababka waxbaridda iyo maaraynta waqtiga. Habkan qorshe dejinta ah waxa uu fududeynayaa in ay indha-indhayntu noqoto mid leh ujeeddo cad.

Mabda'a Bini'aadantinimada

Dhammaan waxqabadyada indha-indhanta ee la xiriira ardayda, macallimiinta, iyo maamulayaasha waa in loo fuliyaa si waafaqsan diinta Islaamka, anshaxa iyo dhaqanka suuban ee Soomaalida, qiyamka iyo bini'aadantinimada. Taas macnaheedu waa in la dhawro xuquuqda, karaamada iyo dareenka dhammaan dadka ay saameyneyso indha-indhaynta waxbaridu.

Sidoo kale, waa in ka qaybgalayaasha loola dhaqmaa si ixtiraam leh, iyada oo la hubinayo in habka indha-indhayntu uu noqdo mid cadaalad ah, naxariis leh isla markaana aan wax u dhimaynin xiriirka wanaagsan ee ka dhexeeya dhammaan aadanaha meelkasta oo ay joogaan.

Mabda'a Isgaarsiinta

Inta lagu guda jiro hannaanka indha-indhaynta waxbaridda, waaxaa lagama maarmaan ah in la adeegsado hababka kala duwan ee isgaarsiinta wanaagsan. Isgaarsiintu waxa ay noqon kartaa mid afka ah (hadal), qoraaliyo mid jirka ah sida:wajiga , iyo calaamadaha kale ee muujinaya isfaham iyo xiriir. Isgaarsiinta wanaagsan waxa ay xoojisaa wadashaqaynta, kalsoonida iyo fahamka u dhexeeya bare-ardayga iyo dadka ku xeeran ee uu la falgalayo, taas oo kor u qaadaysa tayada indha-indhaynta, kana dhigaysa mid miradhal leh, hufan, isla markaana leh isfahan iyo wadashaqayn joogto ah.

Mabda'a Halbeegyada

Indha-indhaynta waxbaridu ma hirgeli karto iyada oo aan lahayn sal adag ama aragti cilmiyeed oo sugan. Si qodobkaas looga fogaado, waxaa lama huraan ah in la horumariyo ama la sameeyo mabda'yo waxbarasho, kuwa cilmi nafsiyeed iyo halbeeyo cad oo lagu qiimeeyo habka waxbaridda. Habka indha-indhaynta waa in lagu saleeyaa halbeegyadaas iyo mabaadi'daas si ay u noqoto mid leh miisaan iyo jihayn toosan, taas oo suurto galinaysa in waxbarashada la indha-indhaynayo ay noqoto mid lagu cabbiro si caddaalad iyo hufnaan ah.

Mabda'a Kaadsiiinta Xukunnada Degdegga ah

Bare-ardaygu waa in uu ka fogaadaa ku degdegista go'aannada la xariira hawlaha waxbaridda ee uu indha-indhaynayo. Si uu u sameeyo qiimayn dhab ah oo miisaan leh, waa in uu yeeshaa dulqaad iyo maskax furan, uuna sugo ururinta dhammaan xogaha iyo muuqaalada muhiimka ah kahor inta aan go'aan laga gaarin. Arintani waxa ay xaqiijinaysaa in falaqayntiisa iyo gunaanadkiisu ay ku dhisan yihiin mabda'ayada iyo halbeegyada indha-indhaynta. Qiimayntu marka ay ku dhisan tahay xaqiiqada waxa ay kor u qaadaa tayada waxbaridda ardayga.

Mabda'a Wada-hadalka

Waa arin dabiici ah in ay soo baxaan fekrado iyo aragtiyo kala duwan marka la falanqeynayo hababka indha-indhaynta waxbaridda. Sidaas darteed waxaa bare-ardayga looga baahan yahay in uu ka qayb qaato dooddaha iyo weydiimaha, isla markaana uu codsado faahfaahin ku saleysan mabda'yada iyo halbeegyada hannaanka indha-indhaynta. Haddaba, mid kamid ah tiirarka ugu muhiimsan ee indha-indhaynta waxbaridu waa fahamka iyo oggolaanshaha kala duwanaanshaha aragtiyaha ka dhalankara qiimaynta hababka waxbaridda. Bare-ardaygu waa in uu oggolaadaa in aanay jirin hal aragti oo kaliya oo sax ah, balse ay muhiim tahay in uu dhagaysto, falanqeeyo, oo uu ka dooddo fekradaha ka iman kara macallimiinta, ardayda ama kormeerayaasha. Habkani waxa uu ka caawinayaa in uu fahmo aragtiyaha kala duwan kahor inta aanu go'aan gaarin.

Mabda'a Xorriyadda iyo Mas'uuliyadda

Geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridu kuma salaysna kaliya raacista tilmaamaha iyo talooyinka tababarayaasha, macallimiinta dugsiga iyo hagaha bare-ardayga. Si kastaba ha ahaatee, waxaa muhiim ah in bare-ardaygu xorriyad u helo doorashada waxa uu indha-indhaynayo, sida uu u qabanayo, iyo sidoo kale macnaynta wixii uu arkay si xilkasnimo leh. Xorriyadda waxaa la socda mas'uuliyad buuxda oo laga rabo in uu si dagan u wajaho, si kor loogu qaado tayada tababarka iyo fahamka waxbaridda. Isla markaana waa in uu si firfircoon u aqbalo talooyinka iyo tusaalooyinka dhaxalgalka ah ee uu ka helo dadka khibradda leh, si uu uga faa'iidaysto waaya-aragnimadooda.

6.6 Qaabka Geeddi-socodka Indha-indhaynta Waxbaridda

Qaabka geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridu waxa uu ka kooban yahay saddex qaybood oo muhiim ah: qorshayn, hirgelin iyo qiimeyn. Haddaba, si uu bare-ardaygu si fudud ugu fahmo qaybahan, waxaa la diyaariyey saddex tusmo oo muujinaya tallaabooyinka lagama maarmaanka ah ee qaybkasta, iyada oo la adeegsanayo oraahyo uu bare-ardaygu uga jawaabay *Haa* ama *Maya*. Taas oo ka caawinaysa in uu si firfircoon uga qayb qaato, isla markaana si wanaagsan u fahmo geeddi-socodka indha-indhaynta.

6.6.1 Qaabka Qorsheynta Indha-indhaynta Waxbaridda

Qaabka qorsheynta indha-indhaynta waxbaridda waxaa loogu talagalay in uu bare-ardaygu si feejigan u akhriyo oraahyada hoos ku xusan, kadibna uu qiimeeyo ficilladiisa. Meelaha loogu talagalay waa in uu ku calaamadeeyaa “haa” oraahyada ka turjumaya waxyaabaha uu sameeyo ama uu qorshaynayo in uu sameeyo. Sidoo kale, kuwa aanu weli sameynin waxa uu ku calaamadinayaa “maya”, si uu uga fekeru muhiimadooda. Waxaa muhiim ah in bare-ardaygu tixgeliyo oraahyada uu “maya” ku qoray, kana qaato kuwa mudan in uu hirgeliyo mustaqbalka si uu u horumariyo xirfaddiisa indha-idhaynta.

Jadwalka tusmooyinka qorshaynta, hirgelinta iyo qiimaynta indha-indhaynta waxbaridu, waxa ay ku lifaaqan yihiin tixraaca buuggan xagiisa danbe.

Tilmaamaha hoos ku xusan waxa ay muhiim u yihiin in bare-ardaygu uu tixgeliyo, inta aanu bilaabin buuxinta jadwalka qorshaynta indha-indhaynta:

- ☐ Waa in uu akhriyo tusmooyinka dhawr jeer si uu u fahmo oraahyada ku qoran.
- ☐ Waa in uu raaco habraaca saxda ah ee tusmooyinka.
- ☐ Tusmooyinka waxaa loo sameeyay in lagu baraarujiyo bare-ardayga arrimaha muhiimka u ah qorshaynta indha-indhaynta, sidaa darteed looma baahna in lala wadaago cid kale sida, dugsiga tababarka, haddii aanay si gaar ah u codsanin.
- ☐ Waa in loo adeegsadaa tusmooyinkan si loogu fududeeyo diyaarinta qorshaynta indha-indhaynta waxbaridda, iyada oo marwalba niyada lagu hayo in hawl kasta ay leedahay ujeeddo, nuxur, dhinacyo, waxqabadyo iyo qiimeyn la jaanqaadaysa.
- ☐ Oraahyada ku jira jadwalka waxaa loo kala saaray afar qaybood, si ay bare-ardayga ugu fududaato fahamka iyo daba-galka qorshaha waxbaridda.

6.6.2 Qaabka Hirgelinta Indha-indhaynta Waxbaridda

Jadwalka tasmada hirgelinta indha-indhaynta waxbaridda waxa aad ka helaya lifaaqa buuggan xagiisa danbe.

6.6.3 Qaabka Qiimaynta Indha-indhaynta Waxbaridda

Jadwalka tasmada qiimaynta indha-indhaynta waxbaridda waxa aad ka helaysoo lifaaqa buuggan xagiisa danbe.

6.7 Habraacyada Geeddi-socodka Indha-indhaynta Waxbaridda

Marxaladda koowaad ee baraarujinta iyo qaababka loogu talagalay qurxinta indha-indhaynta waxbaridu, waxa ay muhiim u yihiin fahamka habraacyada loo maro baraarujinta hagaha tababarka bare-ardayga. Haddaba, habraacyadani waxa ay ka koobnaan karaan tallaabooyin muhiim ah oo u baahan in si taxaddar leh loo raaco si loo gaaro natiijooyin waxtar leh. Habkani waxa uu kor u qaadaya tayada waxbarashada ee loo marayo indha-indhaynta, waana sida tan:

1. Tababarka macallimiinta waxaa la hirgeliyaa sanadka ugu danbeeyaa ee ardayda kulliyada waxbarashada ama marka loo baahan yahay in barayaal loo tababaro arday aan ka iman kulliyada waxbarashada. Sida caadiga ah, qayba aragtida iyo qaybta hawlgalka ee tababarka macallimiintu way wada shaqeeyaan, iyada oo qiyaas ahaan waqtiga ugu badan la siiyo qaybta hawlgalka.
2. Marxaladaha qaybta baraarujinta tababarka macallimiinta waxaa loo qaybiyaa saddex qaybood:
 - i. Marxaladda indha-indhaynta, oo loo qoondeeyey 15 saacadood.
 - ii. Marxaladda ka qayb-qaadashada, oo loo qoondeeyey 15 saacadood.
 - iii. Marxaladda dabaqidda rasmiga ah, oo loo qoondeeyey 30 saacadood.
3. Waa in loo qoondeeyaa hal asbuuc qaybta indha-indhayntu soconayso, iyada oo maalin kasta lagu bixiyo saddex (3) saacadood.
4. Bare-ardaygu waa in uu isbuuca ka horreeya dabaqidda aqrinta si gaar ah diiradda u saaraa saddexda qaybood ee indha-indhaynta: waxbarashada, fasalka iyo kuwa aan fasalka ahayn.

5. Dugsiyada martigelinaya tababarka waa in lagu doortaa si waafaqsan habraacyada ay dejisay jamacadda ama hay'adda hoggaaminaysa tababarka.
6. Masuulka qorshaha tababarka ee ka socda jaamacadda ama hay'adda tababarka hogaaminaysa waa in uu booqasho indha-indhayn ah ku tagaa dugsiga tababarku ka dhici doono hakor imaanshaha bare-ardayga, kadibna la kulmaa maamulaha, una caddeeyaa ujeeddada booqashada, iyada oo la raacayo habraacyada dejisan. Sidoo kale, waxaa muhiim ah in la isla meel dhigo habraaca shaqada iyo in qofka soo dhaweynaya bare-ardayga uu helo xogta xiriirka iyo matalaadda ardayga.
7. Indha-indhaynta ku billow fiirsashada aan ahayn fasalka iyo midda waxbarashada, adiga oo si fiican u akhrinaya qaabka koowaad. Kadibna diyaari qorshe shaqo oo qeexaya asbuucyada, maalmaha iyo xiisadaha. La wadaag qorshahaas macallinka ama maamulaha, kana wada hadla kaalinta uu mid kastaa ku leeyahay geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridda.
8. Qaababka kor ku xusan waxaa loo diyaariyey si ay kuu hagaan inta aad indha-indhaynayso waxbaridda, sidaa darteed waa in aad si dhab ah u adeegsataa mar walbana dib ugu noqotaa.
9. Ka qayb qaadashada waxbaridda waa in la sugaa illaa inta si buuxda loo dhammaystirayo marxaladda indha-indhaynta.
10. Indha-indhaynta waxbarashada ee fasalka dhexdiisa ah waa mid kamid ah marxaladdaha ugu muhiimmsan, waxa ayna si weyn uga qayb qaadataa horumarinta tababarka. Sidaas darteed, waa in fiiro gaar ah loo yeeshaa, iyada oo aan kuwa kale la dayacaynin.
11. Waxaa kale oo aad heli kartaa filimo la xariira waxbaridda iyo barbaarinta carruurta, gaar ahaan qaybta daawashada. Qorshahaaga ku darso in aad daawato filimadaas.

12. Waxaa laga digayaa in aad aragtiyo ama go'aano la xiriira hawlaha waxbaridda sameyso, waxa aad xasuusataa in aad ku jirto marxaladdii bilowga. Su'aalahaaga iyo faahfaahintaadu waa in ay ku koobnaadaan daawashada iyo cidda ay khuseyso kaliya.
13. Dadaalkaaga la xariira tababarka macallinimo oo dhan ku wajah maaddada takhasuska kuu ah.
14. U adeegso aragtiyaha iyo xogaha kala duwan ee ku jira qaybta aragtida ee maaddada takhasuskaaga ah, si aad u kobciso fahamkaaga iyo tayada tababarka.
15. Ugu danbeyn markaad dhammaan habraacyada fiirsashada sida ugu habboon u fahamto, billow malxaladda xigta ee ka qayb qaadashada waxbaridda.

6.8 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.8.1 Qeexitaanka Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Waxqabadka 6.2

Waa maxay muhiimadda ay leedahay marxaladda ka qayb qaadashadu?

Marxaladda ka qayb qaadashadu waa tallaabo muhiim ah oo bare-ardaygu fursad u helo in uu si ficil ah u hirgeliyo aqoontii iyo xirfadihii uu baranayey muddo dheer, gaar ahaan kuwa la xiriira hababka waxbaridda iyo barashada. Waa marxalad u baahan in si nidaamsan loo qorsheeyo, loo fuliyo, loona qiimeeyo. Inta lagu jiro hirgelinta marxaladdan, bare-ardaygu waxa uu helayaa taageero joogto ah oo uga timaadda macallimiin, kormeerayaal iyo shaqaale kale oo fududeeya adeegsiga agabka baris-barasho, si loo xaqiijiyo horumar waara.

Marxaladda ka qayb qaadashadu waxa ay bare-ardayga siisaa fursad uu si ficil ah ugu dabaqo aqoontii uu horay u soo bartay, isaga oo gudanaya masuuliyada

waxbaridda, sidoo kalena helaya waaya-aragnimo iyo jawaab celin horumarinaysa hab-dhaqankiisa macallinimo, sidaa darteed waa marxalad muhiim u ah kobcinta xirfaddiisa, kalsoonidiisa shaqo iyo diyaarintiisa ka qayb noqoshada goobaha waxbarashada.

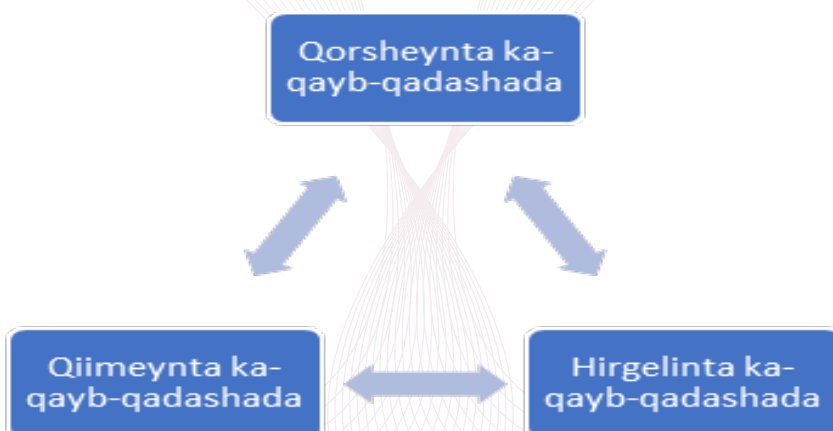
6.8.2 Nidaamka Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Waxqabadka 6.3

Weydii ardayda in ay ka dooddaan farqiga u dhexeeya qorshaynta, fulinta iyo qiimaynta marxaladda ka qayb qaadashada.

Tababarka macallinimo waa nidaam dhammeystiran oo ka kooban agab, taageero, habraacyo, natiijooyin iyo miradhal. Marxaladdaha indha-indhaynta, ka qayb qaadashada iyo fulinta dhammaystiran ayaa qayb ka ah nidaamkan, iayda oo mid kasta ay leedahay yoolal iyo ujeedooyin gaar ah oo lagu kobcinayo xirfadda bare-ardayga. Marxaladda ka qayb qaadashau gaar ahaan waa fursad uu bare-ardaygu si toos ah ugu dabaqo aqoontii iyo waayo-aragnimadii uu bartay, isla markaana uu ku horumariyo xirfadda macallinimo isaga oo ka faa'iidayasanaya fursadaha waxbaridda. Qaab dhismeedka marxalladan waxa lagu soo koobay jaantuska hoos ku xusan:

Jaantuska 6.5: Qaab Dhismeedka Marxallada Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

6.8.2.1 Qorshaynta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Qorshayntu waa tallaabo muhiim ah oo u suurtagelinaysa in uu bare-ardaygu si wadajir ah ula shaqeeyo macallinka iyo kormeeraha dugsigu, si loo xaqiijiyo in casharka si hufan, habaysan oo turxaan-baxsan loogu dhigo ardayda. Sidoo kale, qorshayntu waxa ay fursad siinaysaa bare-ardaygu in uu dejiyo hawlo waxbarashomoo ka baxsan fasalka, kuwaas oo xoojinaya kartidiisa ku aaddan sameynta qorshayaal dhammaystiran oo isku xidhan. Hadaafka hawshan qorshaynta ayaa ah in bare-ardaygu tababarto, una bislaado dejinta iyo hirgelinta qorsheyaal waxbarasho oo tayo leh. Sidaa darteed, waxaa laga filayaa in uu kasbado xirfado dhawr ah oo ay kamid yihiin:

- ☐ Dejinta ujeedooyinka casharka.
- ☐ Xaddeynta baaxadda iyo xudduuda casharka.
- ☐ Dejinta istaraatiijiyadaha ku habboon baris-barashada.
- ☐ Hagaajinta hababka waxbaridda ee ardayda, ha ahaato mid shaqsiyadeed ama mid kooxeed.
- ☐ Jaan'goynta waqtiga loogu talagalay casharka.
- ☐ Doorashada goobta ama deegaanka waxbarashada oo ku habboon gaaritaanka ujeedooyinka casharka, iyada oo la adeegsanayo agabka waxbaridda iyo fursadaha dugisga ka jira.
- ☐ Qiimaynta kasoo baxday miradhalka hawsha baris-barashada.
- ☐ Helitaanka falcelin lagu saxo caqabadaha iyo meelaha gaabiska lagala kulmo.

6.8.2.2 Hirgelinta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Hirgelinta ka qayb qaadashada lagu fuliyo marxaladdan tababarka macallinimo waxa ay fursad u tahay bare-ardayga in uu si toos ah u barto una horumariyo xirfadaha lahamaa maarmaanka u ah shaqada waxbaridda. Ujeeddadu waa in uu kasbado karto, faham iyo waayo-aragnimo la taaban karo iyada oo diiradda la saarayo xirfadaha soo socda:

- ☐ Doorashada istaraatiijiyad lagu nidaamiyo habka ugu fiican ee ardayda wax lagu bari karo.

- ❑ Doorashada istaraatiijiyad u suurtagelinaysa ardayda in ay isku xiraan waxyaabaha ay horay u soo bartaan iyo waxyaabaha cusub ee ay hadda baranayaan.
- ❑ Jaan'goynta waqtiga ay u baahan tahay hawl kasta oo kamid ah hawlaha waxbarashada.
- ❑ Go'aaminta goobta ugu habboon ee lagu qaadano casharka iyo habka loo agaasimayo waxbarashada.
- ❑ Doorashada iyo taabbagelinta istaraatiijiyadaha ku habboon sida, soo bandhigidda, su'aalo weydiinta iyo falanqaynta dooddaha.

Qodobada kor ku xusan waxa ay muujinayaan xiriiirka adag ee ka dhexeeya qaybaha waxbarashada, maadaama doorashada istaraatiijiyadda casharku ay si toos ah u saamayneyso nidaamka ardayga, xulashada agabka waxbarashada iyo qaabka ugu habboon ee loo adeegsado hababka baris-barashada.

6.8.2.3 Qiimaynta Ka Qayb Qaadashada Iyo Taxliilinta Jawaab-celinta Waxbaridda

Qiimayntu waa is-bar-bardhigga u dhexeeya habdhaqanka waxbarasho ee ardayga iyo heerka laga filaayay, iyada oo lagu ogaanayo heerka guusha laga gaaray istaraatiijiyadihii la adeegsaday. Haddii natiijooyinka ardaydu ay la jaanqaadi waayaan habdhaqankii laga filaayay, waxaa lagama maarmaan ah in dib u habayn lagu sameeyo istaraatiijiyadda waxbaridda.

Dejinta ujeedooyinka casharadu waxa ay fududeyneyaan doorashada istaraatiijiyadda saxda ah, iyada oo la hubinayo in miradhalka casharadu noqdaan kuwo ku habboon. Hababka qiimayntu waxa ay door muhiim ah ka qaataan baris-barashada, waxa ayna ka caawiyaan bare-ardayga iyo macallinka la shaqeynaya in ay si joogto ah u la socdaan horumarka waxbarashada. Sida qiimaynta wax lagu dhisayo, taas oo horumarisa waxbaridu inta ay socoto, halka qiimaynta gabagabada lagu qiimeeyo natiijada guud. Ugu dambeyn, isqiimeynta iyo falcelinta wax dhisaysa waa aalado muhiim u ah in la gaaro yoolalka waxbarasho ee la higsanayo.

Halbeegyada lagu cabbiro qiimaynta aqoonta bare-ardaygu kasbaday waxaa kamid ah:

- ❑ Heerka aqoonta cusub ee uu bare-ardaygu bartay iyo sida ay ula jaanqaadayso baahiyaha shaqsiyadeed.
- ❑ Heerka khibrada uu helay inta uu kuguda jiray baris-barasho
- ❑ Heerka faa'iidada uu ka helay maalgashigii uu sameeyay sida, waqti, dadaal iyo dhaqaale; marka loo eego wax soosaarka waxbarasho ee uu kasbaday.

S loo xoojiyo horumarka bare-ardayga isla markaana loo gaaro yoolalka waxbarida, waxaa loo baahan yahay in macallinka iyo kormeeraha maadada tababarku ay si firfircoon uga faa'iidaystaan jawaab-celinta. Haddaba, jawaab-celintu waa in ay noqotaa mid wax dhisaysa, sax ah, isla markaana dhiirigelineysa, iyada oo loo marayo habab kala duwan oo la jaanqaadi kara duruufaha iyo baahida bare-ardayga. Si arrintan loo xaqiijiyo, waa in la adeegsadaa hababkan soo socda:

- ❑ In la xakameeyo meelaha gaabiska keenay ee sababay in natiijooyinka qiimaynta ka soo baxay aanay gaarsiisneyn heer la aqbali karo.
- ❑ In la qeexo noocayda miradhalka loo baahan yahay iyo isbedellada ay tahay in la sameeyo si loo gaaro yoolalka waxbarashada, iyada oo la ilaalinayo in aan waqti, dadaal iyo dhaqaale badan lagu lumin.
- ❑ In la caddeeyo agabka loo adeegsado baris-barashada, si kor loogu qaado tayada waxbarashada.

6.9 Mabaadi'da Waxbarashada iyo Cilmi-nafsiga Marxaladda Ka Qayb Qaashada Waxbaridda

Marxaladda ka qayb qaashadu waxa ay saleysan tahay mabaadi'da aasaasiga ah ee waxbarashada, kuwaas oo hagaya habka baris-barashada si loo gaaro natiijooyin wax-ku-ool ah. Mabda'ayadan ayaa door muhiim ah ka qaata tayaynta waayo-aragnimada bare-ardayga. Sidaa darteed, waa in si gaar ah loo ilaaliyo, loona dabaqo inta lagu jiro marxaladdan muhiimka ah. Mabaadi'daas waxaa lagu soo koobi karaa sida soo socota:

Mabda'a Qorshaynta

Mabaadi'da aasaasiga ah ee marxaladda ka qayb qaadashada waxaa ka mid ah: in si cad loo go'aamiyo ujeeddooyinka la doonayo in la gaaro, in la qeexo qaybaha iyo waxyaabaha marxaladdan ka kooban tahay, iyo in si xeel dheer loo doorto istiraatiijiyadaha iyo agabka ku habboon hirgelinteeda.

Mabda'a Iskaashiga

Waa lama huraan in marxaladda ka qayb qaadashada lagu guto iyada oo lala kaashanayo dadka kale ee hawl wadaaga ah, isla markaana lagu qabto jawi wanaagsan oo ku dhisan is ixtiraam iyo wada shaqeyn. Sidoo kale, waxaa muhiim ah in hawlaha lagu fuliyo niyad wanaagsan, firfircooni iyo anshax sare oo ka tarjumaya dabeecadda iyo xirfadda macallinimada.

Mabda'a Dhiirigelinta

Waa muhiim in aad si joogto ah u dhiirrigeliso shaqadaada macallinimo ee aad ka waddo dugsiga, adiga oo si taxaddar leh uga fiirsanaya kala duwanaanshaha baahiyaha ardayda, maadaama ay ka yimaadeen deegaano kala geddisan oo leh duruufo iyo baahiyo kala duwan, taas oo u baahan hab-gaar ah oo loo dhiirrigeliyo xaaladahooda.

Mabda'a Ka Faa'iideysiga Mushkiladaha

Marxaladda ka qayb qaadashadu waa fursad muhiim ah oo bare-ardaygu uga faa'iideysan karo mushkiladaha uu la kulmo, isaga oo cashar ka baran kara. Waxaa muhiim ah in aad falanqeyso sababaha keena mushkiladaha, kala saarto noocyadooda, isla markaana aad soo bandhigto sidii xal loogu heli lahaa. Habkan wuxuu kor u qaadaa fahamkaaga xirfadeed, wuxuuna kaa caawinayaa in aad yeelato karti lagu maareeyo caqabadaha dhabta ah ee nolosha waxbaridda.

Mabda'a Wadaaga Waaya-aragnimada

Inta lagu jiro marxaladda ka qayb qaadashada, waa muhiim in adiga iyo ardaydu aad wadaagtaan khibradaha. Wadaaggaas wuxuu ka caawinayaa ardayda in ay helaan fahan qoto dheer oo ku saabsan waxbarashada, adigana wuxuu kuu yahay fursad aad ku qiimayso fahamkooda iyo baahiyahooda.

Habkan waxaa lagu hirgelin karaa iyada oo la agaasimo doodo qorsheysan oo waqtiyeysan, ardayduna ay uga qayb qaataan iyaga oo koox koox ah, taas oo sare u qaadaysa ka-qaybgalka iyo fahamka guud ee casharka.

Mabda'a Taabbagelinta

Waa in aad ka faa'ideysataa fursadda tababarka macallinnimo si aad u taabageliso dhammaan mabaadi'da iyo aragtiyaha aad baratay. Aragtiyahan waa in si furan loo dhaqan galiyo, iyada oo la tixgelinayo duruufaha ka jira goobta waxbarashada. Sidoo kale, waa muhiim in la tijaabiyo aragtiyahaas, iyada oo hadba la dooranayo hab la bedeli karo haddii habka la doortay uu noqon waayo mid miradhal ah.

6.10 Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Ka qayb qaadashadu waa geeddi-socod muhiim ah, waxaana lagu saleeyaa saddex heer oo kala ah; qorshaynta, fulinta iyo qiimaynta. Waxa ay ka dhici kartaa gudaha fasalka ama bannaankiisa, iyada oo lagu hawlgalo habab kala duwan oo kor u qaada firfircoonida ardayda. Qaybtan waxa aan ku baran doonaa dhawr hab oo tilmaamaya qaababka kala duwan ee ka qayb qaadashada waxbaridda, si loo fahmo sida ugu habboon ee ardayda loo dhiirigeliyo si ay uga qayb qaataan waxqabadyada.

6.10.1 Qaabka Looga Qayb Qaadan Karo Waxqabadyada Ka Dhaca Fasalka Gudihiisa

Aqri qaybaha ay ka kooban yahay tasmada soo socota ee ku saabsan ka qayb galka waxqabadyada ka dhaca gudaha fasalka. Waxa aad ku qortaa "*Haa*" meelaha ku beegan waxyaabaha aad hoaray u qabatay ama aad qorshaynayso in aad qabato. Sidoo kale, waxa aad ku qortaa "*Maya*" meelaha ku beegan waxyaabaha aadan weli qabanin.

6.10.2 Qaabka Looga Qayb Qaadan Karo Waxqabadyada Ka Dhaca Fasalka Bannaankiisa

Fadlan si taxaddar leh u akhri qaybaha uu ka kooban yahay jadwalka soo socda ee ku saabsan ka qayb galkaaga waxqabadka ka dhaca fasalka bannaankiisa. Oraahyada hortooda ku qor “Haa” waxyaabaha aad qabatay ama aad qorshayneeyso in aad qabato, ama “Maya” haddii aadan qabanin.

Tusmadan waxaa loo sameeyay si ay kuugu baraarujiso muhiimadda ka qaybgalka hawlaha fasalka bannaankiisa, si aad u hesho xog faa’iido leh oo dhammaystiran, taas oo aad adeegsan doonto tababarka macallimiinta.

6.10.3 Qaabka Qorshaynta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Qaybtan waxa ay diiradda saaraysaa qorshaynta ka qaybgalka waxqabadka gudaha iyo bannanka fasalka. Kadib marka aad buuxiso tusmooyinka la xiriira ka qaybgalka hawlaha fasalka, waxaa lagaa codsanayaa in aad buuxiso qaababka la xiriira qorshaynta marxaladda ka qaybgalka. Haddaba, ka qaybgalka noocan ahi waxa uu udub-dhexaad u yahay kobcinta xirfadda macallinka, sidaa darteed waa muhiim in si buuxda loo dhammaystiro habraacyada ku qoran tusmada hoos ku xusan.

6.10.4 Qaabka Fulinta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Kadib markii aad soo buuxisay tusmada qorshaynta marxaladda ka qaybgalka, waxa aad hadda u gudbaysaa buuxinta tusmada marxaladda fulinta. Fadlan si taxaddar leh u akhri tusmada soo socota, adiga oo ku jawaabaya “haa” ama “maya” qayb kasta. Haddii aad ugu jawaabto “maya”, waxa lagama maarmaan ah in aad dib u saxdo qodobkaas, si ugu dambeyn jawaabtu u noqoto “haa”.

6.10.5 Qaabka Qiimaynta Marxaladda Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Hadda waxaan buuxinaynaa qaabka qiimeynta marxaladda ka-qayb-qadashada. Waxad ku qortaa “haa” ku aadka oraahyada aad qabatid, waxaad kalood ku qortaa “maya” kuwa aadan qabanin

6.11 Marxaladda Fulinta Waxbaridda

6.11.1 Qeexidda Marxaladda Hirgelinta Waxbaridda

Marxaladda fulinta waa qaybta ugu muhiimsan ee tababarka bare-ardayga, waxaana loogu talagalay ugu yaraan 30 saacadood oo ka mid ah saacadaha waxbarashada maaddada. Waxa ay sidoo kale ka dhigan tahay 50% qaybta fulinta. Marxaladdan waxa ay ku xigtaa indha-indhaynta iyo ka qayb qaadashada, iyada oo si gaar ah uga duwan labadii hore. Bare-ardaygu wuxuu fursad u helayaa in uu si madax-bannaan u qorsheeyo kadibna hirgeliyo hababka waxbrista ardayda ee gudaha ama bannaanka fasalka. Taas oo kor u qaadaysa kalsoonida xirfadeed iyo kartida hogaamineed ee bare-ardayga goobta waxbarashada.

Marxaladdan hirgelintu waxa ay ka kooban tahay nidaam dhammaystiran oo ay ku jiraan afar tallaabo: qorshe, fulin, qiimayn iyo jawaab-celin. Waa marxalad si cad u qeexaysa mabaadi'dii iyo xirfadihii lagu soo bartay indha-indhaynta iyo ka qayb qaadashada. Ujeeddeedu waa in bare-ardaygu si habsami leh u agaasimo hawlaha waxbaridda ardayga ee gudaha iyo bannaanaka fasalka. Haddaba, si looga faa'iidaysto marxaladdan waxaa muhiim ah in dhammaan dhainacyada masuulka ka ah waxbarashada dugsigu ay taageero buuxda siiyaan bare-ardayga si uu si hufan ugu guto waajibaadkiisa una gaaro guulo muuqda.

6.11.2 Tilmaamo Guud oo Hordhac u ah Marxaladda Fulinta Waxbaridda

Waxqabadka 6.4

Bare-arday ahaan, waa maxay wajibaadka kaa saaran horumarinta waxbarashada?

Mawducan waxa uu bare-ardayga la wadaagayaa tallaabooyin muhiim ah oo uu qaado si uu si hufan oo guul leh u hirgeliyo marxaladda hirgelinta ama fulinta waxbaridda. Tallaabooyinkan ayaa ka caawinaya in uu qorsheeyo, fuliyo, isla markaana qiimeeyo hawshiisa si xirfad leh. Tallaabooyinkaas waxaa ka mid ah:

1. Waxbaridda ha u arkin in ay tahay shaqo lagu caajiso, balse u arag shaqo qiimo leh oo mar walba kobcaysa kuna xiiso gelinaysa.

Dhibaato kasta iyo dhacdo kasta ka qaado fursad waxbarasho oo kobcinaysa garaadkaaga, isala markaana kuu sahlaya in aad gaarto ujeeddooyin muhiim u ah naftaada, ardaydaada iyo bulshadaada.

2. U gudo hawsha waxbarashada si masuuliyad iyo firfircooni leh. Marka aad aqbasho xirfadda waxbaridda iyo magaca macallinimo, waxa aad sidoo kale aqbashay in aad qaadatao doorkii hogaamineed ee baridda, taas oo kugu waajinaysa in aad muujiso hab-dhaqan iyo anshax wanaagsan, adiga oo si daacadnimo leh u gudanaya waajibaadkaaga macallinimo. Waa in aadan mashquulin xilkaaga, si aanay cid kale u buuxin booskaaga.
3. Ka warhay muhiimadda ay leedahay in ardaydu xiiseeyaan waxbarashada. Si taas loo xaqiijiyo, waa in ay arkaan macallinka oo isagu si dhab ah u xiiseynaya hawlaha uu fasalka ka qabto. Marka ay arkaan dadaalka iyo firfircoonida macallinka, si fudud bay u fahmi doonaan faa'iidada waxbarashada. Haddii kale, waxay u arki doonaan waxbarashada mid culus oo ay adag tahay in lagu guuleysto.
4. Ogow in uu waajibka kaa saaran yahay in arday kastaa barto ugu yaraan mabaadi'da, aqoonta, iyo xirfadaha asaasiga ah ee ku cad manhajka, iyada oo aan loo eegaynin awooddiisa iyo heerka diyaargarowgiisa. Macallinimadu waxa ay ka badan tahay shaqo—waa waajib qaran iyo masuuliyad ku wajahan horumarinta jiilka soo kacaya. Sidaas darteed, macallinku waa inuu ardayda fahamsiiyaa faa'iidada waxbarashada, kuna beeraa kalsooni iyo dhiirigelin si ay u gaaraan yoolalkooda nololsha.
5. Waxa aad ula dhaqantaa ardaydaada si shakhsi ah, oo ha ula tixgelin koox ahaan oo keliya. La macaamilka arday kasta si gaar ah waa lagama maarmaan si loo tixgeliyo baahiyaha gaarka ah ee barbaarintiisa iyo horumarkiisa. Hab-dhaqankan waa in si joogto ah loo dabaqaa inta lagu jiro waxbaridda iyo dhammaan hawlaha maalinlaha ah ee ka dhexeeya macallinka iyo ardayga.
6. Tixgeli muhiimadda ay leedahay in aad ku dhiirrato ka hortagga dhibaatooyinka iyo culeysyada inta lagu jiro waxbaridda. Maalin kasta waxa aad la macaamileysaa arday tiro badan oo leh kala duwanaansho

dhanka xiisaha, himilooyinka, iyo dabeecadaha. Sidaas darteed, macallinku waa in uu san filan in waxbaridu tahay shaqo si sahlan ku socota oo aan caqabado lahayn. Bedelkeeda, waxaa laga doonayaa in uu si buuxda ugu diyaargarooobo hawsha, isaga oo adeegsanaya taxaddar, feejignaan, iyo faham bani'aadannimo. Sidoo kale, waa in uu casharrada u gudbiyaa si macquul ah oo u qalma xaaladaha ardayda, isla markaana mar walba maskaxda ku hayaa isbeddelka joogtada ah ee ku iman kara baahidooda iyo dabeecadahooda.

7. Ogoow in aad tahay il aqoon iyo khibrad leh, una baahan tahay isku filnaansho aqooneed oo sare, ha ahaato mid aqooneed ama mid baraarujin ah. Waa in aad aqoontaada u gudbisaa si hufan, dabacsan, oo la jaanqaadaya heerka aqooneed ee ardayda iyo duruufaha markaas jira.
8. Badanaa waxa aad noqotaa qof leh niyad wanaagsan, oo si fudud u fahansan xaaladaha iyo dhacdooyinka maalinlaha ah ee aad la kulanto, adiga oo aan fiirinaynin qofka xaaladda abuuray oo laga yaabo in aad horay ugu taqaanay shakhsiyad xun. Sidoo kale, waxa aad leedahay kalsooni naftaada iyo awoodaada, waxaana muhiim ah in aad ku ilaaliso sharaftaada iyo hab-dhaqanadaada wanaagsan. Waa in aad noqotaa qof u dulqaadan kara dhacdooyinka maalinlaha ah, oo ku dhaqma cadaalad, adiga oo cafis badan muujinaya.
9. Tixgeli in hawlahaaga maalinlaha ah ee dugsigu ay si toogan ama taban u saameyn karaan bulshada kugu xeeran, iyada oo ay ku xiran tahay nooca xiriirka aad la leedahay bulshada iyo kaalinta aad kaga jirto. Sidaas darteed, waxaa muhiim ah in aad la noolaato bulsho u baahan garab istaag, faham, iyo ahmiyad gaar ah. Waa in aad si wanaagsan u dhaqantaa, adiga oo la macaamilaya saaxiibbadaada, macallimiinta, iyo ardaydaada, iyada oo aad ixtiraamayso aragtiyadooda iyo rabitaankooda shakhsiyadeed.

6.12 Mabaadi'da Marxaladda Hirgelinta Waxbaridda

Shaqada wax dhigistu waa hawl inta badan ay ka cabsadaan dad badan, xitaa kuwa la midka ah bare-ardayda. Si loogu guuleysto hawlaha basris-barashada, waxaa lagama maarmaan ah in aad dhawrto mabaadi'da soo socota:

Mabda'a Kala Duwanaanshaha Hababka Gudbinta Casharka

Waa muhiim in marwalba la xasuusnaado in ardayda aqoontooda, baahidooda iyo waaya-aragnimadoodu ay kala duwan tahay, awood ahaan, nafsiyad ahaan, iyo hababka ay wax u fahmaan. Qaar ka mid ah ardaydu waxa ay ku fahmaan habdhigista tooska ah ama muxaadro, halka kuwo kale ay ku fahmaan habdhigista aan tooska ahayn sida doodaha, tartannada ciyaaraha, iyo bandhigyada. Sidoo kale, waxaa jira arday doorbida in way si madax-bannaan wax u bartaan. Sidaa darteed, haddii macallinku adeegsado hal nooc oo keliya, qaar ka mid ah ardaydu waxa ay dareemi doonaan caajis, isla markaana waxa ay ka baxayaan fasalka, taas oo muujinaysa in habka waxbarasho ee la isticmaalay uu fashilmay.

Mabda'a Ku Bilaabista Casharka Su'aalo

Marka aad cashar bilaabayso, waxa habboon in aad ardayda weydiiso su'aalo si aad u ogaatid heerka aqoonta ay u leeyihiin casharka aad rabto in aad dhigto. Isku day in aad xogtooda si kooban u uruuriso oo aad u beddesho macluumaad faa'iido leh. Weydii su'aalo dheeraad ah si aad u xoojiso fahamka, adiga oo ka fogaanaya in aad isla markiiba bixiso sharraxaad, marka laga reebo marka ardaydu la kulmaan wax adag ama mawduuca uu noqdo mid aad uga sarreeya heerka fahamkooda.

Mabda'a Kala Duwanaanta Waxqabadyada Casharka

Kala duwanaanta waxqabadyada casharku waxa ay fursad siisaa in ay ardaydu fahmaan casharka. Si arday walba u helo fursad uu wax ku fahmo, waxaa muhiim ah in waxqabadyada loo qorsheeyo qaab ku habboon kartida iyo xiisaha waxbarasho ee ardayda. Ardaydu way ku kala duwan yihiin sida ay wax u fahmaan, u falanqeeyaan iyo sida ay uga falceliyaan. Sidaa darteed, waa in ay kala duwanaadaan waxqabadyada casharku sida, xasuusin, xog ururin, sharraxaad, tusaaleyaal, leyliyo iyo qiimayn. Sidoo kale, waxa ay noqon karaan kuwo ku saleysan hadal, qoraal ama waxqabad jireed, kuwaas oo taabanaya dhammaan dhinacyada kobaca grashada ardayga, caadifadda iyo dhaq-dhaqaaqa, si loo helo jawi waxbarasho oo ay ka wada faa'iideysan karaan.

Mabda'a Waxbaridda Ardayga Iyada oo Loo Eegayo Awooddiisa

Intii suuragal ah waxaa fiican in macallinkula dhaqmo ardayda qof kasta iyo itaalkiisa. Tusaale ahaan markuu su'aal weydiinayo, marka uu qiimeynayo, marka uu xallinayo mushkiladaha fasalka ka dhex dhaca. Inkastoo ay muhiim tahay in lagu saleeyo wax dhigista arday kasta iyo itaalkiisa, hadana daraasado badan oo lasameeyay waxay muujiyeen wax-tarnimada ay leedahay in ardayda wax wada bartaan gaar ahaan markii qorshe fiican loo dejiyo habka ugu fiican ee wax u wada baran karaan.

Mabda'a Kala Duwidda Hababka Ardayda Loo Dhiirigeliyo

Dhiirigelintu waa laf-dhabarta waxbarashada wnaagsan. Marka aan fahanno in ardaydu kala duwan yihiin, waxa aan u baahanahay in aan adeegsano habab kala duwan si aan u xoojino xiisaha waxbarashada. Waxyaabaha ardayda lagu dhiirigeliyo waxaa kamid ah hadalka, abaal marinta, tartan cilmiyeed ama hawl kooxedyo. Sidaa darteed, kala duwanaantu waxa ay ka dhigtaa fasalka meel ay dhammaan ardaydu ku dareemaan in lagu qiimeeyo waxqabakooda, taas oo kor u qaadda kalsoonida iyo dadaalka ardayda.

Mabda'a Hagidda Horumarinta Hab-dhaqannada Ardayda

Mabda'ani waxa uu saldhig u yahay hab-dhaqanka wanaagsan ee waxbarashada. Macallinku waxa uu door muhiim ah ka qaataa hagidda iyo horumarinta dabeecadaha ardayda, isaga oo tusaale u noqda, si xikmad lehna u hagaya. Iyada oo la adeegsanayo kalgacal, joogteyn iyo Isfahan, ardaydu waxa ay bartaan anshaxa, masuuliyada iyo ixtiraamka, kuwaas oo dhammaantood muhiim u ah waxbarashada iyo wada noolaanshaha bulshada.

Mabda'a Soo Jiidashada iyo Ilaalinta Dareenka Ardayda inta Lagu Jiro Casharka

Marka macallinku casharka dhigayo waxa uu inta badan isku dayaa sidii uu ardayda dareenkooda u soo jeedin lahaa si ay casharka ula socdaan, isaga oo adeegsanaya xeelado kala duwan sida; codkiisa in uu beddelo, su'aalo kedis ah oo furan, sheekooyin xiiso gelinaya ardayda oo casharka la xiriira, iyo waxyaabo la taaban karo si uu ardayda u soo jeediyo. Marka ay ardaydu la socdaan casharka macallinku dhigayo waxa ay noqdaan kuwo firfircoon oo ka qayb qaata waxqabadyada fasalka, isla markaana waxa kobca fahamkooda.

Mabda'a Adeegsiga Luuqad Fudud

Mabda'a adeegsiga luuqad fudud waxa uu macallimiinta ka caawiyaa in ay si wanaagsan isku fahmaan ardayda ay wax barayaan, waxa uuna qayb muhiim ah ka yahay isgaarsiinta, taas oo ku bilaabanta luuqad cad, sahlan oo la fahmi karo. Macallinku marka uu adeegsado erayo fudud, hadal kooban iyo tusaalooyin, waxa ay u fududeysaa in ay ardaydu fahmaan casharka. Luuqadda la jaanqaada heerka waxbarashada ardaydu waxa ay abuurtaa jawi isfaham iyo kalsooni leh, taas oo kor u qaada ka qaybgalka ardayda iyo dhammaan hawlaha waxbarashada.

6.13 Qaabka Qiimeynta Maraxaladda Fulinta

1. Mas'uuliyada qiimeynta marxaladda fulinta waxa ay saaran tahay bare-ardayga isaga oo adeegsanaayo liiska hubinta ee lagu soo bandhigay marxaldii ka qayb qaadashada.
2. Ujeedka qiimeynta uu sameynaayo bare-ardaygu waa in uu ahaadaa mid uu ka helaayo jawaab-celin lagu sixikaro waxyaalaha aad kala kulantid shaqada wax barista ee ka qobsoomeysa fasalka gudihiisa iyo banaankiisa.
3. Natiijooyinka kasoo baxa qiimeynta shakhisga ah iyo jawaab-celinta waxaa lagu tiriyaa hawlaha asaasiga u ah korintaanka xirfadaha baranimo ee bare-ardayga.
4. Bare-ardaygu waa inuu adeegsadaa liiska hubinta ee laguso bandhigay marxaladda ka-qayb-qadashada, sidoo kale ka qayb-qaataa dejinta ama diyaarinta liisas kale oo wax lagu hubinaayo aadna u arkeysid in adeegsigooda tahay mid ku haboon marxaladda fulinta.
5. Waxaa suuragal ah ama la filan karaa in aad noqotid dhammaadk marxaladda fulinta mid awood u leh inuu si wanaagsan u fuliyo xiisadda, awoodna u leh naqdinta hadey jireen wax ka qaldanaay xisadda aad fulisay.
6. Isbedel ku sameey qaababka aad wax u dhigeysid inta lagu guda jiro qiimeynta wax lagu hormarinaayo ee marxaladdan fulinta adiga oo ka faa'ideysanaaya qiimeynta joogtada ah iyo jawaab celinta aad heleysid ee wax lagu saxaayo.

7. Qiimeynta shakhsiga ah waxaa lagu tiriyaa in ay laf dhabar u tahay hawlaha qiimeynta inta lagu guda jiro ka-qayb-qadashda lakin qiimeynta shakhsiga ah meesha kama saareyso ka faa'ideysiga qiimeynta ay kugu sameynaayaan saaxiibada, ama uu kugu sameynaayo macallinka ku kaalmeynaayo, ama uu kugu sameynaayo kormeeraha maadada tababarka macallimiinta.
8. Waxaa waajib ah in qiimeynta kama danbeesta ah ee marxaladda fulinta uu ka koobnaado dhammaan tallaabooyinka gaarka u ah marxaladdan. Haddii si kale loo dhigo; waa in qiimeyntu ka koobnaataa qiimayn lagu sameeynayo qorsheynta iyo fulinta waxqabadyada waxbarashada.

6.14 Anshaxa Xirfadda Macallinimada

Liiska hubinta anshaxa xirfadaha waxbaridda, bare-ardayga waxa uu u adeegsan doonaa qiimeynta qaybaha kala ah; qiimeynta heerka kamid ahaanshihiisa barayaasha xirfadlayaasha ah, heerka joogtaynta xirfadahaas iyo qiimeynta heerka gudashada masuuliyadda saaran.

Waxaad ku qortaa calaamdda (✓) oraahyada cabiraya ra'yigaaga.

Liiska tusmooyinka anshaxa xirfadda macallinimada iyo hubinta xirfadda bare-ardaygu, waxa ay ku lifaaqan yihiin tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

6.15 Aaladaha Isqiimeynta Marxadallada Funlinta

Bare-ardayga waxaa masuuliyad ka saarantahay geeddi-socodyada baris-barasho iyo waajibaadyada kale ee la socda, masuuliyadahaas waxa ay noqon karaan kuwo aan waxbarasho ahayn sida (nidaamin, iyo maamulid), waxa ay noqon karaan kuwa la xariira waxqabadyada ardayda ee fasalka dhexdiisa ama bannaankiisa ah, waxay sidoo kale noqon karaan kuwo la xariira anshaxa xirfadda iyo aqoonteeda.

Sidaas darteed ayaan bare ardayga u soo bandhigaynaa aaladaha (tools) is-qiimeynta ee gaarka u ah dhinacyada masuuliyadaha waxbarasho ee aas aasiga ah ka saaranyihiin.

6.15.1 Liisaska Hubinta Hawlaha Aan Waxbarashada Ahayn

1. Liiska Hubinta Maamulka iyo Xakamaynta Fasalka

Liiska tasmada hubinta hawlaha aan waxbarashada ahayn, gaar ahaan hubinta maamulka iyo xakamaynta fasalka, waxa uu ku lifaaqan yahay tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

Waxqabadka 6.5

Adigoo isticmaalaya liistada qiimeynta kore, qiimey habdhaqannada waxbaridda macalin ama ka badan, kadibna soo koob waxa kaaga soo baxay.

2. Liiska Hubinta Ku Habboonaanta Deegaanka Fasalka

Liiska tasmada hubinta ku habboonaanta deegaanka fasalka, waxa uu ku lifaaqan yahay tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

Waxqabadka 6.6

Adigoo isticmaalaya liistada qiimeynta kore, qiimey deegaanka fasalka aad hadda waxku baranyso, kadibna soo koob waxa kaaga soo baxay.

3. Liiska Kormeerka Agabka Waxbarashada iyo Diiwaannada

Liiska tasmada kormeerka agabka waxbarashada iyo diiwaannadu waxa uu ku lifaaqan yahay tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

Waxqabadka 6.7

Adigoo isticmaalaya liistooyinka kore, qiimey habdhaqamada macalin ama ka badan ee la xariira sida uu u isticmaalo una ilaaliyo agabyada waxbarashada, diiwaannada kala duwan, iyo xakamaynta habdhaqamada ardayda.

6.15.2 Liiska Hubinta Waxqabadyada Fasalka Dhexdiisa

4. Liiska Hubinta Falgalka Fasalka Dhexdiisa

Liiska tasmada hubinta waxqabadyada fasalka dhexdiisa, waxa uu ku lifaaqan yahay tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

Waxqabadka 6.8

Adigoo isticmaalaya liistooyinka kore, qiimey habdhaqamada macalin ama ka badan ee la xariira sida hadalkiisa iyo kan ardaydu iskula falgalaan fasalka dhexdiisa. Kadibna soo koob nuxurka waxa kuu soo baxa.

1. Liiska Hubinta Isqiimaynta Hawlaha La Xiriira Waxqabadyada Guriga ee Ardayga

Liiska tasmada hubinta isqiimaynta hawlaha la xiriira waxqabadyada guriga ee ardayda, waxa uu ku lifaaqan yahay tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

2. Liiska hubinta lagu qiimeeyo hab-dhaqannada waxbarasho ee gaarka ah iyo kuwa guud ee ardayda

Liiska tasmada hubinta lagu qiimeeyo hab-dhaqannada waxbarasho ee gaarka ah iyo kuwa guud ee ardayda, waxa uu ku lifaaqan yahay tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

6.16 Aalladaha Kormeeraha/Maamuluhu Ku Qiimeeyaan Waxbaridda

Waxan soo barannay tiro ka mid ah aaladaha bare-ardaygu ku qiimeeyo waxbaridiisa, markaan waxaan soo bandhigaynaa aaladaha ay suurtagalka tahay in kormeeraha bare-ardayga ama maamulaha dugsigu ku qiimeeyaan waxku ool nimada waxbaridda bare-ardayga.

Aaladda Qiimeyntu waxa ay ka kooban yihiin qaybaha soo socda:

Qaybta 1aad: Xog ama Macluumaad Guud:

Qaybtaan waxa lagu qiimeeyaa magaca macalinka/macalimadda, takhasuska uu soo bartay, xilliga uu shaqada bilaabay iyo macluumaadkii kale oo ay xukumeyso xaaladda markaas taagan.

Qaybta 2aad: Oraahyada Aaladda Qiimeynta

Liiska tasmada aallada kormeeraha ama maamuluhu ku qiimeeyaab waxbaridda, waxa uu ku lifaaqan yahay tixraaca buuggan xagiisa danbe. Fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso.

Qaybta 3aad: Natijada Guud

1. Awoodaha ugu muhiimsan ee macalinka

-
-

2. Dhinacyada uku liito, kuwa ugu muhiiman

-
-

Darajada macalinka waxaa lagu xisaabiyaa iyada oo la soo uk dhammaan darajooyinka ku jira qaanadda qiimaha.

Qiimaynta Cutubka

1. Waa maxay ujeeddada laga leeyahay marxaladda indha-idhaynta ee habka waxbaridda?
2. Qeex nidaamka marxaladda hirgelinta ama fulinta?
3. Ka dood muhiimadda ay leedahay doorashada marxaladdaha kala duwan ee waxbaridda?
4. Qeex qaybaha ugu waaweyn geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridda?
5. Waa maxay doorka bare-ardaygu inta lagu gudo jiro marxaladda ka qayb qaadashada?
6. Waa maxay mabda'a ugu muhiimsan ee ay marxaladda ka qayb qaadashada waxbaridda?
7. Maxa ay marxaladda fulintu uga duwan tahay marxaladaha kale ee waxbaridda?
8. Waa maxay dhinacyada uu kormeeraha waxbarashadu ka qiimeeyo bare-ardayga? Si qoto dheer uga dood?

7.1 Hordhaca Cutubka

Qiimeyntu waxa ay noqon kartaa mid rasmi ah iyo mid aan rasmi ahayn, waxa ay barayaashu u adeegsadaan in ay ku ogaadaan horumarka ardayda, sidoo kale, waxa ay u suurtagelisaa in ay hagaajiyaan hababka baris barashada; si ay u daboolaan baahiyaha ardayda. Haddaba, qiimeynta iyo jawaab-celinta waxbarashada waxa looga golleeyahay in la qiimeeyo heerka uu ardaygu ka gaaray natiijooyinka laga filayey, kartida aasaasiga ah ee laga rabo, qiyamka iyo dabeecadaha wanaagsan. Sidaa uku, waxa lagama maarmaan ah in kor loo qaado, lana horumariyo xirfadda habka qiimeynta barayaasha mustaqbalka, iyada oo lagu tababarayo hababka ugu wanaagsan ee loo ururiyo xogta, lagu diiwaan geliyo, lagu habeeyo, laguna sharaxo caddeymaha muujinaya horumarka iyo waxqabadka ardayga, taas oo saldhig u ah waxbarashada (**Anthony, 2014**).

Qiimeyntu lagu go'aaminayo laguna ogaanayo horumarka awoodda ardayga ee uku dabaqi karo aqoonta, xirfadaha, qiyamka iyo dabeecadaha la xariira qabashada hawlaha muhiimka ah ee waxbarashada ama shaqooyinka gaarka ah ee loo igmado, waxa ayna ku salaysan tahay ururinta caddeymo muujinaya fahamka ardaygu in uu gaaray natiijooyinka laga rabay, waxqabadka ama isbeddelka dabeecadda, iyada oo lagu eegayo heerarka kala duwan ee qiimeynta, si loo bixiyo jawaab celin degdeg ah oo ku habboon. Waxaa muhiim ah in si dhab ah loo fahmo heerka aqoonta ardayga, si loo xoojiyo ka qaybgalka ardayga, loona hago go'aamada waxbarashada. Haddaba, waxa aynu cutubkan ku baranaynaa noocyada kala duwan ee qiimeynta, siyaabaha loo adeegsado, jawaab celinta waqtiyeysan ee waxtarka leh, dhiirigelinta isqiimeynta iyo jawaab celinta ardayda dhexdooda.

7.2 Ujeedooyinka Cutubka

Dhammaadka cutubkan, bare-ardaygu waxa uu awoodi doonaa in uu:

1. Qeexo isticmaalka noocyada kala duwan ee qiimeynta fasalka iyo jawaab celinta.
2. Garto meelaha uu ardaygu u baahan yahay in laga siiyo taageero dheeraad ah.
3. Sameeyo habka ugu habboon ee lagu qiimeeyo waxqabadka ardayga.
4. Sharxo faa'iidooyinka iyo khasaaraha imtixaannada qoraalka ah iyo kuwa su'aalaha kooban sida, goobo gelida.
5. La socdo heerka horumarka waxbarashada ardayga.
6. Falanqeeyo xogta dhibcaha ardayga, jawaab celinta iyo sida looga warbixiyo.
7. Sharxo sida imtixaan loo maamulo, loona qiimeeyo natiiyooyinkiisa.
8. Dhiirigeliyo kalsoonida iyo dadaalka ardayga.

7.3 Tasmada Cutubka

7.1 Hordhaca Cutubka

7.2 Ujeedooyinka Cutubka

7.3 Tasmada Cutubka

7.4 Qiimaynta Horumarinta Waxbarashada

7.5 Noocyada Qiimaynta Horumarineed

7.6 Qiimeynta Gabogabada ah

7.7 Noocyada Qiimaynta Gabogabada ah

7.8 Jawaab Celin Waqtiyeysan

7.9 Dhiirigelinta Isqiimeynta iyo Jawaab Celinta Ardayda Dhexdooda

7.10 Qiimeynta Cutubka

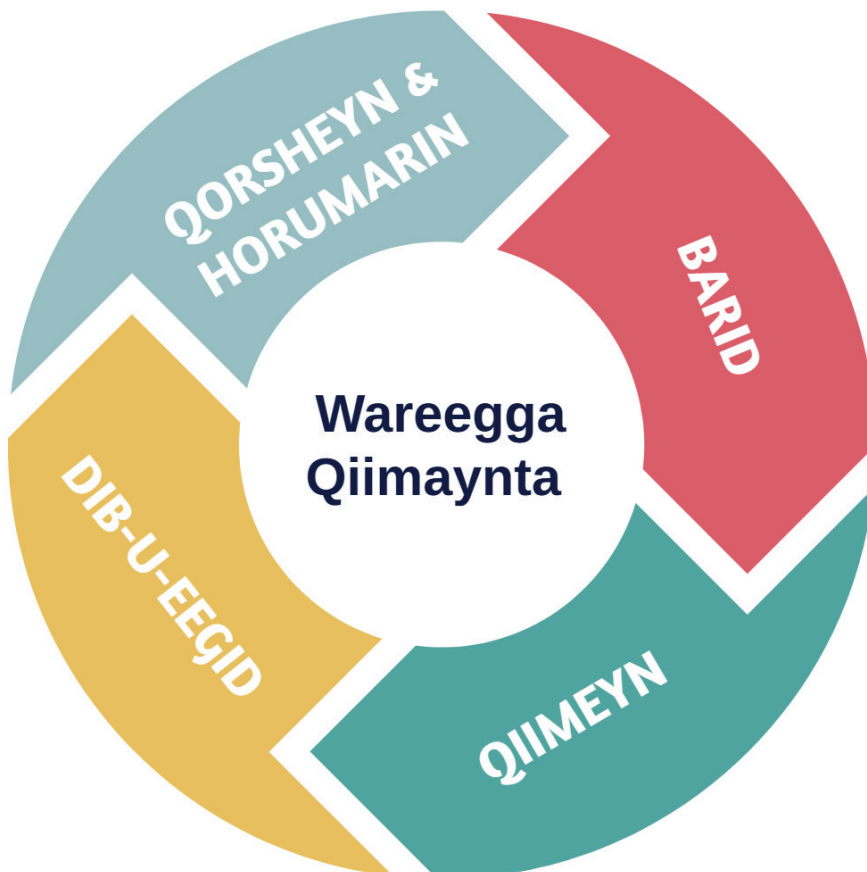
7.4. Qiimeynta Horumarinta Waxbaridda

Waxqabadka 9.1

Ka dooda sababta ay muhiim u tahay in baruhu ogaado heerka fahamka ardayga inta lagu gudo jiro casharka.

Qiimeynta horumarinta waxbarashada waxaa loogu talagalay in lagu cabbiro heerka fahamka ardayga si loo siiyo jawaab celin wax dhisaysa. Noocan jawaab celinta ah waxaa la siiyaa ardayga muddada lagu gudo jiro waxbarashada, iyada oo loo siinayo niyad wanaagsan, horumarin iyo kobcin leh. Baruhu waxa uu si joogto ah ugu la socdaa horumarka waxbarashada ee ardayga, waana qayb aad muhiim u ah oo kamid ah geeddi-socodka waxbarashada. Qiimeyntan waxa lagu sameeyaa ardayda inta lagu gudo jiro waxbarashada si loo fahmo heerka ay marayaan loogana caawiyo in ay horumariyaan waxbarashadooda. Qiimeyntani maaha mid lagu go'aamiyo darajada kama danbaysta ah ee ardayga, balse waa mid kor loogu qaadayo taageerada ay ardaydu u baahan yihiin, waxa ay ka kooban tahay su'aalo gaagaaban, doodo fasalka ah ama wada xaajood, indho-indhayn iyo kormeer ardayga lagu sameeyo (**Edward S, 2015**).

Jaantuska 7.1: Qiimaynta Gabogabada

Qiimeyntan looma isticmaalo darajooyinka la bixiyo imtixaannada dhammaadka sanad dugsiyeedka, kaliya waxa loo adeegsadaa in lagu ogaado heerka fahamka ardayda marka casharadu socdaan. Tusaale ahaan, baruhu wuxuu ardayda siin karaa tijaabo gaaban casharka kadib si uu u ogaado in ay ardaydu fahmeen nuxurka casharka, ama waxa uu u fiirsanayaa sida ay ardaydu uga qayb qaataan doodaha kooxda. Haddaba, arintani waxa ay baraha ka caawisaa in uu kala garto ardayda u baahan taageerada iyo kuwo diyaarka u ah in uu hore u socdo oo ay u gudbaan heerka xiga. Qiimeynta hordhaca ah waxa ay dhiirigelisaa ardayda in ay is qiimeeyaan oo ay si firfircoon uga qayb qaataan hawlaha waxbarashada. Marka si joogto ah loo adeegsado, waxa ay suurtagalisaa in ay wanaagsanaato baris-barashadu iyada oo oggolaanaysa jawaab-celin degdeg ah waqtiga ku habboon iyo in la saxo qaabka waxbaridda.

Sida oo kale, qiimeyntan waxa ay ka caawisaa ardayda in ay ogaadaan aqoontooda meelaha ay ku fiican yihiin, meelaha ay ku liitaan iyo agabka waxbarashada ee ay u baahan yihiin. Haddii jawaab celinta la waayo, ardaydu ma ogaan karaan khaladaadka fahamkooda, taas oo keeni karta jahwareer iyo hoos u dhac ku yimaada waxbarashada.

Jaantuska 7.2: Qiimaynta Horumarinta

7.5 Noocyada Qiimeynta Horumarinta

Qiimeynta horumarineed waxa ay muhiim u tahay fahamka ardayga iyo horumarkiisa. Qiimeyntan la'aanteed ardaydu waxa ay waayi karaan jihada saxda ah, taas oo niyad-jab keeni karta. Ujeeddada ugu wayni waa in baruhu ogaado halka ay ardaydu marayaan, si uu gu sameeyo wax ka baddel degdeg ah oo ku habboon habka baris barashada.

Sida oo kale, waxa ay baraha siinaysaa xog muhiim ah oo u uku hagaajin karo habka wax dhigistiisa, isla markaana ardayda u sahlaya in ay fahmaan halka ay u baahan yihiin in ay xooga saaraan. Noocyada qiimeyntan waxaa kamid ah:

- ❑ **Weydiimo Afka ah:** Baruhu waxa uu ardayda si toos ah u waydiiyaa su'aalo inta uu casharka dhigayo si uu u fahmo in ay ardaydu la socdaan sharaxaadiisa iyo in kale.
- ❑ **Dood iyo Falanqayn Kooxeed:** Ardaydu waxa ay isku qaybiyaan kooxo yar yar si ay uga doodaan ama u falanqeeyaan mawduuc, taas oo kor u qaada fahamka iyo wada shaqaynta ardayda dhexdooda.
- ❑ **La Socodka Shaqooyinka Guriga:** Baruhu waxa uu si taxaddar leh u eegaa shaqooyinka guriga ee loo diray ardayga, si uu u fahmo fahamka ardayga, una bixiyo jawaab celin horumarin leh.
- ❑ **Diwaangelinta Ka Qaybgalka:** Baruhu waxa uu si joogto ah u raacaa firfircoonida ardayga sida marka uu ka hadlayo fasalka, su'aalaha uu waydiiyo iyo jawaabaha uu bixiyo ardaygu.
- ❑ **Qiimeyn Is Weydaarsi ah:** Ardayda dhexdooda ayaa is qiimeeya iyaga oo eegaya shaqooyinka ay qabteen asxaabtoodu, kadibna waxa ay bixiyaan tallooyin ku habboon hadba heerka waxbarashadooda. Marka ardayda laga qayb geliyo habka is qiimeynta ama jawaab celinta ay asxaabtooda siinayaa, waxa ay kor u qaadaa xirfadaha falanqaynta, fahamka maskaxeed iyo kalsoonida ardayga, waxayna dhiirigelisaa wada-shaqaynta, is barashada iyo horumarka shaqsiyadeed.
- ❑ **Is Qiimeyn:** Ardaygu waxa uu si madax bannaan u qiimeeyaa shaqadiisa ama fahamka uu ka haysto casharka, taas oo kor u qaadaysa wacyigiisa waxbarasho.

7.6. Qiimeynta Gabogabada

Qiimeynta gabogabada ah waxaa laga qaadaa ardayda dhammaadka koorsada, waxaana looga gol-leeyahay in lagu cabbiro xirfada iyo aqoonta ay ardaydu barteen muddadii koorsada lagu jiray. Jawaab celinta qiimeyntan waxa ay u jeedadeedu tahay in ay ka caawiso ardayda in ay fahmaan heerka ay ka gaareen yoolalkii guud ee waxbarashada.

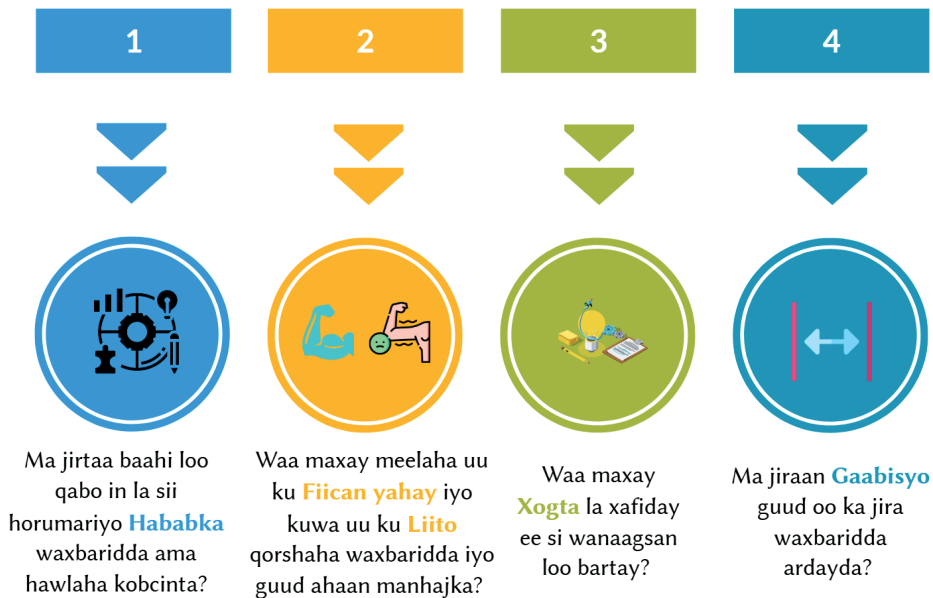
Waxa ay si toos ah ula jaanqaadaysaa yoolalka koorsada, isla markaana waxa ay ku xiran tahay qiimeynihii horumarineed ee hore loo soo sameeyay. Waxa jira dhawr nooc oo qiimeyn ah, waxaa kamid ah qiimeynta la sameeyo dhammaadka casharka, cutubka ama sanad dugsiyeedka waxbarashada, si loo cabbiro heerka guulaha ay ardaydu gaareen iyo yoolalka waxbarashada ee la qorsheeyay. Tusaale ahaan, imtixaanka billaha ah ama teeramka, cilmi-baaris, imtixaan heer qaran ah iyo bandhigyo ay ardaydu soo diyaariyaan. Qiimeynkasta oo la sameeyaa waxa ay xog muhiim ah ka bixisaa heerarka kala duwan ee waxbarashada, sida oo kalena waxa lagu gaaraa go'aano lagu qiimeynayo tayada manhajka waxbarashada.

Marka la billaabayo casharka, waxaa wanaagsan in la waydiiyo ardayda su'aalo furan oo kor u qaadaya fahamkooda sida: "Maxay kula tahay sababta loo qaado imtixaan?" "Ma kaliya in darajo lagu bixiyo mise faa'iidooyin kale ayuu leeyahay?". Su'aalaha noocan ah waxa ay abuuraan jawi xiiso leh, wada sheekaysi iyo isdhexgalka ardayda (**Nieminen G, 2009**). Inta lagu jiro casharka fasalka baruhu waxa uu sharaxaad ka bixiyaa qiimeynta gabogabada ah ama qiimeynta guud iyo sida ay uga duwan tahay qiimeynta horumarineed, iyo ujeedooyinka loo adeeegsado. Baruhu wuxuu door muhiim ah ka ciyaaraa cashar diyaarinta iyo hirgelinta tusaalooyin qiimeyn oo dhammaystiran, kuwaas oo si toos ah u cabbiraya heerka fahamka ardayga.

Haddaba, si loo gaaro hadafka qiimeynta guud waxaa lagama maarmaan ah in baruhu ardayda ku dhiirigeliyo in ay qabtaan mashruuc ay ku muujinayaan fahamkooda mawduuca. Mashruucaasi wuxuu noqon karaa mid ay ku diyaarinayaan bandhig, daraasad kooban ama xal u helidda dhibaato la xiriiirta mawduuca casharka. Sida oo kale, waxaa suurtoagal ah in la isticmaalo imtixaan kooban oo si gaarka u qiimeynaya xirfado iyo aqoon gaar ah, taas oo ujeedadeedu ay tahay in la cabbiro heerka waxbarashada ardayda ee mawduucaas la dhammeeyay.

Habkan qiimeynta gabogabada ah ama dhammaadka waxa uu barayaasha u suurtoogelinayaa in ay si dhab ah u fahmaan guusha ardayda iyo meelaha u baahan taageero dheeraad ah. Ugu danbayn, casharka waxaa lagu soo gunaanadaa soo koobid ku saabsan muhiimadda qiimeynta dhammaadka iyo sida ay u fududeeyso in la fahmo heerka waxbaridda ardayga. Ardayda waxaa la waydiin karaa su'aalo isqiimeyn ah sida: "Maxay tahay sababta loo isticmaalo qiimeynta dhammaadka, maxay kaga duwan tahay qiimeynta horumarinta?"

QIIMAYNTA GABAGABADA AH SUMMATIVE ASSESSMENT

7.7 Noocyada Qiimeynta Gabogabada

Qiimeynta gabogabada ah waxa ay leeyihiin noocyo kala duwan, mid kasta oo kamid ahna wax ay ku habboon tahay in lagu cabbiro xaaladaha kala duwan ee waxbarashada. Xulashada nooca qiimeyntu waxa ay ku xiran tahay ujeeddooyinka waxbarashada iyo nooca aqoonta ama xirfadda la doonayo in la qiimeeyo. Qiimeyntani waxa ay barayaasha siinaysaa sawir buuxa oo ah heerka laga gaaray waxbarashada.

Noocyada ugu muhiimsan ee qiimeynta gabogabada ama dhammaadka waxaa kamid ah:

- ❑ **Imtixaan:** Imtixaanadu waxa ay faa'iido u leeyihiin qiimeynta waxbarashada ardayga. Waxaa loo isticmaalaa si loo cabbiro fahamka ardayga ee fikradaha, iyo ku dhaqanka xeerarka iyo macluumaadka lagu baray casharka. Waxa ay noqon karaan mid qoraal ah ama mid afka laga waydiiyo.
- ❑ **Bandhigyo ama soojeedino:** Adaydu waxa ay soo diyaariyaan soo bandhigid ku saabsan mawduuc la xiriiira casharka, taas oo lagu cabbiro xirfadaha isgaarsiinta, fahamka iyo awoodda ardaygu u leeyahay in uu fikradihiisa si cad u gudbiyo.
- ❑ **Mashruuc:** Ardayda waxaa la siiyaa hawl ay ku dabaqayaan aqoonta ay barten si ay xal ugu helaan dhibaato la xiriirta nuxurka koorsada, tani waxa ay cabbirtaa xirfado badan oo isku dhafan sida qorshaynta, cilmi-baarista iyo xal u helista mushkiladaha.
- ❑ **Diiwaan-xirfadeed** (Portfolio): Ardaygu wuxuu soo ururiyaa shaqooyin kala duwan oo uu qabtay muddada koorsada, si uu u muujiyo horumarka iyo fahamka guud. Waa hab qiimeyn qoto-dheer oo lagu eego koboca iyo dadaalka ardayga.

7.8 Jawaab Celin Waqtiyeysan

Baruhu waa in uu marwalba bixiyaa jawaab celin waqtiyeysan oo wax dhisaysa si loo taageero horumarka ardayga. Waxa ay kamid tahay hababka ugu wanaagsan ee loogu jawaabo ardayga. Marka uu ardaygu si degdeg ah oo faahfaahsan u helo jawaab celin, wuxuu si fican u fahmayaa waxa uu si sax ah u sameeyay iyo meelaha uu u baahan yahay in uu hagaajiyo. Jawaab celinta wax dhistaa waxa ay diiradda saartaa horumarinta, iyada oo bixisa tusaalooyin cad, tallooyin la adeegsan karo iyo dhiirigelinta horumarka waxbarashada.

Jawaab celinta kooban ayaa muhiim u ah in ay ardaydu fahmaan ilaa inta ay ka gaareen ujeedooyinka waxbarasho ee koorsada. Waxa ay kor u qaadaa kalsoonida ardayga, waxa ayna kordhisaa kartidiisa iyo in uu si madax bannaan wax u barto. Intaas waxa dheer, jawaab celintu waxa ay saameyn ku yeelan kartaa go'aannada ardayda, gaar ahaan marka ay dooranayaan jihada ay rabaan in ay ku takhasusaan.

Sida oo kale, waxa ay fursad u helaan in ay si dhaqso ah wax uga bartaan khaladaadkooda, u hagaajiyaan fahamkooda, una horumariyaan waxqabadkooda. Haddaba, barayaashu waa in ay si joogto ah u bixiyaan jawaab celin muuqata, sax ah isla markaana la jaanqaadaysa yoolalka waxbarashada, heerka iyo baahida ardayga.

7.9 Dhiirigelinta Isqiimeynta iyo Jawaab Celinta Ardayda Dhexdooda

Marka ardaydu ay leeyihiin khibrad ama aqoon khuseysa mawduuca waxbarashada, jawaab celinta ay is weydaarsadaan waxa ay noqon kartaa mid si wayn u taageerta habka baris-barashada iyo horumarka. Waa muhiim in baruhu abuuru jawi ardayda dhexdooda u sahlaya in ay si fudud isugu gudbin karaan fikradahooda.

Tusaale ahaan, ardayda waxaa lagu dhiirigelin karaa in ay waxqabadkooda fasalka kusoo bandhigaan, si ardayda kale uga faallo bixiyaan ama ugu kordhiyaan talooyinkooda. Isqiimeynta iyo jawaab celinta ardayda dhexdooda ah waa labo hab oo muhiim u ah kobcinta aqoonta iyo horumarinta xirfadaha wax is-baridda ee ardayda. Marka ardaydu ay la qabsadaan isqiimeyn joogto ah, waxa ay helaan fursado ay si qoto dheer ugu milmaan fahamka nuxurka waxbarashada, iyo kor u qaadida wacyiga naftooda, waxayna bartaan in ay si madax bannaan u garan karaan heerka ay marayaan iyo meelaha u baahan horumarin.

Jawaab celinta ardayda dhexdooda ah waxa ay kobcisaa xirfado muhiim ah sida dhageysiga, falanqaynta, iyo is dhaliilida wax dhisaysa. Habkani waxa uu ardayda fursad u siiyaa in ay ka faa'iidaystaan aragtiyo kala duwan, taas oo ka caawinaysa in uu fahamkoodu kobco. Waxaa muhiim ah in baruhu bixiyo tilmaamo cad iyo tusaalooyin muujinaya sida loo dhiso jawaab celin tayo leh, si loo hubiyo in falcelinta ardaydu noqoto mid wanaagsan oo waxtar leh, iyada oo la barayo in ay noqoto mid gaar ah, tilmaamaysa qeybaha kala duwan ee shaqada, isla markaana bixisa talooyin muhiim ah oo laga faa'iidaystaan karo. Waa in ay si cad u muujisaa waxa la hagaajin karo iyo sida loo hagaajin karo, taas oo qofka helaya u sahlaya in uu tallaabo qaado.

Marka si wanaagsan loo isticmaalo, isqiimeynta iyo jawaab celinta ardayda dhexdooda, waxa ay noqdaan aalado awood leh oo gacan ka geysta in ardaydu noqdaan kuwo si firfircoon uga qayb qaata waxbarashada, kuna tallaabsada horumar joogto ah.

Baraha waxaa looga baahan yahay in uu dhiirigeliyo, kormeero, una diyaar garoobo sidii uu ardayda u fahansiin lahaa muhiimada iyo habka loo adeegsado labadaas qaab ee aan kor kusoo sheegnay. Sidaa darteed, jawaab celinta saxda ah waa in ay noqotaa mid wanaagsan oo ardayda niyada u dhisaysa, kana tarjumaysa rabitaanka in la taageero horumarka iyo kobaca ardayga waxbaranaya.

7.10 Qiimeynta Cutubka

Ka jawaab su'aalaha soosocda:

1. Qeex ujeeddada aasaasiga ah ee loo adeegsado qiimeynta waxbarashada?
2. Falanqee muhiimadda qiimeyntu u leedahay horumarinta waxbarashada ardayga iyo kobcinta tayada waxbarashada?
3. Waa maxay faraaqa u dhexeeya labada nooc ee qiimeynta iyo saamayntooda kala duwan; qiimeyn joogto ah iyo qiimeynta gabogabada ama dhammaadka ah?
4. Falanqee muhiimada ay leedahay in ardayga la siiyo jawaab celin waqtiyeysan oo tayo leh? Sidee ayay u saamayneysaa kartidooda waxbarasho?
5. Si faahfaahsan u sharax laba hab oo ardayga loogu samayn karo qiimeyn fasal dhexdiisa?
6. Qeex siyaabaha loo abuuri karo jawi qiimeyn oo dhiirigelinaya baris-barashada joogtada ah oo aan ku dhisnayn cabsida imtixaanka oo kaliya?

Tixraaca Buugga

1. Anthony J. Nitko & Susan M. Brookhart (2014). *Educational Assessment of Students: Pearson Education Limited* 2014.
2. Edward S. Neukrug and R. Charles Fawcett (2015). *Essentials of Testing and Assessment: Cengage Learning*.
3. James W. Pellegrino, Naomi Chudowsky, and Robert Glaser (2001). *Knowing What Students Know - The Science and Design of Educational Assessment: National Academy Press Washington, DC*.
4. Musial D. and Nieminen G. (2009). *Foundations of Meaningful Educational Assessment: The McGraw-Hill Companies, Inc.,*
5. Susan M. Brookhart and James H. McMillan (2020). *Classroom Assessment and Educational Measurement: Taylor & Francis Group*.

Tusmadda Buugga

Tusmada 1aad: Qorshaynta Indha-indhaynta Waxbaridda

Fadlan si taxadar leh u akhri kahor inta aanad bilaabin buuxinta.

Tiro	Oraahyada	Haa	Maya
Ujeeddooyinka Indha-indhaynta			
1.	Ujeeddada guud ee indha-indhaynta waxbaridu ma kuu caddahay?		
2.	Ujeeddada guud ee indha-indhayntu ma kuugu xadaysan tahay ujeeddooyinka hab-dhaqameed ee la hirgelin karo, la arki karo, lana qiimayn karo?		
3.	Ma kuu xaddidan tahay cidda aad indha-indhayn doonto?		
4.	Ma ku baraarugsan tahay caqabadaha iyo duruufaha taban ee ku xeeran geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridda?		
5.	Ma leedahay qorshe qoran oo ku saabsan geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridda?		
6.	Ma yihiin dhinacyada indha-indhaynta waxbaridda kuwo xaddidan oo loo kala hormariyey sida ay u kala muhiimsan yihiin?		
Indha-indhaynta Fasalka Bannaankiisa			
7.	Ma indha-indhaysay sida ay ardaydu u soo galeen dugsiga, oo ay ku jiraan barxadaha, albaabada, iyo haddii ay ka soo galeen meelo aan la ogolayn ?		
8.	Ma u kuurgashay sida ay ardaydu u isticmaalaan biyaha iyo kaabayasha kale ee dugsiga, iyo haddii ay qaladaad sameynayaan?		
9.	Ma qiimaysay ku filnaanshaha talooyinka la siinayo ardayda?		
	Ma qiimeysay ku habboonaanta talooyinka la siinayo ardayda?		
10.	Ma la socotay soo gelitaanka bareyaasha dugsiga, xilliga ay yimaadeen iyo waxyaabaha ka qaldan marka ay soo galayeen?		

11.	Ma qiimaysay nadaafadda barxadaha dugsiga iyo kaaba-yaasha kale sida musqulaha?		
12.	Wax ma ka fahantay sida ay ardaydu uga qayb qaataan maamulka guud ee dugsiga iyo kaabayasha kale ee ka baxsan fasallada?		
13.	Ma aragtay kaalimaha ay macallimiintu ka qaadanayaan kormeerka dhaqanka ardayda ee fasalka bannaankiisa?		
14.	Ma ku baraarugtay sida ardaydu uga faa'iideystaan waqtiga ka horreeya gelista fasalka?		
15.	Ma eegtay sida bilicda dugsigu u egtahay?		
16.	Ma qiimaysay nadaafadda ardayda ee dhanka jirkooda iyo lebbiskooda, gudaha iyo bannaanka dugsiga?		
17.	Ma qiimaysay heerka ay bulshada dugsigu ka joogaan ilaalinta waqtiga (sida; ardayda, macallimiinta iyo maamulka)?		
18.	Ma qiimaysay kaalimaha iyo shaqooyinka ay hayaan maamulaha dugsiga iyo ku xigeenkiisu?		
19.	Ma xaqiiqsatay jawiga xiriirka ee ka dhexeeya barayaasha iyo ardayda, gudaha iyo bannaanka dugsiga?		
20.	Ma qiimaysay waxyaabaha dugsigu ku fiican yahay iyo meelaha uu ku liito?		
21.	Ma qiimaysay kaabayaasha dugsiga iyo sida looga faa'iidaysto?		

Indha-indhaynta Fasalka Dhexdiisa

22.	Maku baraarugtay sida ay u kala nidaamsan yihiin agabyada dugsiga yaalla, sida sabuuradda, kuraasta, buugaagta iyo maababka?		
23.	Ma qiimeysay heerka nadaafadda agabyada fasalka dhexdiisa?		
24.	Ma u fiirsatay sida uu macallinku u taagan yahay fasalka iyo habka uu u dhaq-dhaqaaqayo?		
25.	Ma u fiirsatay dhaqamada ardayda ee togan iyo kuwa taban ee fasalka?		
26.	Ma u fiirsatay sida ay ardaydu u soo galaan fasalka iyo sida ay uga baxaan?		

27.	Ma qiimaysay heerka helitaanka macallinka ee agabyada baris-barashada fasalka dhexdiisa, sida jeesada, maababka, iwmi?		
28.	Ma qiimaysay sida uu macallinku u isticmaalayo waxyaabaha fasalka dhexdiisa ah?		
29.	Ma qiimaysay heerka ay ardayda iyo macallimiintu ilaaliyaan waqtiga ka horreeya xiisadda, kan dhexdeeda ah iyo kan ka danbeeyaba?		
30.	Ma qiimaysay heerka fahamka tilmaamaha iyo hagitaannada macallinku siinayo ardayda?		
31.	Sidee ayay macallinka iyo ardaydu uga qayb qaataan maamulidda fasalka iyo abuurista jawi ku habboon waxbarashada?		
32.	Ma qiimaysay muhiimadda diyaar garowga barayaasha iyo ardayda kahor inta aanay billaaban geeddi-socodka barashada fasalka dhexdiisa ah?		
33.	Ma qiimaysay saamaynta maamulaha iyo ku xigeenkiisu ku leeyihiin xaalada fasallada?		
34.	Ma qiimaysay heerka deganaanshaha ee ka jira fasallada dhexdooda iyo bannaankooda?		
35.	Ma qiimaysay hawada dariishadaha iyo iftiinka fasallada?		
36.	Ma qiimaysay geeddi-socodka qorsheynta ay sameeyaan macallimiinta iyo ardaydu?		
37.	Ma qiimaysay da'da ardayda fasalka iyo saamaynta da'daasi ku leedahay waxbarashadooda iyo sida wax loo barayo?		
38.	Ma ku baraarugtay dhaqamada qofeed, kooxeed, iskaashi ama keli-keli ah ee ay ardaydu sameeyaan?		
39.	Ma qiimaysay heerka ay gaarsiisan yihiin guulaha waxbarasho ee ardayda iyo astaamaha muujinaya awoodahooda iyo meelaha ay ku liitaan?		
40.	Ma u firsatay tirada ardayda dhigata halkii fasalba?		
Indha-indhaynta Waxbarashada Fasalka Dhexdiisa			
41.	Ma aragtay qoraalka cashar diyaarinta ee baraha aad casharkiisa indha-indhaynayso?		

42.	Ma qiimaysay heerka uu gaarsiisan yahay dhammeystirka ujeeddooyinka casharka iyo sida ay u waafaqsan yihiin shuruudaha dhaqanka ah?		
43.	Ma qiimaysay sida uu macallinku u maareeyo barashada hordhaca ah ee muhiimka u ah casharka cusub?		
44.	Ma qiimaysay heerka ay ujeeddooyinka habdhaqanka ee casharka u matalaan heerarka kala duwan ee waxs oo saarka waxbarasho?		
45.	Ma qiimaysay sida uu macallinku u dhisay nuxurka casharka isaga oo raacaya mabda'a kala horeynta fahamka, laga bilaabo wax sahlan una gudbaya wax adag, laga bilaabo wax la garanayo kuna dhammaada wax aan la garanayn iyo laga bilaabo wax la taaban karo una gudbaya wax aan la taaban karin?		
46.	Ma qiimaysay heerka uu macallinku ilaalinayo hab-fekerka gaarka ah ee maaddada uu dhigayo?		
47.	Ma u fiirsatay tallaabooyinka casharka la xariira ee uu macallinku horay u qorsheeyay si uu u nidaamiyo hab-barashada ardayda?		
48.	Ma qiimaysay waxqabadyada waxbaridda iyo barashada ee ku jira tallaabooyinka casharka?		
49.	Ma qiimaysay heerka ay tallaabooyinka kala duwan ee casharku koobayaan iyo sida loo adeegsaday ilaha waxbarasho ee kala duwan?		
50.	Ma u fiirsatay qiimayntii u danbaysay ee macallinku ku gabagabeeyey casharka?		
51.	Ma qiimaysay shaqsiyada baraha ee dhinac kasta?		
52.	Ma qiimaysay heerka fahamka ardayda ee mawduuca ama casharka uu macallinku dhigay?		
Waxqabadyada Indha-indhaynta Waxbaridda			
53.	Ma ahayd habka indha-indhaynta waxbaridu mid kuu xadidan oo kuu cad?		

54.	Adigu ma u istaagtay oo ma sameysatay qorsheynta geed-di-socodka indha-indhaynta waxbaridda, mise cid kale ayaa kuu qorshaysay?		
55.	Horay ma u xaddiday muddada indha-indhaynta waxbaridda?		
56.	Ma ka fasax qaadatay cidda aad indha-indhaynayso sida wax loo barayo ama ay wax u baranayaan?		
57.	Ma cayintay goobta indha-indhaynta waxbaridu ka dhacayso?		
58.	Ma u caddeysay bare-ardayga ujeedooyinka indha-indhaynta baris-barashada?		
59.	Ma u mahadcelisay bare-ardayga marka ay kuu dhammaato geeddi-socodka indha-indhaynta waxbaridda?		

Qiimaynta Indha-indhaynta Waxbaridda

60.	Ma xaddiday dhinacyada ay ku fiican tahay hawlaha dugsiga ee aad indha-indhaysay?		
61.	Ma xaddiday dhinacyada ay ku liitaan hawlaha dugsiga ee aad indha-indhaysay?		
62.	Ma xaddiday qaabka aad uga faa'iidayso lahayd indha-indhaynta waxbaridda?		
63.	Halbeegyada aad ku qiimaynayso waxa aad indha-indhaysay ma yihiin kuwa cadcad oo ku habboon?		
64.	Ma soo saartay go'aan kama danbeysta ah oo ku saabsan waxtarka waxa aad indha-indhaysay?		

Tusmada 2aad: Hirgelinta Indha-indhaynta Waxbaridda.

Tiro	Oraahyada	Haa	Maya
Hordhaca Marxaladda Ka Horreysa Tagista Goobta Indha-indhaynta Waxbaridda			
1.	Ma leedahay qorshe indha-indhayn ah oo cad inta aanad tagin goobta waxbarashada?		
2.	Ma haysataa buugg, qalin iyo agabyada kale ee lagama maarmaanka u ah indha-indhaynta waxbarashada?		
3.	Dharka aad xiratay nadiif ma yihiin oo ma ku habboon yihiin indha-indhaynta aad tagaysid?		

4.	Ma soo diyaarsatay halbeegyada wax lagu qiimeeyo ee indha-indhaynta waxbarashada?		
5.	Dhinacyada aad xoogga saari doonto ee indha-indhaynta waxbaridu ma yihiin kuwo si cad ugu sawiran maskaxdaada?		

Indha-indhaynta Goobta uu Ka Dhacayo Kormeerka Waxbarashada

6.	dhab makaa ahayd geeddi-socodka indha-indhayntu markii aad ku sugnayd goobta?		
7.	Ma yahay codkaagu mid ka hooseeya codka dadka kale ee fasalka ku jira xilliga indha-indhaynta?		
8.	Si dhab ah ma u dhagaysatay dadka ku sugan goobta indha-indhayntu ka dhacayso, adiga oo aan hadalkooda ka dhex gelin?		
9.	Miyaad ka gaabsatay su'aalaha inta aad indha-indhaynaysay waxbaridda mise waad u dib dhigatay illaa aad macallinka fursad uga helaysey?		
10.	Ma u dhaqantay si edeb leh, ixtiraam leh, oo masuuliyad ka muuqato intii aad ku jirtay indha-indhaynta?		
11.	Ma ka mashquushay qoraalka inta aad indha-indhaynaysay waxa ay dadka kale sameynayaan?		
12.	Miyir ahaan ma soo jeeday markaad ku jirtay indha-indhaynta?		
13.	Ma ahayd qof si taxaddar leh wax u fiirsada, xooggana saara si isku mid ah waxyaabaha guud iyo kuwa gaarka ah?		

Marxaladda Ka Danbeysa Indha-indhaynta Dugsiga Gudihiisa

14.	Ma u mahad celisay ardaydii iyo macallimintii aad indha-indhaysay?		
15.	Ma iska ilaalisay in aad muujiso layaab iyo xanaaq inta aad ku sugnayd goobta indha-indhaynta?		
16.	Ma muujisay taxaddar markaad go'aan ama xukun ka samaynaysay intii lagu jiray indha-indhaynta iyo wixii ka danbeeyay?		

Marxaladda Ka Danbeysa Indha-indhaynta Dugsiga Bannaankiisa

17.	Faallooyinkaaga iyo qoraalladaada ma u habaysay si cad oo la fahmi karo?		
-----	--	--	--

18.	Ma ka bilowday faallooyinka markaad qoraysay dhinacyada togan ka hor intaadan xusin dhinacyada taban?		
19.	Ma ka taxadartay markaad fasiraysay wixii aad ku aragtay indha-indhaynta, si aad uga fogaato fasiraad khaldan?		
20.	Ma dabaqday halbeegyada lagu qiimeynayo waxa aad indha-indhaysay?		
21.	Ma ka soo saartay go'aan guud wixii aad indha-indhaysay?		

Tusmada 3aad: Qiimaynta Indha-indhaynta Waxbaridda

Tiro	Oraahyada	Haa	Maya
Hordhaca Qiimaynta			
1.	Halbeegyada qiimayntu ma ahaayeen kuwo si cad kuugu xadaysan, ugu yaraan dhinaca qoraalka ama maskaxda?		
2.	Ma ku baraarugsanayd dhammaan duruufaha guud iyo kuwa deegaanka ee la xiriira geeddi-socodka indha-indhaynta?		
3.	Ma diyaarsatay habraacyo ka hortag ah si geeddi-socodka indha-indhayntu u noqdo mid mirodhal leh?		
4.	Indha-indhayntaadu ma ku salaysnayd qorshe aad horay u diyaarsatay?		
5.	Dhinacyada indha-indhayntu ma kuu ahaayeen kuwo si cad kuugu xadaysan, ugu yaraan ma ogayd waxa aad si gaar ah u indha-indhaysay?		
Marxalada Qiimaynta Xilliga Indha-indhaynta Waxbaridda			
6.	Ma ahayd qof dabacsan oo aan meel ku dheg ahayn marka la hirgelinayey hababka indha-indhaynta?		
7.	Ma u caddeysay cidda aad indha-indhayneyso ujeedooyinka aad ka leedahay geeddi-socodka indha-indhaynta?		
8.	Ma ilaalisay shuruudaha indha-indhaynta ee aad hore ugu soo aragtay tusaalooyinkii hore?		
Marxaladda Qiimaynta Indha-indhaynta Waxbaridda Kadib			
9.	Miyaad aqoonsatay meelaha ay ku wanaagsan yihiin dhacdooyinkii aad indha-indhaysay?		
10.	Miyaad aqoonsatay meelaha ay ku liitaan dhacdooyinkii aad indha-indhaysay?		

11.	Ma qeexday habkii aad uga faa'iidaysan lahayd waxyaabihii aad indha-indhaysay?		
12.	Ma soo saartay go'aan ama qiimayn guud oo la xariirta wixii aad indha-indhaysay?		

Tusmada 4aad: Ka Qaybgalka Waxqabadyada Fasalka Gudihiisa

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyada</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
1.	Ma ka qayb qaataan ardaydu dejinta ujeeddooyinka mawduucyada maadada?		
2.	Ma ku darsataa talooyin ku saabsan istaraatiijiyadaha iyo agabka loo adeegsado gudbinta casharka si loo gaaro ujeeddooyinka?		
3.	Ma ku darsataa talooyin ku saabsan hababka qiimaynta casharka si loo hubiyo heerka fahamka ardayda?		
4.	Ma qiimaysaa qoraallada ardayda oo macallinka ma la wadaagtaa si loo garto meelaha ay ku fican yihiin iyo kuwa ay ku liitaan, loona dhiirrigeliyo ama loo xalliyo haddii gaabis jiro?		
5.	Ma u kuurgashaa shaqada guriga ee ay ardaydu soo qabteen?		
6.	Ma sameysaa tijaabo fasalka gudihiisa iyada oo ay ardaydu joogaan?		
7.	Ma ka jawaabtaa qaar ka mid ah su'aalaha ay ardaydu soo bandhigaan?		
8.	Ma soo jeedisaa in ay ardaydu ka qayb qaataan qaar ka mid ah waxqabadyada ka dhaca fasalka bannaankiisa?		
9.	Ma ku kordhisaa tusaalooyin, weydiimo ama macluumaad cusub, casharrada macallinku uu u dhigo ardayda?		
10.	Ma ka qayb qaadataa hagitaanka ardayda marka ay sameynayaan waxqabadyada ka dhaca fasalka bannaankiisa?		
11.	Ma ka qayb qaadataa erey bixinnada iyo aragtiyaha cusub ee habka barista ardayda?		
12.	Ma ka qayb qaadataa dejinta su'aalaha cutubyada kala duwan ee maadada?		
13.	Ma ka caawisaa ardayda in ay macnaha ereyada cusub kala soo baxaan qaamuuska?		
14.	Ma sameysaa baaritaan si aad u ogaato meelaha ay ardayda ku liitaan, mana u dejisaa qorshe aad kaga caawiso?		

Tusmada 5aad: Ka Qaybgalka Waxqabadyada Fasalka Bannaankiisa

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyada</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
1.	Ma ka qayb qaadataa kulamada waxbarashada ee lagu qabto dugsiga?		
2.	Ma u qabataa hawlaha lagu igmado si masuuliyad iyo xilkasnimo leh?		
3.	Ma qabataa qaar kamid ah hawlaha looga baahan yahay macallinka fasalka?		
4.	Ma ka caawisaa masuulka maktabadda dugsiga gudashada qaar ka mid ah hawlihiisa?		
5.	Ma ka caawisaa masuulka shaybaarka dugsiga gudashada qaar ka mid ah hawlihiisa?		
6.	Ma ka qayb qaadataa hawlaha guddi-hoosaadka dugsiga?		
7.	Ma ka qayb qaadataa kulamada u dhexeeya macallimiinta iyo waalidiinta ardayda dugsiga?		
8.	Kaalin ma ka geysataa cilmi'baarisada yar yar ee dugsiga (Haddii ay jiraan)?		
9.	Ma ka qayb qaadataa kulamada macallimiinta ee uu maamulaha dugsigu soo agaasimo, si looga hadlo arimaha ardayda iyo waxbarashada?		
10.	Ma ka qayb qaadataa hawlaha shahaadooyinka loogu diyaarinaayo ardayda iyo dejinta jadwalka imtixaanaadka?		
11.	Ma ka qayb qaadataa dhammaan waxqabadyada la xariira ciyaaraha iyo tamashleynta?		
12.	Ma ka qayb qaadataa fulinta mashaariicda uu qabto dugsigu ee adeegyada bulshada?		
13.	Ma ka qayb qaadataa hawlaha macallimiintu ay qabtaan kadib markii ay u dhammaato shaqo maalmeedkoodu?		

Tusmada 6aad: Qaabka Hubinta Hawlaha Qorshaynta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Tiro	Oraahyada	Haa	Maya
Qaab Dhismeedka Guud ee Qorshaynta			
1.	Ma ka qayb qaadataa dejinta qorshaha waxbarashada ee sanadlaha ah, teeramka, oo ay ku cad yihiin casharrada billaha, isbuucyada iyo midka maalinlaha ah ee xiisadaha?		
2.	Ma ka qayb qaadataa diyaarinta qorshe-hawleedyo muujinaya tallaabooyinka barashada iyo miradhalka laga filayo mawduuc kasta oo ka mid ah maadada?		
3.	Ma ka qayb qaadataa diyaarinta qorshe-hawleedyada casharrada dabiqidaha ah ee aad fulineysid?		
4.	Ma ka qayb qaadataa diyaarinta qorshayaal nidaaminaya barashada xirfado waxbarasho oo gaar ah ama kooban?		
5.	Ma sameysaa qiimayn hordhac ah si aad u ogaatid heerka fahamka ardayda kahor barashada mawduuc cusub?		
Qodobada Muhiimka ah ee Casharka			
6.	Ma ku dadaashaa in aad si qoto dheer oo macno leh u fahanto nuxurka maadada?		
7.	Ma dadaashaa in aad si fudud u fahanto maadada si ay barashadeedu u sahlan tahay?		
8.	Ma ka qayb qaadataa nidaaminta barashada ardayda si ay u sameystaan xeelado ama qaabab u fududeynaya in ay fahmaan argtiyaha ay ku dhisan tahay maadadu?		
9.	Ma ka qayb qaadataa isku xirka maadada ardaydu baranaayaan iyo nolol maalmeedkooda caadiga ah?		
Waxqabadyadda Casharka			
10.	Ma ka qayb gashaa casharrada ardayda loo dhigayo iyo dooda ka danbeeya casharadaas?		
11.	Ma ka qayb qaadataa barashada qaybo gooni ah oo ka mid ah casharrada, si aad ugu tababaratiid xirfad horay loo soo bartay?		
12.	Ma ka qayb qaadataa diyaarinta agabyada waxbarashada si ay u fududeeyaan gaaritaanka ujeedooyin la xaqiijin karo?		

13.	Ma ka qayb qaadataa qaaditaanka imtixaanada iyo sixitaan-kooda?		
14.	Ma ka qayb qaadataa nidaaminta hawlaha ardaydu qabtaan gudaha ama bannaanka fasalka, iyo hawlaha ay si kali kali ama koox ahaan u fuliyaan?		
Qiimaynta Casharka			
15.	Ma is qiimaysaa si shakhsi ah adiga oo kaashanaya halbeegyada barashada, si aad u ogaato heerka aad ka joogto guda-shada waajibaadkaaga?		
16.	Ma ku tiirsan tahay liisaska is xisaabinta si aad ula socoto hawlahaaga maalinlaha ah ee baris-barashada?"		

Tusmada 7aad: Qaabka Hubinta Hawlaha Fulinta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyada</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
1.	Ma ka qayb qaadata waxqabadyada ka dhaca gudaha iyo bannaanka fasalka?		
2.	Ma la wadaagtaa macallinka caawimaada aad u baahan tahay marka aad la kulanto mushkiladaha inta lagu guda jiro ka qaybgalka waxbarashada?		
3.	Ma qorshaysaa waxa aad rabtid in aad ka qayb qaadatid?		
4.	Ma is garab socdaan casharrada dabiqidida iyo kuwa kale ee caadiga ah?		
5.	Fursad ma u heshaa qorshaynta ka qaybgalkaaga iyo fulinta waxa aad qorsheysatay?		
6.	Awood ma u yeelatay gudashada hawsha waxbarashada si caqabad la'aan ah?		

Tusmada 8aad: Qaabka Hubinta Hawlaha Qiimaynta Ka Qayb Qaadashada Waxbaridda

Tiro	Oraahyada	Haa	Maya
1.	Ma aaminsan tahay in ay ku saaran tahay masuuliyadda qiimaynta adiga oo adeegsanaya agabyada loogu talagalay qiimaynta?		
2.	Qiimaynta aad samayneysid, ma ku siinaysaa falcelin aad ku saxdid gaabiska ka imaan kara hawlaha aad ka fulisid fasalka gudihiisa iyo bannaankiisaba?		
3.	Miradhalka ka soo baxa qiimaynta ma ka mid yihiin hawlaha aasaasiga ah ee sare u qaadaaya xirfaddaada macallinka?		
4.	Suurtagal ma tahay in aad noqotid dhammaadka marxaladdan ka qaybgalka mid awood u leh naqdinta hababkii hore ee aad u fulin jirtay hawlaha ka dhaca fasalka gudihiis iyo bannaankiisa?		
5.	Isbeddel ma ku samaysaa hab-dhaqanadaada waxbarashada inta lagu guda jiro marxaladda ka qaybgalka adiga oo kaashanaya waxa kaaga soo baxa qiimaynta joogtada ah iyo falcelinta aad ka helaysid dadka shaqada kula qabta?		
6.	Ma lagu tirin karaa qiimaynta shakhsiga ah in ay laf-dhabar u tahay hawlaha qiimaynta inta aad ku guda jirto ka-qayb-qaadashada?		
7.	Ma waajib baa in qiimaynta marxaladda ka qayb qadashadu ay ka koobnaato dhammaan tallaabooyinka muhiimka ah sida qorsheyn, waxqabad, agabka waxbarashada iwm?		

Liisaska hoos ku xusan waxa loo adeegsanayaa hubinta tusmooyinka anshaxa xirfadda macallinka iyo hubinta xirfada bare-ardayga ayaa halkan ku lifaaqan, fadlan si taxadar leh u akhri marka aad buuxinayso. Waxa aad ku qortaa calaamadda (✓) oraahyada cabiraya ra'yigaaga.

Liiska 1aad: Anshaxa Xirfadda Macallinimada

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyo</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
Ka Mid ahaanshaha Barayaasha Xirfadlayaasha ah			
1.	Waxa aan muujiyaa sida aan ugu hanweynahay guulaha dugsiga aan ku tababarto mar kasta oo aan fursad u helo		
2.	Waxa aan u arkaa shaqada dugsiga u hayo bulshada arrin xiiso iyo faan ii leh		
3.	Waxa aan ku dadaalaa ilaalinta sumcadeyda iyo sumcadda dadka kale ee igala shaqeeya dugsigs		
4.	Waxa aan u arkaa mushkiladaha ay la kulmaan shaqaalaha ka shaqeeya dugsiga kuwa aniga i quseeya		
5.	Waxa aan iska ilaalinayaa in aan khalad kasta oo soo wajaha dugsiga u aaneeyo dhinacyada kale ee ka baxsan dugsiga.		
Joogteynta iyo Horumarinta Xirfadda Macallinimada			
6.	Waxaan ku dadaalaa xaqiijinta hadafyada waxbarashada inta aan ku guda jiro gudashada waajibaadkeyga wax baris		
7.	Waxaan ku dadaalaa ilaalinta nidaamka dugsiga iyo xeerarka kale ee u degsan		
8.	Waxaan ku dadaalaa gudashada shaqooyinkii aan qor-sheeyay		
9.	Waxaan u hogaansamaa go'aanada iyo habraacyada waxbarashada ee kasoo baxa madaxda dugsiga.		
10.	Waxaan u heellanahay imaanshaha iyo ilaalinta deganaan-shiyaha dugsiga		
Mas'uuliyadda Xirfadeed			
11.	Waxaan u gutaa shaqoyinka waxbarashada ee ley idmado sida ugu haboon		
12.	Waxaan gutaaa dhammaan hawlaha waxbarashada ee la igarabo inta lagu guda jiro xilliyada shaqada		
13.	Waxaan ula socdaa shaqooyinka iyo waxqabadyada ka dhaca fasalka banaankiisa si joogta ah		

Liiska 2aad: Hubinta Xirfadda Bare-ardayga

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyo</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
Horumarinta Xirfadeed			
1.	Waxaan korarsadaa aqoon ballaaran oo ku saabsan shaqadeyda macallinimo		
2.	Waxaan qabtaa shaqooyin ku suntan hawl-karnimo iyo hal-abuur		
3.	Waxaan ku dadaalaa cusboneysiinta iyo horumarinta xogaha xariirka la leh maadada takhasuskeyga		
4.	Waxaan ku dadaalaa inaan si tayo leh u horumariyo shaqadayda		
Aqoon Kororsi iyo Maskax Funaan			
5.	Waxaan akhristaa mowduucyo dhaafsiisan takhasuskeyga		
6.	Dadka kalee aan shaqa wadaagga nahay waxay igala tashtaan cilmi barisyada ay sameeyaan.		
7.	Qaar kamid ah shaqaalaha way ii imaadaan ayakoo iga talo weydiinaaya arrimaha laxariira waxbaridda iyo xirfadeeda.		

Liisaska Hubinta Hawlaha Aan Waxbarashada Ahayn

1. Liiska Hubinta Maamulka iyo Xakamaynta Fasalka

Ku qor calaamadda (✓) qaadanadaha ka turjumaya aragtidaada oraayahyada hoos ku xusan:

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyada</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
Fahamka Xakamaynta Nidaamka			
1.	Nidaamka (system) waxaan u fahamsanahay inuu yahay hab wada noolaasho ah oo dhexmara baraha, ardayda iyo ciddii kale ee la xariirta kuna dhisan xiriir wanaagsan, aragti, aqoon oo layeesho iyo xirfad bixin ama qaadasho.		
2.	Nidaamka waxaan u arkaa inuu yahay waddo lagu caawiyo ardayda inay gaaraan is fahmid naftooda ah, aqbalaanna masuuliyadda waxa ka soo baxaya oo dhaqan ama fal ah.		

3.	Waxaan nidaamka u arkaa inuu yahay hab lagu horumarinayo fikradaha iyo tusaalayaasha dimuqraadiga ah iyadoo lagu dh-aqmaayo nolosha dimuqraadiga ah gudaha iyo dibadda dugsi-ga/fasalkaba.		
4.	Waa hab looga hortago dhaqamada qorsoon ee ardayda ee keenaya isfahamdarada dhexdooda ah in kabadan daaweynta ama xallinta dhaqamada kuwooda muuqda.		
5.	Waxaan nidaamka iyo maamulka fasalka ku xiraa hababka waxbarid ee wax ku ool ah oo ardaydu si firfircoon oo xiiso leh uga qaybqaadankaraan.		
6.	Waxaan ku dadaalaa hoos u dhigista isticmaalka eedaynta iyo cigaabta ardayda bedelkeedna waxaan dhiirri geliyaa dhaqa-mada haboon ee ardayda si loo gaaro barasho waxtar leh.		

Hababka Abuurista Nidaam Cusub oo Fasalka ah

7.	Waxaan isticmaalaa hababka togan (positive methods) ee lagu xoojiyo xiriirka wanaagsan ee macalinka iyo ardayga dhex-mara.		
8.	Waxaan ku dadaalaa barashada arday kasta oo kamid ah ar-daydayda gaar ahaantiisa.		
9.	Waxaan u muujiyaa ardaydeyda daacadnimo iyo inaan si buuxda ugu kalsoonahay.		
10.	Waxaan ahay markasta mid caddaalad ah oo aan eex lahayn kolkaan la macaamilayo ardayda.		
11.	Waxaan ahay mid farxad iyo raynrayn ka muuqato gudaha iyo dibadda fasalkaba.		
12.	Waxaan ahay mid sabar badan markaan la macaamilayo ar-daydeyda.		
13.	Markaan la macaamilayo ardayda ma u muujiyo inaan kasar-reeyo.		
14.	Waxaan muujiyaa qaddarin iyo dhiirri gelin la xariirta waxqa-badyada/dhaqanka wanaagsan ee ardaydu sameeyaan.		
15.	Waxaan muujiyaa xasilooni iyo joogtaynta habdhaqankeyga ku wajahan ardaydeyda.		
16.	Waxaan ardayda u gudbiyaa talo iyo toosin dhab ah.		

Ka Fogaanshaha Xaaaldaha Tabban ee Xiriirka Macallinka iyo Ardayga

	Waxa aan ku dadaalaa ka fogaanshaha:		
17.	La doodista ardayda rabshoolayaasha ah markay la joogaan saaxiibadooda fasalka.		
18.	Xanaaqa, cuqdada iyo qaadashada dabeecadaha cayrinta ee ardaydayda qaarkood.		
19.	Ugu yeerista maamulaha iyo xigeenkiisa dhibaatooyinka nidaam ama maamul ee aan xallin karo.		
20.	U isticmaalka sarbeebta iyo jeesjeedka hab lagu cadaadiyo ardayda laguna bahdilo.		
21.	U isticmaalka goodiska iyo caga-juglaynta hab lagu edbiyo ardayda.		

Hagaajinta Hababka Waxbarasho ee Si Dadban u Xoojiya Nidaamka Fasalka

22.	Aad ayaan xiiso ugu qabaa waxbaridda ardaydayda, waxaanna ku dadaalaa markasta inay ku mashquulsanaadaan qaybna ka qaataan waxqabadyada iyo hawlaha kale waxbarashada.		
23.	Waxaan si nidaamsan oo ku haboon u diyaar gareeyaa casharka aa dhigayo si aanay u dhicin wax dhibaato ah ama niyad-jab ku keenaya rabitaanka iyo barashada ardaydayda.		
24.	Waxaan u diyaariyaa qorshayaal ku habboon ardayda baahiyaha gaarka ah qaba (Kuwa fahamkoodu sarreyo iyo kuwa uu hooseeyaba).		
25.	Waxaan ka dhigaa waxqabadyada lagu soo bandhigo fasalka dhexdiisa kuwo ujeeddo cad iyo qiimo la fahmaayo leh, si barashadu u noqoto mid macno leh.		
26.	Waxaan rogrogaa ama bedbedelaa hababka wax-barista ee aan isticmaalay si aan u soo jiidto dareenka iyo xamaasadda ardayda, loogana baaqsado inay ku caajisaan fasalka dhexdiisa.		
27.	Waxaan isticmaalaa habab baris-barasho qasbaaya in aydaydu ka qayb-qaataan geeddi-socodka waxbaridda		
28.	Waxaan u diyaarsanahay qirashada qaladaadkayga markay dhacaan.		
29.	Waxaan ku dhiirri geliyaa ardayda nafsadooda iyo dadaallada dadka kaleba inay qiimeeyaan.		

2. Liiska Hubinta Ku Habboonaanta Deegaanka Fasalka

Ku qor (✓) qaanadaha ka turjumaya aragtidaada oraahkasta oo kuwa soo socda ka mid ah:

Tiro	Qodobada	Haa	Maya
1.	Kuraasta fasalku way ku habboontahay ardayda waxku baraneysa.		
2.	Iftiinka iyo hawada fasalku waa mid ku haboon.		
3.	Qaabka kuraasta fasalku u taallo mayahay sidii la rabay.		
4.	Boosaska miiska macalinka iyo maktabadda fasalku mayihiin kuwa ku haboon.		
5.	Makuu habaysantahay fadhiyada ardayda iyo dhaqdhaqaaqooda fasalka dhexdiisa ah.		

3. Liiska Kormeerka Agabka Waxbarashada iyo Diiwaannada

Ku qor (✓) qaanadaha ka turjumaya aragtidaada oraahkasta oo kuwa soo socda ka mid ah:

Tiro	Oraahyo	Haa	Maya
Maamulka Agabyada Waxbaridda			
1.	Waxaan ilaaliyaa badqabka agabyada waxbaridda sidoo kale waxa aan fasalka keenaa waqtiga ku haboon.		
2.	Waxaan hubiyaa inay shaqaynayaan agabyada iyo qalabka waxbaridda adeegsiga ka hor.		
3.	Waxaan hubiyaa agabyada iyo qalabyada la isticmaalayo inay ku habboonyihiin ujeedooyinka loo isticmaalayo in lagu xaqiijiyo.		
4.	Waxaan u isticmaalaa agabyada waxbaridda qaab ku haboon iyo meesha ku haboon.		
5.	Waxaan hawl geliyaa agabyada waxbaridda waqtiga ku haboon.		

Ujeedooyinka agabyada waxbaridda iyo Isticmaalkooda

6.	Ujeedka agabka waxbaridda loo doortay waa caawinta ardayda inay kasbadaan fahamyada iyo fikradaha casharku ka hadlaayo.		
7.	Agabyada waxbaridu waxay ardayda ka caawiyaan garashada xiriirka ka dhexeeya fahamyada kala duwan ee casharka.		
8.	Agabyada waxbaridu waxay dhiirri geliyaan ardayda, waxayna u suurta geliyaan in xiiso iyo xamaasad u yeeshaan waxay baranayan.		
9.	Agabyada waxbaridu waxa ay isku xiraan waxqabadyada baris-barasho ee casharka ku jira.		

Qodobada la xariira diiwaannada kala duwan

10.	Waxaan isticmaalaa diiwaannada aan ku qoro habraacyada ka hortagga dhaqama ardayda ee aan loo baahnayn iyo faahfaainnada xaaladaha gaarka ah ee habdhaqanka ardayga.		
11.	Waxaan ilaaliyaa diiwaannada la xariira dhaqamada ardaydeyda.		
12.	Waxaan leeyahay diiwaan lagu qoro aragtiyada iyo fasiraadaha ka yimaada barayaasha iyo maamulka ee laxariira habdhaqanka ardayda.		
13.	Waxaan isticmaalaa diiwaan lagu qoro kobaca waxsoo saarka cimli ee ardayga ugu yaraan bishiiba mar.		
14.	Waxaan xoogga saaraa dhinacyada wax soosaarka cilmi ee ardayda, sida dhan xirfadeed, aqooneed ama farsamo.		
15.	Waxaan hubiyaa caddaanta luqadda lagu qorayo diiwaannada kala duwan iyo inay fahmi karaan dadka kale sida maamulaha, macalimiinta iyo asxaabta kale ee shaqadu igala dhaxeeyso.		

Warbixiinnada la xariira dhaqamada ardayda

16.	Waxaan dadaal geliyaa diyaarinta warbixinno qoseeya ardayda si cidda ay quseyso u fahamto dhibaatooyinka dhaqan ee ardayda haysata iyo baahiyohoodaba.		
-----	--	--	--

17.	Waxaan ku dadaalaa markaan maamulaha iyo ciddii kale ee ay quseyso u gudbinayo warbixinnada la xariira dhaqamada ardayda inay noqdaan kuwo dhab ah lehna ujeeddo togan (positive objective) ah.		
18.	Waxaan ka taxadaraa inaan dhaqamada aan fiicanayn ee ardayda ugu gudbiyo waalidkooda qaab dareenkooda dhaawacaysa, bedelkeedna waxaan kudadaalaa kasbashada waalidka inay igala shaqeeyaan toosinta dhinacyada dhaqanka ee ardaygu ka xunyahay.		
19.	Waxaan sameeyaa taxaddar marka aan ka hadlayo dabecadda/dhaqamada ardaydayda si ay u ogaadaan in waxa aan sheegayo yihiin wax dhab ah oo aan eex lahayn ujeedkuna yahay ku jahaynta danahooda gaarka ah.		
20.	Waxaan ku dadaalaa la kulanka cidda ay quseyso haddii ay jiraan kuwa si khaldan u fahmay ama fasiraya warbixinnada aan qoray.		

4. Liiska Hubinta Waxqabadyada Fasalka Dhexdiisa

Ku qor (✓) qaanadaha ka turjumaya aragtidaada oraahkasta oo kuwa soo socda ka mid ah:

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyada</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
Hadalkaaga Tooska ah iyo ka aan ahayn Tooska			
1.	Waxa uu gudbiyaa xog, xaqiiqooyin iyo fikrado diyaarsan.		
2.	waxa uu bixiyaa tilmaamo iyo toosinno jawaabtooda laga sugaayo ardayga.		
3.	Waxa uu dhalleeceeyaa habdhaqannada ardayda.		
4.	Waxa uu aqbalaa dareenka, aragtiyada, fikradaha iyo jawaabaha ardayda.		
5.	Waxa uu amaanaa dhaqamada wanaagsan ee ardayda.		
6.	Waxa uu soo bandhigaa su'aalo dhiirri gelinaya hab-fikirka toolmoon (Critical thinking).		
7.	Waxa uu soo bandhigaa weydiimo cadcad oo xaddidan.		

Haddallada Ardayda

8.	Ardaydu waxay is waydiiyaan su'aalo la xariira casharka maalinkaas.		
9.	Su'aalaha waxay isku waydiiyaan luqadooda gaarka ah.		
10.	Waxay ardaydu muujiyaan aragtiyadooda iyo fikiradooda la xariira waxa fasalka ka dhexdhacaya.		
11.	Ardaydu waxay iiga jawaabaan su'aalaha aan weydiiyo faallana way ka bixiyaan.		
12.	Ardaydu way ka jawaabaan su'aalaha ardayda kale ee fasalka dhigata faallona way ka bixiyaan.		
13.	Ardaydu way aamusanyihiin, mana awoodaan inay ka jawaabaan su'aalaha ama ay ka qaybqaataan waxqabadyada kala duwan.		
14.	Ardaydu waxay u jawaabaan qaab hadalkoodu isdhexgelaayo ayna adkaaneyso in lakala saaro.		
15.	Ardaydu waxay fasalka dhexdiisa ka abuuraan qas iyo jaha-wareer.		

1. Liiska Hubinta Isqiimaynta Hawlaha La Xiriira Waxqabadyada Guriga ee Ardayga

Ku qor (✓) qaanadaha ka turjumaya aragtidaada oraahkasta oo kuwa soo socda ka mid ah:

Tiro	Oraahyada	Haa	Maya
Marka aan qorsheynayo ujeeddooyinka waxqabadyada guriga waxa aan ku dadaalaa:			
1.	Xaddidista ujeeddooyin cadcad oo la xariira waxqabadyada guriga ah.		
2.	In waxqabadyada lagu kobciyo dhaqan, qiimo iyo aragtiyo loo baahanyahay.		
3.	Kobcinta xirfadaha wax-isbaris, sida cilmi baarista, fikrad abuurista, xog sookoobista iyo xukun sameynta.		
4.	Kobcinta dhaqanka wax-aqriska iyo tixraacidda ilo aan buugaagta muqararka ahayn.		
5.	Ballaarinta aqoonta ardaydayda, iyo haynta fahamyada iyo xirfadaha ay barten.		
6.	Ka caawinta ardayda inay ku xiraan waxay dugsiga ku barten noloshooda maalinlaha ah.		
7.	Ka caawinta inay waxay barten u isticmaalaan xallinta xaaladaha ku cusub noloshooda.		
8.	Ka caawinta inay araydu u diyaargaroobaan imtixaannada la xariira.		
9.	Daaweynta ama toosinta dhinacyada ardayda tabardaridu ka jirto ee imtixaannada ay galeen daaha ka rogaan.		
Markaan qorsheynayo nuxurka waxqabadyada gurriga waxa aan ku dadaalaa:			
10.	U kala duwanaanshaha waxqabadyada kubcinta dhan maskaxeed, xasuus, fikir, falanqayn, iyo samaynta xukunnada.		
11.	Ilaalinta kala duwanaanshaha qofeed ee ardayda, iyo tixgelinta rabitaankooda iyo xiisahooda.		
12.	Ka jawaabista baahiya gaarka ah ee ardayda hibada leh iyo kuwa gaabshowga ahba.		

13.	Kicinta xiisaha ardayda iyo hufanaan u isticmaalka waxqabadyada.		
14.	Caddaynta waxqabadyada kahor intaan ardaydaydu bilaabin hirgelinta shaqada guriga, ilaalinta wakhtiga iyo shaqada ay u baahan tahay shaqadaas gurigu.		

Markaan qorsheynayo fulinta waxqabadyada gurriga waxa aan ku dadaalaa:

15.	Ku qancinta ardayda muhiimada ay waxqabadyadaas gurigu u leeyihiin waxbarashadooda.		
16.	Ku tiirsanaanta naftooda kolka ay fulinayaan.		
17.	Ilaalinta saxnaanshaha xogaha ay qorayaan iyo tayada waxsoo saarkooda sida kala horreynta xogaha iyo toosnanta farta.		
18.	Inay ardaydu ilaaliyaan waqtiga loo asteeyey waxqabadka iskuna kaalmaystaan waxqabadyada u baahan is kaashiga.		
19.	Inay u raacaan diyaarinta waxqabyada hagitaannada iyo tilmaaha la siinayo.		
20.	Markaan saxayo waxqabadyada waxaan ku saxaa fasalka bannaankiisa iyo xilliga ku haboon sibaan uga faa'iidaysto ku toosinta ardayda.		
21.	Markaan isticmaalayo erayada dhiirri gelinta ah ee qoraalka ama afka ah waxaan ku dadaalaa soo muujinta meelaha ardaydu ku xoogganyihiin.		
22.	Markaan faalleynayo waxqabadyada aan saxnayn qoraal iyo af ahaanba waxaan ku dadaalaa soo bandhigista dhinacyada tabar darridu ka jirto.		
23.	Ka fogaanshaha eedaynta, ciqaabta ardayda aan waxqabadyada loo diray ka soo shaqayn ama heerka waxqabadkoodu hooseeyo.		
24.	U isticmaalka natiijada saxitaanka ku koobista qaladaadka guud iyo kuwa gaarka ah ee jira, si loo dejiyo qorshe toosin ee ku habboon.		
25.	U isticmaalka natiijooyinka ka soo baxa saxista waxqabadayada qiimeynta heerka waxqadyadaas ku haboonyihiin mustawaha ama heerka aqooneed ee ardayda.		

2. Liiska hubinta lagu qiimeeyo hab-dhaqannada waxbarasho ee gaarka ah iyo kuwa guud ee ardayda

Ku qor (✓) qaanadaha ka turjumaya aragtidaada oraahkasta oo kuwa soo socda ka mid ah:

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyada</i>	<i>Haa</i>	<i>Maya</i>
Waxqabadyada Waxbaridda			
1.	Buugga manhajka ayaan u isticmaalaa waxqabadyada baris-barasho ee ardayda.		
2.	Waxaan si wax ku ool ah fasalka dhexdiisa uga hawl geliyaa akhrinta aamusan ee ujeeddaysan.		
3.	Waxaan u diraa ardayda inay qoraan su'aalo qoraal ah si ay u weydiiyaan ardayda ay isku fasalka yihiin.		
4.	Waxaan si wax ku ool ah u isticmaalaa akhriska kore ee casharka haddi heerka (grade or level) ka ardaygu hooseeyo.		
5.	Waxaan doortaa wakhtiga ku haboon inay ardaydu isticmaalaan buuga muqararka ee waxbarashada.		
6.	Waxaan dhiirri geliyaa inay ardaydu isticmaalaan buugaagta dugsiga si is kaalmaysi ah.		
7.	Ardayda waxaan siiyaa fursad ay isku qiimeeyaan.		
8.	Waxaan ardayda u caddeeyaa habraacyada loo isticmaalo buugga dugsiga, qaabka imtixaanka iyo ujeedooyinka.		
9.	Waxaan isku dheelitiraa habka loo isticmaalo buugga iyo nooca imtixaannada iyo ujeedooyinkoodaba.		
10.	Waxaan u isticmaalaa su'aalaha imitixaanka si isku dheelistiran.		
11.	Waxaan fursad u siiyaa ardayda inay gartaan ereyada, fikradaha dahsoon iyo weedhaha daciifka ah.		

Aalladaha Kormeeraha/Maamuluhu Ku Qiimeeyaan Waxbaridda

Ku qor (✓) qaanadaha ka turjumaya aragtidaada oraahkasta oo kuwa soo socda ka mid ah:

<i>Tiro</i>	<i>Oraahyada</i>	<i>Qiimaha 1-5</i>
1.	Macallinku waxa uu diyaariyaa qorshe sannad ama teeram ah oo la xariira waxbarashada ardayda maada-da u dhigaayo.	
2.	Heerka macallinku raacayo qorshahiisa sanadka ama fasalka ah ee waxbaridda.	
3.	Ku habboonaashaha qorshaha nuxurka (content) in loo dhigo ardayda, duruufaha ku xeeran iyo saameeyayaa-sha kale ee saameynaya.	
4.	Bare-ardaygu maadada uu dhigayo si ku filan ayuu u yaqaan	
5.	Macalinku waxa uu chasharada u diyaariyaa hab ni-daaminaya barashada ardayda.	
6.	Macallinku waxa uu ilaaliyaa xilliga bilaabashada xisa-daha iyo kan dhamaanshada labadaba.	
7.	Macallinku wuxuu xaqiijiyaa inuu soo gudo xiisadaha uu ka mqnaaday duruufkastaa ha keentee.	
8.	Macallinku waxa uu uga faa'iidaystaa waqtiga xiisada waxbaridda iyo waxbarasho wax ku ool ah.	
9.	Hufnaanta iyo isku xigxigga fikradaha iyo fahamyada uu soo bandhigay macalinku ee maadada la xariira.	
10.	Macallinku wuxuu isku xiraa aragtida (theory)ga iyo baraatikada maadada markuu waxdhigaayo.	
11.	Isticmaalka macalinka agabyada waxbarasho ee kala duwan, sida buugga muqararka, iyo agabyada kale ee wax-barista, si loogu nidaamiyo waxbarashada arday-da.	
12.	Ka jawaabista macalinka su'aalaha ardayda iyo faal-looyinka kale asagoo ixtiraamaaya aragtiyadooda.	

13.	Dhiirri gelinta macalinka ka qayb qaadashada ardayda inta xiisadda lagu guda jiro.	
14.	Xoogsaaridda macalinka kobcinta dhaqamada iyo aragtiyada la doonayo inuu ardaygu ku sifoobo sida dulqaadka, xorriyada hadalka, iskaashiga iyo xurmeynta dadka kale.	
15.	Ku haboonaashaha waajibyada maadada ee loo diraayo ardayda.	
16.	Macallinku waxa uu bixiyaa qoraallo akhris oo kala duwan oo ka baxsan buugga muqarka.	
17.	Macallinku wuxuu ardayda ku dhiirigeliyaa inay si madaxbannaan oo hal-abuur leh u fikiraan.	
18.	Cadaaladda macalinka ee dhanka xiriidhka uu la leeyahay ardayda, oo ay ku jirto qiimeynta iyo qiyaasida darajooyinka intixaanka	
19.	Ku haboonaanta hababka uu macallinku u isticmaalo qiimeynta horumarka waxbarasho ee ardayda.	
20.	Awoodda macallinku uleeyahay nidaaminta waxbarashada ardaydiisa.	
<i>Wadarta Qiimeynta:</i>		